

# Tíz év a fejlesztő nevelés-oktatásban



2018.

**Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft.**

1138 Budapest, Váci út 191.

Telefon: +36 1 450 3230, +36 1 450 3240

E-mail: [titkarsag@fszk.hu](mailto:titkarsag@fszk.hu)

Weboldal: [www.fszk.hu](http://www.fszk.hu)

## TARTALOM

Tíz év a fejlesztő nevelés-oktatásban .....	1
ELŐSZÓ HELYETT .....	2
Állami felelősségvállalás a fejlesztő nevelés-oktatás kialakításában.....	2
A fejlesztő nevelés-oktatás kialakulásának szakmai előzményei, folyamata.....	2
Fejlesztő nevelés-oktatás a mindennapokban .....	2
Fejlesztő nevelés-oktatás a szülő szemszögéből .....	2
<b>JÓ GYAKORLATOK .....</b>	<b>2</b>
Szükségletalapú szolgáltatásszervezés az Immanuel Otthon és Iskolában.....	2
Érzékenyítés és kapcsolatépítés a Debreceni Bárczi Gusztáv EGYMI fejlesztő iskolájában .....	2
A fejlesztő nevelés-oktatásban használható tanári segédletek.....	2
<b>Munkaterv- Hetiterv- Foglalkozástervezet .....</b>	<b>2</b>
Tematikus projektek megvalósulása a fejlesztő nevelés-oktatásban .....	2
A négy elem megjelenítése az évszakok tükrében (föld-víz-tűz-levegő).....	2
Élményközpontú tanuláshoz kapcsolódó komplex fejlesztő tevékenységek .....	2
„Legyen közös élmény a tanulás” .....	2
<i>Projekt az őszben</i> .....	2
<b>POSZTEREK .....</b>	<b>2</b>

*„Ha nem lenne fejlesztő iskola, én biztosan nem dolgoznék, és talán a férjem sem. Otthon lenne egy frusztrált sérült gyermekem, aki nem kapná meg a szükséges szakellátást és akivel valószínűleg nem tudnék mit kezdeni. Lenne másik két gyermekem, akikre szintén kevesebb figyelmem jutna és akik szintén sérülnének a helyzetből adódóan. Mindenki sokkal fáradtabb és frusztráltabb lenne a családban, Gergőt is beleértve. Most boldogok vagyunk, Gergő is az.”*

Ágnes, egy édesanya



**Dr. Kiss László**

**Emberi Erőforrások Minisztériuma, Köznevelés-igazgatási Főosztály**

## A jogi környezet Magyarországon

A fogyatékossgal élő gyermekek intézményes ellátásával kapcsolatos történeti felfogást a jogszabályi környezet változásaiban is nyomon követhetjük. 1868. évi XXXVIII. törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában:

- „2. § Azonban a testileg vagy szellemileg gyenge gyermekeket, a tisztí orvos bizonyítására, az iskolaszék (117. §) rövidebb vagy hosszabb időre fölmentheti az iskolába járás köteleessége alól.”
- „3. § Ragályos bajban vagy elmebetegségben szenvedők, avagy taníthatatlan tompa elméjük kizárandók a nyilvános intézetekből.”

1921. évi XXX. törvénycikk az iskoláztatási köteleesség teljesítésének biztosításáról:

- „7. § A tanítóttestület (tanító) előterjesztésére és az elsőfokú iskolai hatóság (gondnokság, iskolaszék) javaslatára a királyi tanfelügyelő a szükséghez képest hosszabb vagy rövidebb időre kizárja a gyermeket a nyilvános iskolából, ha
  1. oly szervi fogyatkozása van, amely a tanulmányokban való normális előhaladást lehetetlenné teszi,
  2. ragályos vagy undort keltő betegségben szenved,
  3. elmebeteg vagy tompa-elméjű,
  4. a többi gyermek erkölcsiségét veszélyezteti.”
- „A nyilvános iskolából kizárt gyermekekre nézve az iskoláztatás köteleessége fennmarad, oktatásuk ügyét a vallás- és közoktatásügyi miniszter az érdekelt miniszterekkel egyetértőleg rendeletben szabályozza.”

1961: A fogyatékosok iskoláztatási jogát az alaptörvényben megerősítő oktatási törvény jelenik meg

1985: A gyógypedagógiai iskolákat megkülönböztető jelzés nélkül általános iskolának minősítették. A képezhetetlen gyermeket egészségügyi gyermekotthonban helyezték el.

1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról már egy korszerűbb szemléletet tükröz a fogyatékos gyermekek, tanulók ellátásában.

14/1994. (VI. 24.) MKM rendelet a képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgálatokról.

A közoktatási törvény 2006-ban eltörli a képezhetetlenség fogalmát, a súlyosan, halmozottan fogyatékos gyermekek tanköteles koruk elérével fejlesztő iskolai oktatásban (vagy egyéni fejlesztő felkészítésben) részesülnek.

Megjelenik a

- fejlesztő felkészítés, majd a
- fejlesztő iskolai rendszer

A 2011. évi CXCV. tv. a nemzeti köznevelésről:

- Megőrzi és megerősíti az eddigi vívmányokat, az integrációs modelleket, a súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekek nevelését, oktatását.
- Profiltisztítást végez mind a köznevelési intézmények típusai, mind a köznevelés és más ágazatok (szociális, egészségügyi, gyermekvédelmi) közt.
- Átalakítja az intézményi struktúrát, előrevetíti a fenntartói, működtetési feladatok változását.
- Rendezi a fejlesztő nevelés – fejlesztő nevelés-oktatás körét.

A közoktatási törvény (1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról) és a köznevelési törvény (2011. évi CXCV. tv. a nemzeti köznevelésről) a súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekekre vonatkozó legfontosabb különbségeit és változásait az 1. táblázat foglalja össze.

	KÖZOKTATÁSI TÖRVÉNY	KÖZNEVELÉSI TÖRVÉNY
Fejlesztő felkészítés	Szakszolgálati feladat, 5-18 (23) éves kor, ezen belül: a 6-18 (23) éves kor: vagy fejlesztő felkészítés keretében végzett fejlesztő iskolai oktatás, vagy egyéni fejlesztő felkészítés	-
Fejlesztő nevelés	-	Szakszolgálati feladat, 5-6 éves kor
Fejlesztő nevelés-oktatás	-	Nem szakszolgálati feladat, 6-16 (23) éves kor

1. tábla: A közoktatási törvény és a köznevelési törvény összehasonlítása a súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek intézményi ellátása vonatkozásában

A jelenleg érvényben lévő jogszabályok az alábbi fogalmi kategorizálást használják az életkorhoz és az ellátáshoz kapcsolódóan a súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek vonatkozásában:

- Korai fejlesztés (0-5 év)
- Fejlesztő nevelés (5-6 év)
- Fejlesztő nevelés-oktatás (6-23 év)

A 2017. szeptember 1-től tervezett módosítások az ellátási gyakorlathoz közelítve racionalizálják az ellátás formáit. A fejlesztő nevelés (5-6 év), amely jelenleg a pedagógiai szakszolgálati ellátásban külön feladatként jelenik meg, a várható módosítás következtében a korai fejlesztés feladatainak életkor és ellátási folyamatok szerinti kiterjesztését eredményezi:

- Korai fejlesztés (0-6 év)
- Fejlesztő nevelés-oktatás (6-23 év)

A köznevelési törvény alkalmazását végrehajtási szabályok segítik. A súlyos és halmozottan fogyatékos gyermekek, tanulók ellátása vonatkozásában a következők érvényesek:

#### Végrehajtási szabályok

- 20/2012. (VIII.31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról

- 32/2012 EMMI rendelet a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról

„A súlyos és halmozott fogyatékoság az egész élet során fennálló állapot, amelyre jellemző, hogy a testi struktúrák károsodása következtében a speciálisan humán funkciók – mint a kommunikáció, a beszéd, a mozgás, az értelem és az érzékelés-észlelés – minimálisan két területén súlyos vagy legsúlyosabb mértékű zavar mutatható ki. Ennek következtében az érintett személy pszichofizikai teljesítményei extrém mértékben eltérnek az átlagtól, így tevékenységeiben erősen akadályozottá válik, és társadalmi részvételében jelentősen korlátozott lehet. A súlyos és halmozott fogyatékoság hátterében rendszerint a korai életszakaszban bekövetkező, a központi idegrendszert érintő komplex károsodás áll. A fogyatékoságok a legkülönbözőbb kombinációkban és súlyossági fokozatokban, esetleg eltérő időben jelenhetnek meg.”

## Munkacsoport az EMMI-ben

Az EMMI Köznevelés-fejlesztési államtitkársága 2015-ben létrehozta a "Súlyos és halmozottan fogyatékos gyermekek, tanulók köznevelési ellátása (diagnosztika, fejlesztő nevelés, fejlesztő nevelés-oktatás, fejlesztő iskola)" munkacsoportot, A munkacsoport létrehozásának és működésének, közel egy éves tevékenységének célja volt, hogy feltárja és elemezze az SHF gyermekek, tanulók ellátásában mutatkozó hiányokat, egyenlenségeket, és azok megoldására tegyen rendszerszintű valamint fejlesztési irányokat kijelölő javaslatokat.

Ennek eredményeként

- *Kodifikációs javaslatok születtek a jogszabályi környezet javítására.*
- *A munkacsoport által megfogalmazott fejlesztési javaslatok megjelentek EU társfinanszírozású pályázatok tartalmi elemeiben:*
  - **EFOP-3.1.6:** „A köznevelés esélyteremtő szerepének erősítése.”  
A konvergencia régió intézményei számára standard (pályázatos) projekt. Súlyos és halmozottan fogyatékos gyermekek fejlesztő nevelés-oktatása, szakszolgálati feladatellátás (általában) és utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori tevékenység támogatása érdekében diagnosztikai és fejlesztő eszközök beszerzése, IT-fejlesztés, módszertani anyagok kidolgozása, képzések támogatása, szülősegítő és érzékenyítő programok.  
Keretösszeg: 5 mrd. Ft
  - **EFOP-4.1.6:** „A köznevelés támogató szerepének erősítése.”  
Konvergencia régió intézményei számára, standard (pályázatos) projekt. Súlyos és halmozottan fogyatékos gyermekek fejlesztő nevelés-oktatása és a szakszolgálati feladatellátás (általában) érdekében infrastruktúra-fejlesztés.  
Keretösszeg: 6,55 mrd. Ft

## Statisztika

A legfrissebb statisztikai adatokat vizsgálva azt látjuk, hogy 2016-ban 2584 fő súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermek, tanuló a szerepel köznevelés rendszerében intézményes ellátás keretei között.

Az intézmények fenntartók szerinti megoszlásból látható, hogy állami intézményekbe az SHF gyermekek, tanulók több mint kétharmada jár, a többi intézményfenntartó a 2. táblázatban látható arányok szerint látja el a gyermekeket.

Fenntartó	fő	%
Állami intézményfenntartó	2022	78,3
Alapítvány	85	3,3
Egyesület	247	9,5
Egyházi jogi személy	167	6,5
Egyéb	63	2,4

*2. tábla: Az SHF gyermekek intézményes ellátása fenntartók szerint, 2016*

Az EMMI Köznevelés-fejlesztési államtitkársága kiemelt figyelmet fordít arra, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek, tanulók köznevelési ellátása a méltányosság elvei mentén valósuljon meg, elkötelezett abban, hogy a minőség alapú ellátás és szolgáltatás kialakítása és kiterjesztése csökkentse a nevelési-oktatási egyenlőtlenségeket, és kiépüljenek azok a feltételek, amelyek széles körben javítják oktatáshoz való hozzáférést.

## A fejlesztő nevelés-oktatás kialakulásának szakmai előzményei, folyamata<sup>1</sup>

**Dr. Márkus Eszter**

**ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Gyógypedagógiai Módszertani és Rehabilitációs Intézet, Szomatopedagógiai szakcsoport**

20 évvel ezelőtt – 1996-ban – végzett az az évfolyam a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán, amit mi csak reform-évfolyamként emlegetünk, és amelyen először végeztek olyan szomatopedagógia szakos terapeuta szakágas szakemberek, akik elméletben és gyakorlatban is kötelező tantárgyak keretében tanulták a súlyosan-halmozottan fogyatékos személyek gyógypedagógiáját. Ezzel párhuzamosan az értelmileg akadályozottak pedagógiája és a látássérültek pedagógiája szakokon (terapeuta szakágakon) is megkezdődött ezen ismeretek átadása.

10 évvel ezelőtt készült el az első tudományos értekezés, ami ennek a területnek a helyzetét vizsgálta egy országos kutatás adatai alapján.

Az 1993. évi közoktatási törvény 2005 évi módosításával, 10 évvel ezelőtt nyílt meg először a lehetőség arra, hogy gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézmények fejlesztő iskolai oktatás keretében fejlesztő iskolai osztályokat indítsanak súlyosan-halmozottan fogyatékos tanulók számára, s ugyanez a módosítás mondta ki a súlyosan-halmozottan fogyatékos, tanköteles korú gyermekek tankötelezettségét. A szakmai munka elindításának támogatására 10 éve jelent meg az Irányelv (2/2005 OM rendelet, jelenleg 32/2012. EMMI rendelet 3. melléklete). Ez azért is jelentőségteljes, mivel ez az egyetlen olyan gyógypedagógiai közoktatási szolgáltatás, ami már elindítása előtt megfelelő szakmai protokollal rendelkezett.

2006-ban indultak el az első fejlesztő iskolai osztályok az országban, amihez részben az FSZK pályázati támogatását lehetett felhasználni, de volt, ahol az akkor még megyei fenntartó saját forrásból hozta létre ezeket az osztályokat.

2006-ban rendeztük az első országos szakmai konferenciát a Kézenfogva Alapítvánnyal közösen az ELTE BGGYK-n, melyen közel 500 érdeklődő szakember vett részt.

### **Tudomány- és intézménytörténeti előzmények**

Mielőtt az elmúlt 10 év változásait és szakmai háttérét vizsgálnánk, érdemes egy kicsit még távolabb visszanézni a múltba. Honnan is indultunk? 1993-ig a súlyosan-halmozottan fogyatékos személyek vagy a családjukban éltek, vagy az akkori egészségügyi gyermekotthonokban. Az intézetekbe elég volt egy szakorvosi beutaló, a tanköteles korú gyermekeket felmentették a tankötelezettség alól, annak teljes időtartamára. A gyógypedagógiai kísérés és támogatás abban az időben esetleges volt. Az intézményekben dolgozó gyógypedagógusok főként a jobb mozgásképességű, jó kézfunkciójú gyermekek és fiatalok foglalkoztatását vállalták.

Az 1980-as évek elejére tehető a korai fejlesztés kezdete, amibe egyre több súlyosan-halmozottan fogyatékos kisgyermek kapcsolódhatott be. A korai fejlesztés a '90-es évek elején kezdett intézményes formát ölteni, és az 1993-as közoktatási törvénybe már bekerült mint a pedagógiai szakszolgálatok egyik fontos gyógypedagógiai szolgáltatása. A szociális ágazatban az 1980-90-es évek fordulóján a fogyatékosok nappali intézményeibe egyre gyakrabban kerültek be családban élő súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekek és fiatalok. 1993-ban az egészségügyi gyermekotthonok a szociális ellátás alá kerültek fogyatékos személyek ápoló-gondozó otthona néven, a közoktatási törvény pedig kimondta a képzési kötelezettséget.

Ha a gyógypedagógiát komplex nevelési, terápiás és rehabilitációs, integratív embertudományként értelmezzük, akkor hasznos lehet mindazon tudományterületek vizsgálata is, melyekre a gyógypedagógiai tevékenységhez szükség van (Illyés 2000, Mesterházi 2000).

Az elmúlt 50-60 évben az orvostudományon belül intenzív fejlődés tapasztalható a terhesgondozás, a szülészeti ellátás, a perinatális intenzív ellátás, a neonatológia, a sürgősségi ellátás, a neurológia, az ortopédia, a traumatológia, az orvosi rehabilitáció – mint önálló orvostudományi ág – (stb.) területén. Ennek következtében azok a gyermekek, fiatalok, felnőttek, akik 30-40 évvel ezelőtt veleszületett vagy szerzett sérülésük súlyossága miatt nem maradtak életben, ma egyre komolyabb és összetettebb problémákkal küzdő emberként élnek közöttünk. Életük „ára” azonban gyakran az életkori sajátosságoknak megfelelő tevékenység súlyos korlátozottsága és a társadalom életében való részvétel jelentős akadályozottsága, ami életvitelüket jelentősen megnehezíti, egészségügyi és szociális ellátásuk, nevelésük, oktatásuk és képzésük a korai életkortól kezdve folyamatosan speciális feltételeket igényel.

Az általános valamint a gyógypedagógiai pszichológia fejlődésének területéről elsősorban a pszichopatológia, a fejlődéslélektan, a pszichodiagnosztika – ezen belül a fejlődésdiagnosztika –, a pszicholingvisztika differenciálódása tett komoly szolgálatokat a súlyosan-halmozottan sérült emberek pedagógiájának, ám megemlíthetjük a pszichoanalízis, az alaklélektan egyes elemeinek hatását is (Lányiné 1996a, Mesterházi 2000).

A jogtudomány és joggyakorlat változásai (emberi jogok, gyermekek jogai, fogyatékkal élő személyek jogai stb.), valamint a háttérükben „rejlő” gyógypedagógiai antropológia és etika szintén segítették a súlyosan-halmozottan fogyatékosok nevelésének kialakulását, ezzel párhuzamosan intézményes gyógypedagógiai nevelésük-oktatásuk legitimációját.

A neveléstudomány területén a reformpedagógiák személyközpontú, humanisztikus, holisztikus elképzeléseinek megjelenése gyakorolt komoly befolyást a gyógypedagógia ezen „új” ágának kialakulására és fejlődésére (Haupt – Fröhlich 1982, Márkus 1995, 2003a).

A forrástudományok változásainak hatása mellett komoly szerepet töltött be a súlyosan-halmozottan fogyatékos emberek pedagógiájának kialakulásában a gyógypedagógián belül tapasztalható fejlődés és differenciálódás (Illyés 2000, Mesterházi 2000, Márkus 2005).

- A hagyományos természettudományos gondolkodást, mely a biológiai sérülést tekintette központi problémának és a hibás működések, kóros funkciók korrekcióját és kompenzációját célozta, folyamatosan felváltotta a „szükséglet-központú” nevelés megjelenése, ami már a károsodás helyett a személyiségfejlődés szükségleteit, és kielégítésük sajátos lehetőségeit helyezi a középpontba. Ezt a tendenciát figyelhetjük meg a WHO 2001-ben megjelent új osztályozási rendszerében, ahol a korábbi fogyatékoság helyett a tevékenység akadályozottsága, rokkantság helyett pedig a részvétel korlátozottsága fogalmazódik meg. A súlyosan-halmozottan fogyatékos személyek megsegítésében fokozatosan háttérbe szorult az egészségügyi szemlélet, a kizárólagos ápolás-gondozás helyett és mellett a személyiségfejlődés szükségleteinek (mozgás, ingerek, kommunikáció stb.) optimális kielégítése is egyre hangsúlyozottabb szerephez jut.
- A fogyatékos emberek elfogadása sokat változott a gyógypedagógiában és a közgondolkodásban, a súlyosan-halmozottan fogyatékos emberek megsegítése már nem jószerzői, jótékonyági

alapon működik, hanem az elvárások újrafogalmazásával elfogadjuk és megismerjük őket, a teljesítményorientáció helyett az ember-mivolt más dimenzióiban található értékeket helyezük a középpontba.

- A gyógypedagógiai pesszimizmust felváltja az optimizmus, a nevelhetőségbe, fejleszthetőségbe vetett hit, ami a szűkebb értelmű iskolai „oktathatóság” követelményeit megváltoztatja, a nevelés lehetőségének fogalmát jelentősen kitágítja; Illyés Sándor szavaival: „Ha van lehetőség a világgal és a másik emberrel való kapcsolat javítására, akkor ez a legtágabban értelmezett nevelhetőség teszi az embert emberré, még a legsúlyosabb állapotokban is” (Illyés 2000, 19.o.).
- A neveléseméleti alapvetések, célkitűzések és tartalom szintjén a súlyosan-halmozottan fogyatékosok pedagógiája nem különbözik a „normál” pedagógiától. Pfeffer (1995) szerint még a legsúlyosabb esetekben sem beszélhetünk eltérő nevelési helyzetről, a nevelés általános sajátosságai vegytisztábban jelentkeznek gyermekeink esetében. Fischer (1991) a nevelés célkitűzéseire vonatkozóan azt állítja: „Pedagógiai szempontból a súlyosan fogyatékos gyermekek és fiatalok részére sem létezhetnek másfajta célkitűzések, mint a nem-fogyatékos gyermekek és fiatalok esetében. Igaz, hogy a célok elérésének módjában fellelhetők eltérések. A szükséges eltérések azonban semmiképpen sem jelentenek minőségi változást” (273.o.).
- A gyógypedagógia részterületei közül – a teljesség igénye nélkül –feltétlenül meg kell említeni a tanuláselméleti, kommunikáció-elméleti megközelítések eredményeit, a szenzomotoros és a pszichomotoros terápiák elméletét és gyakorlatát, melyek szintén sok elemet biztosítottak a súlyosan-halmozottan fogyatékos személyek pedagógiájának kidolgozásához.

A közoktatás/köznevelés területén, érdemes a jogszabályi változásokat, és az azok hatására tapasztalható intézményi (ellátási) változásokat nézni (összefoglalja az 1. táblázat).

Az 1993. évi LXXIX. közoktatási törvény (Kt.) 2005. évi módosítása tette először lehetővé a súlyosan-halmozottan fogyatékos tanulók számára 2006. szeptember 1-i hatállyal a fejlesztő iskolai osztályok létrehozását a pedagógiai szakszolgálatok keretén belül, melyet 2010. szeptember 1-jétől kötelezőként kívánt bevezetni. Megszűnt az addigi diszkriminatív (heti 3-5 órás) képzési kötelezettség – amit a tankötelezettség helyett kínált a magyar közoktatás a súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekek számára, és megjelent a fejlesztő iskolai oktatás mint lehetőség – heti 20 órás neveléssel-oktatással. A gyógypedagógia modern kori történetében ez volt az első alkalom, hogy a súlyosan-halmozottan fogyatékos tanulók „legálisan” beléphettek a gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézményekbe.

<b>Ellátási forma</b>	<b>életkortól</b>	<b>életkorig</b>	<b>Hol?</b>	<b>óraszám</b>
Korai fejlesztés (1993-)	0	5	pedagógiai szakszolgálat	2-
Képzési kötelezettség (fejlesztő felkészítés) 1993-2005.	5	16/18/20	pedagógiai szakszolgálati tevékenység 6 féle intézményben	5-8, később 3-5
Fejlesztő felkészítés (Kt 1993) – 2006-2013.	5	18 (-23)	pedagógiai szakszolgálati tevékenység 6 féle intézményben	3-5
Fejlesztő nevelés 2013-tól (Nkt. 2011) 2013-	5	6	pedagógiai szakszolgálat	5 (+/-)
Fejlesztő iskolai oktatás (tankötelezettség) 2006-tól (Kt 1993); kötelező 2010. szeptember 1-jétől – 2006-2014.	6 (8)	18 (-23)	pedagógiai szakszolgálati tevékenység 7 féle intézményben (gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézmény először)	20

Fejlesztő nevelés-oktatás (tankötelezettség) – csoportban (vagy egyénileg) 2013-tól (Nkt. 2011); kötelező 2014. szeptember 1-jétől	6 (7)	16 (-23)	gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézmény (az intézményben, vagy otthoni ellátásban, vagy más intézményben)	20 (+/-)
--	-------	----------	---	----------

1. táblázat: A közoktatási – köznevelési szolgáltatások változásai (1993-2014)

A közoktatási statisztikák szerint körülbelül 100-120 (átlagosan 6 fős) csoport létesült 2010. szeptember 1-ig (600-700 tanuló részére), ezek egy része a fogyatékos személyek ápoló-gondozó otthonaiban alakult. Ez a célcsoport 25-30%-a részére biztosított napi rendszerességű iskolába járást.

A 2011. évi CXC. Törvény a nemzeti köznevelésről (Nkt.) jogilag rendezte a súlyosan-halmozottan fogyatékos tanulók helyzetét, a korábbi fejlesztő iskolai oktatást fejlesztő nevelés-oktatás néven a gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézmények feladatkörébe helyezte át. A súlyosan-halmozottan fogyatékos tanulók „adminisztratív beiskolázása” tehát megtörtént. A jogszabály mindemellett továbbra is megengedi, hogy az iskolától eltérő helyszínen valósuljon meg a gyógypedagógiai nevelés-oktatás a súlyosan-halmozottan fogyatékos tanulók számára, ami az egyenlő esélyű hozzáférés szempontjából továbbra is aggályos.

A szociális és gyermekvédelmi ellátások területén 1993 illetve 1997 óta nem tapasztalunk komolyabb változásokat (2. táblázat).

	ellátás	életkor
1993-	Fogyatékos személyek nappali intézménye	3-
1993-	Fogyatékos személyek átmeneti otthona	3-
1993-	Fogyatékos személyek ápoló, gondozó otthona	1-
2004-	Ápoló, gondozó lakóotthon	18-
1997-	Bölcsőde	20 hét – 4/6 év
1997-	Házi gyermekfelügyelet	20 hét – 18 év
1997-	Családi napközi	20 hét – 14 év

2. táblázat: Súlyosan-halmozottan fogyatékos személyek számára igénybe vehető szociális és gyermekvédelmi ellátások (1993-2016)

## Civil kezdeményezések – közalapítványok, alapítványok szerepvállalása a szakmai háttér alakulásában

Az 1997-ben alakult Fogyatékos Gyermek, Tanulók Felzárkóztatásáért Országos Közalapítvány a tárgyi és személyi feltételek javítását célzó pályázati programokat valósított meg (pl. eszközök beszerzésére, utazótanári hálózat fejlesztésére, gépjármű beszerzésre, útiköltségre, konzultáció-fejlesztésre, szülői-gondozói tanfolyamokra, szülősegítő szolgáltatásokra stb.). A Soros Alapítvány, a Fogyatékosok Esélye Közalapítvány és a Kézenfogva Alapítvány is komoly erőfeszítést tett és tesz a súlyosan-halmozottan fogyatékos emberek életminőségének javításáért, ellátásuk színvonalának emeléséért.

A magyarországi Kézenfogva Alapítvány az ausztriai Chance B Alapítvánnyal együttműködve az Európai Unió Phare ACCESS programjának anyagi támogatásával indította IME-projektjét 2002 őszén. A projektben egy közösen szervezett továbbképzés szerepelt, ezt követte egy nemzetközi



konferencia. Ezzel párhuzamosan a tapasztalatokat a résztvevő szakemberekkel közösen egy kézikönyvben foglaltuk össze (Márkus 2003c). A szülők és szakemberek számára szükséges információk biztosítása érdekében tájékoztató kötetet is kiadtunk. 2004-ben az érintett minisztériumokkal kerekasztal beszélgetést kezdeményeztünk, ami azonban sajnálatos módon nem hozott említésre méltó eredményt. A közoktatási és szociális ágazat szakemberei számára akkreditált továbbképzési programok készültek. A projekttel párhuzamosan elindult az első országos kutatás, ami kifejezetten a súlyosan-halmozottan fogyatékos személyek és családjaik helyzetét hivatott vizsgálni.

2005-ben elkészült az első „lobbi-anyag”, ami kutatási eredményekre és nemzetközi egyezményekre hivatkozva foglalta össze a súlyosan-halmozottan fogyatékos személyek helyzetét, és fogalmazta meg javaslatait. Ennek a lobbianyagnak – amihez a DeJuRe Alapítvány, a Kézenfogva Alapítvány és a Budapesti Korai Fejlesztő Központot Támogató Alapítvány egyaránt a támogatását adta – komoly szerepe volt a tankötelezettség bevezetésében és a súlyosan-halmozottan fogyatékos tanulók számára kialakított fejlesztő iskolai oktatás elindításában.

2006-ban és 2007-ben az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karon rendeztünk két országos konferenciát, melyen mindkét alkalommal 400-500 szakember vett részt a közoktatás és a szociális ellátás területéről egyaránt.

A Fogyatékos Gyermekek, Tanulók Felzárkóztatásáért Országos Közalapítvány 2005-ben és 2006-ban pályázatot írt ki a fejlesztő iskolai oktatás megvalósításához szükséges tárgyi és személyi feltételek megteremtésének támogatására. A két pályázati körben összesen 21 nyertes intézmény volt, ennek hatására indulhatott el már 2006-ban a fejlesztő iskolai oktatás. A pályázati tapasztalatokról és a fejlesztő iskolai oktatás beindításának körülményeiről egy kézikönyv is kiadásra került (FSZK 2008).

## Képzés, továbbképzés

A gyakorlat, majd ebből következően az elmélet kialakulásának és fejlődésének igen fontos tényezője a szakemberek képzésének, továbbképzésének kérdése. A BGGYTF Szomatopedagógiai Tanszékének szervezésében már az 1990-es évek elejétől biztosítottunk továbbképzési lehetőségeket az érdeklődő szakemberek számára. Kezdetben svájci, német és kanadai szakemberek hozták el tudásukat néhány napos vagy egy-két hetes intenzív tanfolyamok keretében (pl. Helen Müller, Caecilia Kessler, Marianne Bahr, Franziska Schäffer, Nehama T. Baum).

A bölcsődei integráció beindulásának és azt követően a képzési kötelezettség bevezetésének következtében a pedagógiai szakszolgálatok, a Bölcsődék Országos Módszertani Intézete és a szociális intézmények rövidebb, hosszabb továbbképzéseket szerveztek a szociális, gyermekvédelmi és közoktatási szakemberek számára, illetve szülőknek.

A Kézenfogva Alapítvány 2004-ben szociális szakembereknek, majd 2005-ben pedagógus végzettségű szakembereknek indított akkreditált továbbképzéseket. A szociális továbbképzés megújított akkreditálása jelenleg folyamatban van. A Budapesti Korai Fejlesztő Központ akkreditált pedagógus-továbbképző tanfolyamokat szervezett a témában. Az FSZK 2008-2010 között megvalósított TÁMOP (Infokommunikációs akadálymentesítés) projektje keretében került sor több továbbképzési program kidolgozásra, melyeket azóta is több felnőttoktatási intézmény működtet elsősorban a szociális ágazat munkatársai számára szervezett akkreditált továbbképzések formájában. Ezek a továbbképző tanfolyamok a fogyatékos személyekkel való kommunikációt állítják fókuszba: *A könnyen érthető kommunikációt használó segítők intenzív képzési programja; Fejlődésmentükben súlyosan akadályozott (FSA) személyek kommunikációs szakembere; Súlyosan, halmozottan sérült személyek kommunikációs segítője.* De találunk érzékenyítő kurzusokat is a kínálatban: *Akadályozottság és a környezet; Az egyenlő esélyű hozzáférés lélektani összetevői; Kommunikációs hídépítés ép és fogyatékos emberek között.*

A felsőoktatás keretében a gyógypedagógus-képzés reformja során az értelmileg akadályozottak pedagógiája valamint a szomatopedagógia szakon bekerült a kötelező tanegységek sorába a súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekek és felnőttek nevelésének témaköre és a hozzá kapcsolódó gyakorlatok teljesítése (1992-től felmenő rendszerben). A 2006-ban bevezetett többszintű gyógypedagógus-képzésben az értelmileg akadályozottak pedagógiája és a szomatopedagógia szakirányokon továbbra is kötelező ez a tartalom, az elméleti tantárgyakhoz saját élményű tréningek és külső színtereken teljesítendő gyakorlatok is kapcsolódnak. Az autizmus spektrum pedagógiája, hallássérültek pedagógiája és a látássérültek pedagógiája szakirányokon is megjelenik a téma néhány kurzus keretében kötelező vagy választható formában, de a képzési szerkezet sajátosságából adódóan a választható kreditek terhére bármely érdeklődő gyógypedagógus hallgató elsajátíthatja ezeket az ismereteket.

A már végzett gyógypedagógusok számára 4 féléves 120 kredités képzés formájában elkészült egy újabb szakképzettséget (diplomát) adó szakirányú továbbképzési szak képzési programja is „*Súlyosan-halmozottan fogyatékos emberek gyógypedagógiája*” néven, mutatkozott is rá érdeklődés, de eddig a jelentkezők alacsony létszámára tekintettel nem sikerült elindítani. Ez a képzés tartalmilag mára elavult, így csak megújítás után tervezzük újra meghirdetni. Azok a gyógypedagógusok, akik a fejlesztő nevelés-oktatásban helyezkednek el, a szükséges ismeretek nagy részét megszerezhetik az ELTE BGGYK-n az értelmileg akadályozottak pedagógiája vagy a szomatopedagógia szakirányon, 3 féléves, 90 kredités, újabb diplomát adó szakirányú továbbképzésben.

## Kutatás, publikáció

A Kézenfogva Alapítvány 2002-2003-ban a Fogyatékosok Esélye Közalapítvány támogatásával végezte az első országos, átfogó szociológiai, gyógypedagógiai jellegű, reprezentatív felmérést a súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekeket és felnőtteket nevelő családok helyzetéről. Az eredményeket Bass (2004) és Márkus (2005) publikálta. A kérdőívek adatai alapján azt követően még több egyetemi alap- és mesterképzési szakdolgozat és diplomamunka is született. A Kézenfogva Alapítvány 2006-2008 között egy nagymintás kutatás vezetett az értelmileg akadályozott és halmozottan fogyatékos személyek helyzetéről (Bass 2008). E kutatásban a súlyosan-halmozottan fogyatékos célcsoport tekintetében gyakorlatilag nem érzékelődött jelentős változás a 2002-2003-as kutatás eredményeihez képest.

Az elmúlt 10 évben több mint 100 szakdolgozat született a témában, s különböző szerzőktől nagyjából 3000 oldalnyi szakirodalom vált hozzáférhetővé.

A közelmúltig nem készült országos felmérés arról, hogy hol, hogyan és milyen ütemben épült ki a fejlesztő iskolai osztályok rendszere, ezért csak a közoktatási statisztikákból lehetett tudni, hogy hány tanuló vett részt fejlesztő iskolai oktatásban, és hányan kaptak egyéni fejlesztő felkészítést (600-700 tanuló/tanév). A célcsoport nagyságát tekintve (tanévente minimum 2100-2500 fő) a 600-700 fő a célcsoport egyharmada-egynegyede, akik már akkor hozzájuthattak a heti 20 órás, napi rendszerességű gyógypedagógiai neveléshez-oktatáshoz. Bata (2013) Budapesten végzett kutatásából azonban nyerhetők érdekes adatok. A tankötelezett korú, teljes budapesti súlyosan-halmozottan fogyatékos népesség (263 fő) körében mindösszesen 2%-nyi tanulót talált, akik fejlesztő iskolai osztályba jártak, úgy hogy eközben 2010. szeptember 1-jétől kötelező lett volna minden tanuló számára ezt a szolgáltatást biztosítani. Ez tanúsítja, hogy a fővárosban sem épült ki és terjedt el a fejlesztő iskolai oktatás rendszere a 2006-2010 közötti időszakban.

2015-ben az Emberi Erőforrások Minisztériuma Szociális Ügyekért és Társadalmi Felzárkózásért Felelős Államtitkárságának felvetésére az Emberi Erőforrások Minisztériumának Köznevelésért Felelős Államtitkársága hívta életre a „*Súlyos és halmozottan fogyatékos gyermekek, tanulók köznevelési ellátása (diagnosztika, fejlesztő nevelés, fejlesztő nevelés-oktatás, fejlesztő iskola)*” munkacsoportot, melynek első ülése 2015 áprilisában volt. A munkacsoport volt az első fórum, ahol biztosított volt az ágazatközi, kormányzati és szakmai egyeztetés lehetősége a súlyosan és

halmozottan fogyatékos személyek komplex rehabilitációja ügyében. A munkacsoport munkájának legfontosabb célkitűzése egy teljes áttekintési kép és problématerkép megalkotása volt, ehhez két kutatás is hozzájárult.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) megrendelésére az Educatio Társadalmi Nonprofit Szolgáltató Kft. pályázatot írt ki, amit a Mentor Informatikai Kft. és az Eruditio Oktatási Szolgáltató Zrt. konzorciuma nyert el a TÁMOP-3.1.1-11/1-2012-0001 XXI. századi közoktatás (fejlesztés, koordináció) II. szakasz projekt keretében. A projekt címe: Utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori ellátás jellemzőinek valamint a súlyos és halmozottan sérült gyermekek, tanulók ellátása jellemzőinek feltárása és a hiányterületek vonatkozásában fejlesztési javaslatok megfogalmazása.

A kutatás előkészítő szakaszában érintett szülői csoportokkal fókuszcsoportos beszélgetések, szakemberekkel (gyógypedagógusok szakértői bizottsági munkatársak, iskolaigazgatók) interjúk, esettanulmányok, továbbá statisztikai elemzések készültek a Közoktatási Információs Rendszer (KIR) és az Oktatási Hivatal (OH) elérhető adatbázisaiból. Ezt egészítette ki egy országos reprezentatív kérdőíves felmérés a fejlesztő nevelés-oktatást végző intézmények körében. A kérdőíves megkeresésre az OH intézménykeresőben talált 73 intézményből 19 intézmény (26%) válaszolt, a KIR statisztikában szereplő 2165 fő tanulóból 448 tanulóra (21%) vonatkozóan kaptunk adatokat.

A legfontosabb eredményeket összegezve megállapítható, hogy a 2014/15-ös tanévben a tanulók 33%-a vett részt napi rendszerességű, heti 20 órát biztosító fejlesztő nevelés-oktatásban, a tanulók kétharmada (67%) otthoni ellátásban, vagy abban az intézményben vett részt fejlesztő nevelés-oktatásban, ahol gondozták. Otthoni ellátás keretében egy tanuló átlagosan heti 6,6 órát kapott, ápoló, gondozó otthoni ellátás keretében pedig átlagosan heti 7,6 órát. Azok a tanulók, akik nem a gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézményben teljesítették a tankötelezettségüket, a törvényben előírt heti minimálisan kötelező 20 óra helyett csak a szolgáltatás 33-38%-ához jutottak hozzá, ami jelentős mértékű hátrány a többségi iskolákban tanuló, vagy a speciális iskolában tanuló sajátos nevelési igényű gyermekekhez képest. A háttérben lévő leggyakoribb okok: az iskolai férőhelyek hiánya, az iskolák távolsága a lakóhelytől, a szakember-hiány, és a szállítás nehézségei.

A kutatás során beigazolódott, hogy a jogszabályi változás nem hozta létre a szükséges köznevelési intézményhálózatot és a mindenki számára hozzáférhető szolgáltatást. A tanulók adminisztratív átvétele a köznevelés rendszerébe megtörtént, az ellátásban mennyiségi és minőségi változás nem következett be.

Az Educatio Kft által támogatott kutatás mellett az FSZK is végzett kutatást a problématerkép összeállítása érdekében 2015 nyarán és őszén. Bár az FSZK kutatásában a kvalitatív módszerek kerültek előtérbe, a problématerkép felállításánál során alkotott megállapítások – nem meglepő módon – hasonló eredményeket mutatnak, mint az Educatio kutatásában.

Jelenleg a 2015-ös kérdőíves felmérés megismétlése folyamatban van. A 2016. novemberi határidőig a megkeresett 105 intézményből 67 kérdőív érkezett be (63,8%), ami az első összesítések alapján 1537 tanulóra vonatkozóan szolgáltat adatot.

## **Megoldandó problémák – feladatok a kutatási eredmények tükrében**

- a) A célcsoport létszámának pontos feltérképezése.
- b) A súlyosan-halmozottan fogyatékos tanulók körének diagnosztizálása – szakértői bizottsági tevékenység, diagnosztikus protokoll, folyamatdiagnosztika létrehozása.
  - A szakértői bizottságok kompetens szakember-ellátottságának biztosítása.
  - A szakértői bizottságok függetlenítése az ellátórendszerrel.
- c) A napi rendszerességű iskolába járást akadályozó tényezők elhárítása.
  - Elegendő számú férőhely biztosítása elérhető távolságban.
  - Az iskolába eljutás (iskolába járás) lehetőségének biztosítása, a tanulók utaztatásának, szállításának megoldása.

- d) Tanulók számára biztosított óraszámok optimális, egyéni szükségletekhez igazodó megállapítása.
- e) Szakember-ellátottság, tárgyi feltételek biztosítása.

Ezeket a feladatokat csak egy teljes rendszert átfogó komplex stratégiával lehet megoldani, melynek fókuszában a tanuló szükségletei és érdekei állnak.

### Felhasznált irodalom:

- Bass László (2004): Jelentés a súlyosan, halmozottan fogyatékos embereket nevelő családok életkörülményeiről. Kézenfogva Alapítvány, Budapest
- Bass László (szerk.) (2008): Amit tudunk, és amit nem... ..az értelmi fogyatékos emberek helyzetéről Magyarországon Kézenfogva Alapítvány, Budapest
- Bata Beáta (2013): A fővárosban élő, a 2006/2007-es és a 2010/2011-es tanév közötti időszakban tankötelezett súlyosan, halmozottan fogyatékos gyermekek, fiatalok adatainak elemzése (diplomamunka, kézirat) ELTE, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Budapest
- Haupt, U. – Fröhlich, A. (1982): Entwicklungsförderung schwerstbehinderter Kinder. Bericht über einen Schulversuch. Teil I. von Hase & Köhler Verlag, Mainz
- Fischer, D. (1991): Die schulische Förderung schwerstbehinderter Kinder und Jugendlicher. In Fröhlich, A. (szerk.): Pädagogik bei schwerster Behinderung. Handbuch der Sonderpädagogik Band 12. Berlin, 270-281.
- Fogyatékosok Esélyegyenlőségéért Közalapítvány (2008): Járhat ő is iskolába! Nyertes pályázóink tapasztalatai a fejlesztő iskolai oktatás elindításáról (2005-2006). Fogyatékosok Esélyegyenlőségéért Közalapítvány, Budapest
- Illyés Sándor (2000): A magyar gyógypedagógia hagyományai és alapfogalmai. In Illyés S. (szerk.): Gyógypedagógiai alapismeretek. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskola Kar, Budapest
- Lányiné Engelmayer Ágnes (1996a): Értelmi fogyatékosok pszichológiája I. Régi nézetek új megközelítésben. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest
- Lányiné Engelmayer Ágnes (szerk.) (1996b): A súlyos és halmozott fogyatékosokkal élő gyermekek fejlesztése, a képzési kötelezettség teljesítése. Országos Közoktatási Intézet, Budapest
- Lányiné Engelmayer Ágnes (2001): Fogyatékos gyermekek jogai; halmozott fogyatékosok; halmozottan fogyatékosok; halmozottan fogyatékosok nevelése; normalizációs elv – szócikkek. In Mesterházi Zs. (szerk.): Gyógypedagógiai lexikon. ELTE, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskola Kar, Budapest, 83., 108-111., 137-138.
- Márkus Eszter (1995): Speciális pedagógiai koncepciók - különös tekintettel a súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekek nevelésére. (Szakdolgozat) Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Budapest
- Márkus Eszter (szerk.) (1996): Halmozottan sérült, súlyosan mozgáskorlátozott gyermekek nevelése, fejlesztése. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest
- Márkus Eszter (2003a): A súlyosan-halmozottan sérült (képzési kötelezett) gyermekek nevelésének elméleti és gyakorlati problémái. In Bábosik I. – Barkó E. – Schwartz Y. – Széchy É. (szerk.):

A pedagógiai kutatások folyamatában III. Új Pedagógiai Szemle. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Pedagógiai Intézet, Budapest, 124-148.

Márkus Eszter (2003b): A súlyos-halmazott fogyatékoság meghatározásának problémái nevelési és szociális szempontból. Gyógypedagógiai Szemle 2003/3. szám, 176-183.

Márkus Eszter (szerk.) (2003c): IME Ismerkedés – Megértés – Együttlét. Súlyos-halmazott fogyatékosággal élő emberek életének kísérése. „Kézenfogva” Alapítvány, Budapest

Márkus Eszter (2005): Súlyosan-halmazottan fogyatékos gyermekek nevelésének elméleti és gyakorlati problémái (Doktori értekezés, kézirat) ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Neveléstudományi Doktori Iskola, Budapest

Márkus Eszter – Jenei Andrea – Révész Rita (2015): Elemzett/másodelemzett hazai kutatások és/vagy dolgozatok és/vagy helyzetfeltárások súlyos és halmazottan fogyatékos gyermekek, tanulók ellátásával összefüggésben. Utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori ellátás jellemzőinek valamint a súlyos és halmazottan sérült gyermekek, tanulók ellátása jellemzőinek feltárása és a hiányterületek vonatkozásában fejlesztési javaslatok megfogalmazása. Mentor informatikai Kft., Educatio Kft. Budapest pp. 1-87.

Márkus Eszter (2015): Elemző tanulmány a súlyos és halmazottan sérült gyermekek, tanulók ellátása jellemzőiről és javaslatok megfogalmazása az ágazati irányítási, jogszabályi és a fejlesztési környezet számára. Utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori ellátás jellemzőinek valamint a súlyos és halmazottan sérült gyermekek, tanulók ellátása jellemzőinek feltárása és a hiányterületek vonatkozásában fejlesztési javaslatok megfogalmazása Mentor informatikai Kft., Educatio Kft. Budapest pp. 1-77.

Mesterházi Zsuzsa (2000): A gyógypedagógia mint tudomány. In Illyés S. (szerk.): Gyógypedagógiai alapismeretek. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, Budapest

Pfeffer, W. (szerk.: Kedl Márta) (1995): A súlyos értelmi akadályozottak fejlesztésének alapvetése. Szerkesztett válogatás a szerző azonos című munkájából. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest

Schäffer, F. (ford. és szerk.: Márkus E.) (1998): Munka - szórakozás - fejlesztés. Konceptió súlyosan-halmazottan akadályozott emberek és segítők életének és munkájának alakításához. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest

1993. évi LXXIX. Törvény a közoktatásról

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről

32/2012. (X. 8.) EMMI rendelet 3. melléklet A súlyos és halmazottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelés-oktatása

**Selek Dorina, 8 éves, a Vakok Általános Iskolájának tanulója**

**Tóth Mónika, gyógypedagógus, Vakok Általános Iskolája, Halmozott Fogyatékos és Siketvak Tanulók Tagozatának vezetője**

### Selek Dorina tanuló bemutatkozása

Selek Dorina, második éve jár a Vakok Általános Iskolája Halmozott Fogyatékos és Siketvak tanulók Tagozatára. Amikor az iskolába került, a fejlesztő-nevelés oktatás keretei között kezdte meg az iskolai tanulmányait. Beszéde leginkább az igen-nemre korlátozódott és pontosan nem tudtuk, hogy mennyit és hogyan lát, észlel vizuálisan. Örömét nevetéssel jelezte, szorongását, vagy izgalmát sírással és néha egyéb szomatikus úton is.

A tanév során beszéde egyre jobban beindult, mozgásállapotát igyekeztünk egyéni és csoportos terápia segítségével fejleszteni, stabilizálni. A foglalkozások kerete, valamint a módszer és eszközrendszere nem volt ismeretlen Dorina számára, hiszen hasonló fejlesztésben részesült az óvodában is. A változás és a sok ismeretlen ember először szorongással töltötte el őt és a szülőket is, de a vártnál hamarabb beilleszkedett. Ebben biztos vagyok, hogy sokat segítettek az óvodai évek, a csoportélmény, az elkerülhetetlen változások, újdonságok megismerése által.

Dorina személyisége, kedvessége, lelkes hozzáállása, a család támogatása folyamatosan biztosítja a háttérrel mindehhez.

Dorina leginkább csoportos foglalkozások keretei között tanul, amiben folyamatosan igyekeznek a pedagógusok és segítők az egyéni szükségletek mentén differenciálni.

A tavalyi év végére eljutottunk arra az elhatározásra, hogy Dorina képességeiben és készségeiben olyan ugrásszerű fejlődés történt, hogy a szülőkkel együtt felülvizsgálatot kértünk az illetékes szakértői bizottságnál, aminek az eredménye az lett, hogy az ideitől tanévtől

Dorina már nem a fejlesztő-nevelés oktatás keretei között, de ugyanabban a rendszerben és csoportban folytatja a tanulmányait. Ugrásszerű fejlődése miatt, a jövőjét tekintve valóban csoportváltásra is lesz szüksége. A mozgásállapota és a szórt képesség és készségstruktúra miatt, mindig is nagyon egyénre szabottan, a holisztikus szemléletet követve, komplex tananyag-feldolgozásban kell gondolkozni az ő esetében.

Az alábbiakban az ő bemutatkozását olvashatják.





Selek Dorina vagyok, 8 éves.

Kicsi koromban jártam korai fejlesztésre és óvodába a Budapesti Korai Fejlesztő Központba, ahol nagyon sokat foglalkoztak velem, és szerettem a csoportban lenni.



Az apukám Selek István, aki minden reggel hoz az iskolába. Az anyukám Tálics Krisztina, aki pedig Istivel, a testvéremmel délután jön értem az iskolába. Szeretek az iskolába járni, de délutánonként azért már nagyon várom, hogy anya jöjjön értem.



a testvérem, Selek Isti, aki még óvodába jár.



Az iskolában csak fiú osztálytársaim vannak, Jancsika, Józsi és Zsolti.





A tanárain, akik a legtöbbet vannak velem: Judit, akít az óvodából már ismerek, ő a délelőtti tanárom. Anita az asszisztens, és Dóri a délutáni nevelőtanárom.





Elmondom milyen foglalkozások vannak az iskolában. A kedvencem a környezet, aminek lufi a jele.



Van, reggeli köszönés, a csörgő a jele, tankonyha, aminek a fakanál és torna, aminek a labda a jele.





A csoportban van kutyaterápia, délután a héten egyszer vásárlás, úszás Dezső bácsival, és a szelektív kukákat is kiürítjük.



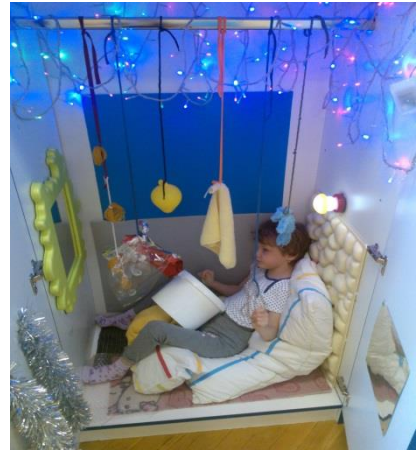
Nekem van egyénileg látásnevelés és logopédia órám is.



Nagyon jó barátom Jancsi, akivel szívesen beszélgetek. Néha látásnevelésen is együtt vagyunk.



Szeretek iskolába járni, szünetek után már várom, hogy jöhessek.  
Néhány képet még mutatunk az iskoláról.



### **Tóth Mónika: Mit jelent az iskola a gyerekek számára?**

Mit mondanak általában a gyerekek az iskoláról? Mi jelent, vagy szeretnék, hogy jelentsen az iskola számukra? Ilyen, és ehhez hasonló kérdések mentén próbáltam kutatni, megkérdezni magukat a gyerekeket, ők hogyan gondolkoznak minderről. Az alábbi szempontokat un. „gyerekszáj” útján válogattam össze, és megpróbálom Dorina esetén keresztül elemezni. Ezek a kijelentések,

természetesen nemcsak a Dorinára igazak, hanem minden egyes gyermek esetére is, akik az oktatásban részt vesznek, bármilyen fogyatékoságtól függetlenül.

### **1. Az iskola kihívás, ahol van lehetőségem hibázni, de javítani is.**

Az iskola a tanulás egyik színtere, ami kihívás elé állítja a tanulókat. Kihívások nélkül nem tudunk megmérkőzni az akadályokkal, és ezeknek a kihívásoknak a leküzdéséhez kapunk eszközöket, módszereket az iskolától is. Ha a napjaink, egyhangú monotonításban telnek, mindig kiszámítható rutinnal, valóban elkerülhetőek a kihívások, ám alkalmazkodóképességünk sem növekszik, jellemünk sem formálódik.

Amikor megismertem Dorinát, egy-egy apró változás elfogadása nagyon nehéz volt számára. Az, amikor nem az édesapja hozta reggel, hanem az édesanyja már érzékenyen érintette, nehezen lehetett megnyugtatni. A korai időkben ezeket még drasztikusabban élte meg. Mostanra viszont, a sok változás mellett, amit az élet egy iskolában produkál, például a felnőttek cseréje, osztálytársai kicserélődése, vagy hiányzása, a napirend változása, vagy szükségszerű változtatása, tűzriadó és egyéb váratlan események hatására a viselkedésében óriási változásokat tapasztalunk. Egyre jobban érti ezeket a helyzeteket és a beszéd beindulásával le is tudja kommunikálni a benne zajló folyamatokat. Ehhez szükséges volt a felnőttek részéről érkező spontán kommunikációs helyzetek megragadása, valamint a helyzetek tudatos modellálása is.

Az iskolában a gyerekek azt is megtanulhatják, hogy a felnőtt is hibázik, ilyenkor bocsánatot kér, vagy kijavítja a hibáit. A modellálás során ők maguk is megtapasztalják, hogy nem mindig van igaza a felnőttnek, ő is tévedhet. Ezeken keresztül is tanulják, hogyan kell helyesen értékelni egy feladatot, vagy viselkedést, továbbá azt is, hogy mi a jó, vagy a rossz, és mi az, ami már megengedhetetlen. Szabályokat, normákat építenek be.

Amikor Dorina az iskolába került, nem értette, amikor mi is elrontottunk valamit, összekevertünk dolgokat, hibáztunk, vagy azt sem értette, amikor megrtréfáltuk. Sok-sok változatos helyzet kihasználásával tanítjuk arra, hogy amiben biztos tudása, ismerete van, ne hagyja magát abban megingatni. Tanítjuk továbbá, hogyan kérdezzen, vagy győződjön meg a valós információról, ha kétségei támadnak.

Ha egy gyermeknek nincs lehetősége megfelelő mennyiségű és minőségű tanulási helyzethez jutni, hogyan fogja mindezeket elsajátítani, vagy a már elsajátított tudást – készséget, képességet – hogyan lesz lehetősége bővíteni?

### **2. Kapok döntési lehetőségeket**

A döntési helyzetek adásával és megfelelő szabályozásával megtanulják, azt is, hogy mi a kötelező és mi a választható. Mikor van az ideje a tanulásnak, vagy feladatnak, mennyi idő van erre szánva és mikor van lehetőség, az un. szabadidőre, amiben szabadon választhatok. A napirend kialakításával az idő strukturálása követhetővé válik.

Választási lehetőségek természetesen nemcsak a szabadidőben vannak, hanem tulajdonképpen minden foglalkozás során. Dönthet arról, kivel szeretne feladatozni, melyik feladattal szeretné kezdeni, vagy kivel szeretne ebédelni, melyik dalt kéri, vagy milyen színű pólót adjunk rá. Megtanulja, hogy döntéseinek hatása, és eredménye van, megtapasztalhatja továbbá a „kommunikáció hatalmát”.

### **3. Emberszámba vesznek**

A súlyos halmozottan fogyatékos gyermekek a következőképpen tapasztalhatják meg mindezt: speciális szükségleteim ellenére előre jeleznek, hogy mi fog velem történni egy-egy gondozási helyzetben. Előre jelzik, hogy felemelnek, átültetnek egy másik székre, vagy informálnak arról, ha éppen valaki bejött a terembe, akit én nem ismerek, vagy nincs a látóteremben.



Nem beszélnek rólam a fejem fölött, hanem igyekeznek bevonni a társalgásba, az eseményekbe, és megengedik, hogy elmondhassam mit szeretek. Bemutakozhatok, néha még a felnőttek feladataiból is kaphatok, amikor megkérnek, hogy segítsék bemutatni az osztálytársaimat, vagy elkérni a másik teremből egy hangszert.

A változásokról előre szólnak.

Bemutatnak az idegeneknek, nem néznek át rajtam.

#### **4. Barátaim vannak**

Az iskola egy nagyobb, és kisebb közösségek összessége. Ezeknek a közösségeknek megvannak a maga szabályai, mikroklímája, hangulata. A társas kapcsolatok megélése, az egymásra figyelés, a kivárás, mind-mind a szociális kapcsolatok kialakításának és tanulásának a színtere.

Az ünnepek, „bulik”, kirándulások, táborok során mindezeket más-más helyszínen is gyakorolhatják.

Dorinának lehetősége volt, már egészen kicsi korától kezdve, arra, hogy kortársi közösségben fejlődhessen. Ezeket a szabályokat, a kapcsolatok építését gyakorolta, nem is jelentett problémát számára. A megfelelő kifejezések, és érintkezési protokollok szabályait fokozatosan, a mindennapi életben – iskola, otthon, egyéb családi kapcsolatok során – sajátítja el. Olyan specialitásokra kell felhívni a figyelmét, mint például, ha nem látja pontosan ki jött be az ajtón, bátran kérdezze meg tőle, hogy „Ki vagy?”, vagy kérje meg, hogy „Kérlek, gyere közelebb, hogy megnézhesselek!”. Bátorítjuk, hogy ne csak a felnőttekkel, de a kortársaival is kezdeményezzen.

### **Összegzés**

A Dorina esetén keresztül is jól látható, hogy a súlyos halmozott fogyatékos gyermekek számára az iskola ugyanazt tudja jelenteni, mint minden egyes gyermek számára. A mi feladatunk megtalálni a megfelelő tartalmat és formát mindehhez.

A súlyos halmozott fogyatékos tanulók esetében nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a tényt, hogy a súlyos kommunikációs akadályozottság esetében, azoknál a gyerekeknél, akik nem tudják beszéddel, így kifejezni magukat, mint a Dorina, elsődleges feladatunk megtalálni azokat a csatornákat, amiken keresztül kommunikálhatunk egymással.



### Élő Fruzsina

A következőkben arról szeretnék beszélni, hogy mit jelent egy olyan gyerek szülőjének lenni, aki súlyosan és halmozottan fogyatékos és fejlesztő nevelő oktatásra jogosult. A történetem nyilván több ponton nagyon szubjektív, hisz ez egy személyes beszámoló, mégis biztos vagyok benne, hogy sok olyan dolgot fogok elmondani, amit nem mi élünk át egyedül, és sok olyan dologra is ki fogok térni, ami szerencsés helyzetünkből kifolyólag, minket éppen nem érint, de attól még komoly, sokakat érintő, sürgősen megoldandó probléma.

Kezdem az elején, mert minden történet így kerek, és ez segít megérteni sok mindent, amit később a szülők, akikkel önök találkozhatnak, tesznek, mondanak, gondolnak.

A kisfiunk 8 és fél évvel ezelőtt született, 24 hétre, extrém kissúlyú koraszülöttként, és szorgalmasan kipipálta a létező összes szövődményt, amivel egy koraszülött csak találkozhat. Nagyon keményen küzdöttünk, elsősorban az életéért, és ezzel párhuzamosan azért, hogy mellette lehessünk. Ez akkoriban nem volt, és sok helyen még azóta se egyértelmű, hogy az anya helye a gyereke mellett van, a gyereké pedig az anyja mellett. Kétségbeesett küzdelem ez, és nagyon fontos és erős kapcsok jönnek létre ilyenkor. Ha testközelből nem lehet, akkor gondolatban és lélekben. Eltérhetetlen. Nem csak koraszülés esetén, hanem minden helyzetben, amikor kiderül, hogy a gyerekkel baj van. Az ember ilyenkor kap hideget, meleget, jóslatokat, rémes jövőképeket, van, hogy nagyon emberi és korrekt formában, és van, hogy embertelen, tapintatlan módon. Ezekkel a mondatokkal megküzdési hatalmas feladat, ha direkt döfnék, még nagyobb.

Mit lehet ez ellen tenni? Csak azért is hinni, bízni, remélni, az elének tett realitás ellenére, összeszedni magunkat minden nap, és erősnek maradni abban, hogy küzdünk ezért a gyerekért, a többit majd meglátjuk. Sok a jóslat, sok a kéretlen rémkép, nehéz elhessegetni. Én azt választottam, hogy lélekben befogom a fülem, és bárgyú arccal mosolygok, ha azt mondják, hogy ez meg az lesz. Nem azért, mert nem tudtam az agyammal, hogy ez nem lesz sima ügy, nem ezt akartam tagadni, csak nem értettem, hogy min változtat ez? Én az anyja vagyok, szeretem, és ha háromig tud majd csak számolni, akkor azt ő fogja a legszebben csinálni a világon. De abban, hogy túléljem a napokat, nem segít, ha nap, mint nap szomorú arccal elmondják nekem, hogy "anyuka, a gyereknek gyakorlatilag nincsen agyállománya". Ha az ember ennek ellenére is csókolgatja a gyereket, azt hiszik, nem értette meg, hogy ez mit jelent. Itt gyökerezik valahol az, hogy mi, anyák és apák, olykor fittyet hányunk a szakemberek véleményére. Önvédelem, és valami biztos tudás abban, hogy a mi szeretetünk nem ilyesmiben mérhető, tehát majd megoldódik minden. Valahogy. És biztos, hogy szakember szemmel bosszantó tud lenni a szülő, aki nem látja reálisan a gyermekét, nem hajlandó szembesülni azzal, hogy még mi vár rájuk, hogy mi lehet, és mi nem, de van egy ilyen eredendő nagyon mély ellenállás a szülőben, akinek a gyerekeről egyszer csak vagy rögtön kiderült, hogy valami baj van vele.

Ez túlélési ösztön egy darabig, amit később komoly munka leépíteni. Máskülönben pedig nagyon veszélyes mondatok ezek, mert van sok olyan eset, hogy ezek a fájdalmas és reményfosztó mondatok hozatják meg szülőkkel azt a döntést, hogy lemondanak a gyermekükről.

Senkit nem hibáztatok ezért, mert ez nem olyan feladat, amit az ember valaha is elképzel magának, de hiszem, hogy emberi kommunikációval, segítséggel, támogatással és egy nagyon széles társadalmilag is képviselt valódi jövőképpel több család lehetne egyben tartható.

Egy hospitalizált család esetében, amilyenek mi is voltunk, nagyon, nagyon fontos, hogy a szülők elkezdjék érezni a saját kompetenciáikat és határaikat. Amíg hosszú hónapok telnek el úgy, hogy nem én döntöm el, hogy mikor mehetek be a gyerekemhez, nem én döntöm el, hogy mikor veszem ölbe, gyakorlatilag semmiről nem én döntök, az amikor végre véget ér, nagyon erős kórház, sőt intézmény vagy szakember főbiába tud átfordulni. Félreértés ne essék, hihetetlen hálás vagyok mindenkinek, aki a kisfiunkért és értünk dolgozott! A helyzet az, ami nyomot hagy, a kórházban töltött év, és a még azon is túli hónapok. Akkor és ott, az a biztonság, az az otthon, az a normális, de amikor véget ér, és végre tényleg otthon lehet lenni a saját kizárólagos intim kis életünkben, akkor értjük meg, hogy miben voltunk addig. És azután már csak otthon szeretnénk lenni, és saját döntéseket hozni, és lehetőleg soha az életben ki nem adni a gyerekünket a kezünkéből. Ismét egy nagyon erős érzés, ami később odaállhat szülő és szakember, illetve szülő és intézmény közé.

Ezzel párhuzamosan jelen van az is, hogy amikor egy gyermek végre egészségügyileg elég stabil ahhoz, hogy elkezdődhessen a rehabilitációja, szülei gőzerővel látnak neki a fejlesztésének. Minden egyszerre, azonnal, órarenddel, fejlesztő központokat felülmúló eszközparkkal, gyógyszertárakat és bioboltokat meghazudtoló vitamin és csodagyógyszer felhozattal. Ha az ember szerencsés és megteheti, hogy teljesen és totálisan elveszzen a fejlesztések és gyógy módok útvesztőjében.

A másik oldalon pedig ott vannak azok a családok, akik hazamennek a kórházból, és a teljes sötétségben tapogatóznak. Elérhető fejlesztés nincs, vagy csak 75 kilométerre tőlük, a védőnő és a házi orvos hozzá se tud szólni a gyerekekhez, internet nincs, hogy utána nézzenek a lehetőségeknek. És mindehhez létminimum alatt élnek. Velük mi van, mi lesz?

Mi nagyon szerencsésnek számítottunk, ami a háttérünket illeti. Állt mögöttünk egy teljesen egységesen és elszántan támogató család, volt eredendő nyíltszívűségünk és lelki erőnk a küzdelmekhez, volt anyagi biztonságunk, és a Budapesti Korai Fejlesztő Központ mellett laktunk, ahonnan minden lelki és szakmai támogatást az első pillanattól kezdve megkaptunk. Ez tette lehetővé, hogy oxigén palackkal, PEG-gel, és ideiglenes shunttel fogjuk magunkat és eljövünk a kórházból, ahol 1 évet majd még három és fél hónapot töltöttünk. És ezt tette lehetővé, egy évvel a hazatértünk után megszülessen a következő kisfiunk, aki szerencsére makk egészségesen jött a világra.

Itt kezdődött el az életünk "megnormálisodása". Egy egészséges testvér csoda! És emelett sebetek tép föl. Az egészséges testvér a legjobb fejlesztő és gyógyító, és közben mégiscsak egy kisbaba, aki önálló jogon van itt, nem csupán testvérként. Ezekon mind keményen dolgozni kell, és figyelni nagyon, hogy a helyükön legyenek. Nálunk itt következett be az is, hogy az anya-fia buborék elkezdett feloldódni, hogy már ott volt más is, hogy ez a hihetetlen erős, szívszorító kötés egy kicsit lazulhatott. És a teljes burok, amiben a Jancsi addig élt megszűnt, mert egy kisbaba üvöltött az eddig féltve őrzött fülecskéjébe, és mert néha leraktam az ölemből. De innen még hosszú volt azért az út.

Ekkortájt merült fel, hogy a következő évben óvodába kerülhetne a Jancsi. Mégpedig a Budapest Korai Fejlesztő ovijába. - Hihetetlen szerencse a lehetőség - mondták. - Aha - mondtam én. Hogy a gyerekeket, akit végre megkaparintottam magamnak annyi kórházban töltött idő után, beadjam oviba? Hogy a napi hat óra nagyrészt saját kezű fejlesztés helyett, alig jusson rá egyéni idő, és a hátán feküdjön egy színes forgó alatt? Hogy kilenc gyerek ordítson a fülébe? Hogy ne legyek ott, amikor sír? Hogy nem tudjam mi történik vele percről percre? Aha. És ha egy gyereknek nincs lehetősége oviba járni, és ez egy anyával 7 vagy több év közös buborékban eltöltött év után történik? Akkor ez még felfoghatatlanabb, és lehet, hogy elfogadhatatlannak tűnő ajánlat.

Majd egy éven keresztül emésztgettem a gondolatot, hogy dönthetek így, az agyam hálás volt, hogy van egy ilyen lehetőség, de amúgy minden porcikám tiltakozott. Alkudoztam, hogy csak heti három nap legyen, hogy csak délelőtt legyen... aztán belementem. Többek között azért, mert volt egy kisebbik gyerekem is, és vágytam rá, hogy kicsit rá is tudjak figyelni végre.

És szeptembertől hosszú heteken át ott ültünk a többi anyákkal az ovi folyosóján, ahonnan senki nem akart hazamenni. Ez eltartott egy darabig.

Egy évbe tellett mire teljes bizalmat tudtam szavazni azoknak az embereknek, akikről azóta már tudom, hogy aranyba kéne foglalni a nevüket. Kellett egy év, hogy meglássam, hogy mennyit ad neki, hogy megtanulhat csoportban lenni, hogy megtanulja kiiktatni a zavaró ingereket, hogy megtanulja képviselni magát, megérti mi folyik körülötte akkor is, ha nem szemtől szembe neki szól, jelez, kommunikál, ha figyelmet szeretne. Kellett egy év, hogy megnyugodjak abban, hogy ő is bizalmat tud adni másoknak is, és biztonságot talál másoknál is, nem csak én tudom megnyugtani. És megláttam azt is, hogy nem kell minden percét aktívan kitöltenem, mert jár neki is a pihenés, a szabad játék, még ha az ő esetében ennek nincs is túl nagy tárháza. Mindeközben pedig tudtam kettesben lenni a másik fiacskámmal is, akinek ez úgy kellett, mint egy falat kenyér. És tudtam szülni még egy kislányt is, még egy nagy adag gyógyírt biztosítva ezzel az egész családnak. Így lett kerek a világ. Nekünk így. És ebben nagyon nagy szerepet játszott, hogy lett egy ovink.

Ennél a résznél már csak az volt nehezebb, amikor el kellett ballagni ebből az oviból.

Egyrészt el kellett búcsúzni az emberektől, akikben végre száz százalékig megbíztunk, másrészt iskolát kellett keresni. Igen, szerencsések vagyunk, mert akadt három intézmény is, amit megtekinthettünk. Igaz ebből kettőben nem volt hely. De igen szerencsés az, akinek egyáltalán van a saját városán belül ellátó intézmény a súlyos halmozott gyereke számára. De megfordítanám én ezt. Miért szerencse ez? Miért nem alapvető jog? Miért kell anyáknak otthon maradni az iskoláskorú gyerekükkel nevelésesen alacsony ápolási díjért vagy miért kell 250 km-re levő bentlakásos iskolát választaniuk? Miért van az, hogy sokszor szülők kénytelenek iskolákat, fejlesztő központokat, szociális otthonokat alapítani, ha nem akarnak teljes bizonytalanságban élni a gyerekük jövőjét illetően?

Jancsi végül a Bliss Alapítvány iskolájába került, a város túlsó végébe, heti négy napban (hogy örültem volna ennek az ovi elején). Rengeteget kaptunk tőlük, színes, érdekes, nagyfiús dolgokat lehetett ott tanulni, rengeteget fejlődött a Jancsi, de hihetetlen kemény, nehéz váltás volt neki. Anyira igyekezett figyelni, hogy minden idegszála megfeszült. Rengeteget fejlődött a beszédértése, a jelenléte, a kommunikációja, de mérhetetlenül elfáradt. Mindezt kísérte egy gyakorlatilag teljes tantestület váltás, igen, a fluktuáció a fejlesztő iskolákban nem ritka jelenség. Beszélni kell majd erről is. És az, hogy három gyerekkel nehéz megoldani, hogy az egyik a város túlvégén jár iskolába. Két év után, nehéz szívvel, de váltottunk. A Vakok iskolájának B tagozatára. És igen, ezzel elengedtük a nagyon komoly projekt alapú kommunikációs oktatást, de nyertünk egy kisimult, nagyon vidám gyereket, és egy kevésbé zilált családi logisztikát. Szívem szerint összegyűrném a kettőt. De látom a nyitottságot és a rugalmasságot, és jó helyen tudom a Jancsit, ismét elkötelezett, szerető, hozzáértő kezekben. Szerencsére, mint mindig. Hálám örök!

És még valami szívem szerint mindenhová sokkal több mozgásfejlesztést iktatnék, akár felárért. Tudom, hogy nehezen megoldható, hogy nincs ember, nincs státusz, nincs keret, mindent tudok, de ideálisnak ezt tartanám.

És itt térnék rá arra a kérdésre, ami mindig is foglalkoztatott, csak kicsit más területen. Az integrációra. Akarom mondani az inklúzióra. Nem értek egyet azzal, hogy bármilyen csoport etnikai vagy képességbeli alapon szegregáltan tanuljon. Ez nem visz előre. Se rövid, se hosszú távon. Abban hiszek, hogy a heterogenitás, és a heterogenitás tudatos használata mindenkinek javára válik. A többségi társadalom akkor lesz nyitott a kisebbségek problémáira, ha velük együtt nő fel, ha látja őket gyerek korától fogva, ha élő kapcsolatuk van. Ha van szava megnevezni, amit, akit lát, ha van rutinja megszólítani, ha van szándéka megsegíteni, ha ismeri, és nem ijed meg, nem határolódik el.

Várjuk el a többségi iskolarendszertől, hogy integrálja azokat a fogyatékkal élő gyerekeket, akiket integrálni lehetséges. (kellő infrastruktúrával, képzettséggel és jó szándékkal, ez akár egy

halmozottan sérült gyerek is lehet) A gyógypedagógiai iskolarendszer pedig fogadja be azokat a gyerekeket, akik jelenleg szegregált fejlesztő iskolai osztályokban tanulnak vagy otthon ülnek heti 10 óra fejlesztéssel.

Mind a gyerekek, mind a pedagógusok számára, akik velük foglalkoznak, minimum üdítő lenne, ha beszélő, csivitelő, mászkáló gyerekek is lennének a környékükön. Ezek a gyerekek remekül kiegészíthetik egymást, megtaníthatják egymást gyerekek lenni, könnyebben mennének a kapcsolódások, a pedagógusok pedig töltődhetnének ebből. Egy sima gyerek nehezen lassul le egy halmozottan sérült gyerekhez, de egy másik speciális gyermek ösztönös gyógypedagógusa lehet a nála sérültebbnek. Differenciált oktatással együtt lehetnének. Valaki számolja a faleveleket, valaki megmondja, milyen a színük, más pedig zörgeti őket. Nem kell ugyanazt tudniuk, de részt tudnak venni ugyanabban.

Hogy harcoljon valaki úgy később a fogyatékos jogokért, ha a nála fogyatékosabbakat nem ismeri, nem képviseli, ne adj Isten elhatárolódik tőlük? Miért nem segíti a rendszer őket abban, hogy nagyobb szolidaritás alakuljon ki bennük egymás iránt. Együtt játszás, együtt tanulás, együtt lét, csak ez segíthet, ha egy toleránsabb, segítőkészebb, egységesebb, világra vágyunk, önállóbban élő fogyatékos emberekkel. Ehhez az egész oktatási rendszernek mozdulnia és nyitnia kell, kilépve a megszokásból.

És végezetül szeretném elmondani azt is, hogy mennyire hálás vagyok azért, hogy vannak, akik ott vannak. Nap, mint nap dolgoznak azért, hogy a legspeciálisabb gyerekek is gyerekek lehessenek, tanulhassanak, és a családjaik nagyjából normális életet élhessenek. Mindezt úgy, hogy a feltételek egyáltalán nem adottak, és az anyagi valamint társadalmi elismerés sem. Úgy, hogy az intézményeknek évről évre a túlélésért kell küzdenie, hogy a fiatal gyógypedagógusok inkább külföldre mennek, vagy magánpraxisba kezdenek, mert olyan alacsony a bérük, ha elmennek egy iskolába dolgozni. Szülőként ijesztőnek és felháborítósnak tartom, hogy egy ilyen munkát széjjel szemben kell végezni. Köszönöm, hogy önök ezzel együtt végzik a hivatásukat. Én a magam részéről harcrakész vagyok a változásokért.

# JÓ GYAKORLATOK

# Szükségletalapú szolgáltatásszervezés az Immanuel Otthon és Iskolában

## Debrecen-Nagytemplomi Református Egyházközség Immanuel Otthona és Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskolája

**Győri Zsófia,**  
gyógypedagógus, igazgató

### *A jó gyakorlat*

---

#### **A jó gyakorlat célja**

Olyan több ágazatot érintő szolgáltatásszervezés kialakítása, mely a súlyosan-halmozottan fogyatékos tanuló komplex szükségletein alapul, figyelembe véve a család igényeit, a szülők munkaerő-piaci integrációját.

#### **A jó gyakorlat közvetlen célcsoportja, életkori csoport:**

- elsődleges célcsoport a fejlesztő nevelés-oktatásban résztvevő (6-23 éves korú) **tanulók** csoportja, akik a jó gyakorlat központjában vannak
- másodlagos célcsoport a **szülők**, akiknek a gyermekük ellátásából fakadó szükségleteinek minél teljesebb körű kielégítését, a családok maximális támogatását is célozza jelen gyakorlat
- harmadlagosan érintett a **munkatársi szakmai közösség**, amely szakmai együttműködések, team-gondolkodás révén szemléletében, gyakorlatában folyamatosan fejlődik, innovációra képes
- közvetett célcsoport a **tágabb társadalmi közösség**, mely az inkluzív programok révén bevonásra kerül

#### **A jó gyakorlat eredete**

A jó gyakorlatunk saját fejlesztés, amely a célcsoport szükségletein alapul, a köznevelési, szociális és egészségügyi ágazat szoros együttműködése következtében valósítható meg.

Alapja, hogy nem az igénybevevő tanulónak, családjának kell alkalmazkodnia az igénybe vehető szolgáltatásokhoz, hanem a szolgáltatásokat kell a szükségletekre válaszolva oly módon megszervezni, hogy igénybevételek minél hatékonyabb legyen az ellátottak számára és minél egyszerűbb a családok számára.

A kiindulópont 1991-ben csupán a szükséglet volt, családban élő halmozottan fogyatékos gyermekek, akiknek semmilyen ellátása nem volt megoldott, megkeresték az intézmény fenntartóját a

Nagytemplomi Református Egyházközséget azzal a kéréssel, hogy szervezzen gyermekük számára szakszerű ellátást, fejlesztést.

Az érintett gyermekeknek, fiataloknak állapotukból eredően rendszeres mozgásszervi rehabilitációra és szociális ellátásra, valamint közoktatási szolgáltatásokra lett volna szükségük, de mindhárom típusú ellátás hiányzott a szolgáltatási rendszerből, csupán az egészségügyi gyermekotthoni bentlakásos ellátás volt.

A jogszabályi és finanszírozási háttér pusztán a rehabilitációs ellátást tette lehetővé, ezért elsőként ez alakult ki intézményesült formában gyógytorna, konduktív pedagógiai tevékenység biztosításával, majd ezzel egyidejűleg, de jogszabályi és finanszírozási háttér nélkül, szociális ellátás és gyógypedagógiai oktatás.

Az akkor már harmadik éve folyó gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai oktatást az 1993. évi képzési kötelezettség bevezetése legitimálta, az intézmény azonban a törvényben előírt heti 3-5 óránál jóval magasabb óraszámban, napi iskola jelleggel tartott fejlesztéseket. Mire 2006-ra a fejlesztő iskolai oktatás bevezetésre került, az Immanuel Otthon és Iskola már a jogszabályban előírt keretek között végezte munkáját és az FSZK pályázati támogatása révén infrastrukturális segítséget is kapva, elsőként kezdte el a fejlesztő iskolai oktatás bevezetését. Ennek létszáma a férőhelyek bővítésével folyamatosan 37 főre bővült az évek során és szakmai tartalma egyre bővült a belső fejlesztések, képzések, külföldi tanulmányutak révén.

A nappali szociális ellátásra vonatkozó szociális szabályozással szemben működhetett az intézmény 15 éven keresztül, ugyanis egészen 2005-ig a szabályozó rendelet kimondta, hogy csak „az önkiszolgálásra legalább részben képes személyek” vehetik igénybe a nappali ellátást. Tehát hivatalosan innen is kizorult ez a célcsoport, azonban intézményünkben – számos más intézményhez hasonlóan - mégis helyet kapott.

## ALKALMAZÁSI TERÜLETE: SZERVEZETFEJLESZTÉS

Különböző szakterületek, ágazatok hatékony együttműködése a komplex, szükségletközpontú ellátás érdekében. A súlyosan-halmozottan fogyatékos tanulóknak nem csak a fejlesztő nevelés-oktatás által biztosított **gyógypedagógiai fejlesztésre, nevelés-oktatásra**, hanem egyidejűleg **mozgásszervi rehabilitációra, rehabilitációra** és többféle folyamatos szakorvosi felügyeletre is szükségük van. Ez a jelenlegi jogszabályok és finanszírozás szerint egy szolgáltatás keretein belül nem, csak OEP járóbeteg szakellátás keretében biztosítható, így intézményünk ezen keretek között biztosítja ezt az ellátást.

A köznevelési szolgáltatás **nappali szociális ellátásból** nőtt ki, attól mára teljesen elkülönült szolgáltatás, azonban az iskolai szünetekben ugyanúgy rendelkezésre áll, biztosítva ezzel a professzionális ellátás folyamatosságát, a közösségi élmény, programok megélését és segítve a szülők munkaerőpiaci részvételét.

Szintén a családok munkaerőpiaci részvételéhez és a magasabb életminőség megéléséhez járul hozzá az intézmény által biztosított FECSKE szolgáltatás, mely teljesen rugalmas keretek között a családok otthonában nyújt szakképzett felügyeletet és kísérést (sajnos egyre csökkenő óraszámban).

Ez a komplex szükségletalapú szolgáltatás olyan **szervezeti együttműködést** igényel, mely észrevétlenül egymásba átnyúló szolgáltatásokat jelent: pl. rehabilitációs ellátás gyógytorna, gyógymasszázs formájában beépül a tanuló órarendjébe, a 20 órás tanórai foglalkozás feletti óráként az iskolában veszi igénybe. Az iskolai (tavaszi, nyári, őszi, téli) szünetekben igénybe vehető nappali szociális ellátásért szintén nem kell más helyszínre, más szolgáltatóhoz menni, hanem a többcélú köznevelési intézmény szociális intézményegysége biztosítja a nappali ellátást.

A szolgáltatásszervezés alapja tehát a felmerülő szükséglet, a **szolgáltatás filozófiája** pedig az korszerű fogyatékosügyi alapelv, mely szerint **a fogyatékos személy nem jótékonykodás alanya, hanem jogok birtokosa**. A szolgáltatás igénybe vevője tehát a jogai birtokában levő súlyosan-halmozottan fogyatékos személy, akiben - csakúgy, mint családjában- tudatosítani kell ezt a tényt és lehetőséget kell adni azok érvényesítéséhez, gyakorlásához. Jogokat birtokolni, döntéseket hozni társas interakcióban, döntési helyzetekben lehet.

Fontos tehát ezeknek a helyzeteknek a megléte, a tanulók önmagukat érintő kérdésekben történő döntési helyzetek elé állítása (a pedagógiai, gondozási és terápiás folyamat számos szituációjában) és a döntések meghozatalára való megtanítása. Ennek elsődleges eleme és alapja a kommunikáció, mely a **totális kommunikáció** teljes spektrumát használja a bazális kommunikációtól a gesztusnyelven, alternatív és augmentatív, kommunikáción át a verbális kommunikációig. Ez a **kommunikációs alapelv** a szakmai munka minden területének alapja.

A tankötelezettségnek **iskolai formában** való teljesítése szintén fontos alapelv. A jogszabály (2011 CX. 15§) minden iskolai keret nélkülözését lehetővé teszi, amikor felpuhítja az óraszámot, helyszínt és kimondja, hogy ebben az iskola típusban nem lehet alkalmazni az iskolai működés rendjére vonatkozó általános kereteket, szabályozókat.

Jelen gyakorlat azt bizonyítja, hogy lehet tanév rendje szerint működni, átszabni azt a súlyosan-halmozottan fogyatékos célcsoport igényeire, az oktatás sajátosságára, de megtartva az iskolai jellegét, annak minél több formális és tartalmi elemével, így a tanév rendje szerinti ünnepekkel, alkalmakkal, tanórai órák kereteivel, órarenddel, házirenddel. Mindezeknek természetesen a tanulók számára érthetővé tételével (könnyen érthető házirend, órarend, országos és egyházi ünnepek, világnapok adaptálása).

A tanórai órákon túl délutánonként számos szakkör, **tanórán kívüli foglalkozás** biztosított a tanulók számára, melyre érdeklődésük és szükségletük szerint jelentkezhetnek: kutyás terápiás foglalkozás, hangtál terápia, kórus, kerekesszékes szakkör és tánc. Szintén tanórán túl biztosított a hittan óra, melyen a klasszikus hittanórai tartalmak adaptálása történik.

Az **egyházi intézményi működés** további eleme a munkatársakkal közösen tartott áhítat, a konfirmációra való felkészítés és konfirmáció, továbbá a tanévnyitó és tanévzáró, valamint fogyatékos személyek világnapjának gyülekezeti közösségben való megtartása. Ez utóbbi alkalmak egyúttal a **társadalmi inklúziót**, egyfajta szemléletformálást, érzékenyítést is céloznak. Ezt a célt szolgálják a város több iskolájával kiépült működő kapcsolatok, a testvérosztályos programok, a közös zenei és kézműves alkotások, színpadi produkciók, flashmobok.

Az egészségügyi ellátás keretében végzett, rehabilitációs szakorvos által előírt és felügyelt **mozgásszervi rehabilitáció** (gyógytorna, gyógymasszázs) beépül a napirendbe, órarendbe.

A szükséges segédeszközök mintavételéhez a gyártó cégek helybe jönnek és a mozgásterápiás szakemberekkel, rehabilitációs és ortopéd szakorvossal együttműködve alakítják ki a leginkább megfelelő segédeszközt. További szakorvosi szolgáltatás a gyermekgyógyászat, pszichiátriai és neurológiai szakrendelés, mely nemcsak az intézményben folyó szakmai munkát segíti, hanem a szülőknek könnyebbé teszi a mindennapjait, hiszen a szakorvosi felügyelet, kontroll, tanácsadás és gyógyszerek felírása is helyben történik.

Az **iskolaegészségügyi ellátásnak** nincsenek erre a célcsoportra specifikált, adaptált szűrővizsgálatai, vizsgálati eszközei, ezért ezek a szűrővizsgálatok gyakran hiányosak, nem értelmezhetőek. Ennek pótlása, speciális szűrőeszközök- módszerek kidolgozása országos szinten elengedhetetlen.



Az iskolai szünetekben biztosított **nappali szociális ellátás** keretében tematikus programok kerülnek megszervezésre, így nyári szünetben: kézműves, hittan, kutyásterápiás, városismereti, zenei, és AAK hetek biztosítják az ellátás tartalmasságát, az élményeket.

A **gyermek-és ifjúságvédelmi munka** különösen a szociálisan, vagy egészségügyi állapotuk okán veszélyeztetett gyermekekre fókuszál és más szervezetekkel, segélyszervezetekkel is együttműködik a veszélyeztetettség megakadályozása, a családok támogatása érdekében.

Az intézmény falain belül nyújtott szolgáltatásokon túl a **FECsKE szolgáltatás** révén a családok otthonában is segítséget tud nyújtani az intézmény.

A gazdaszervezet KÉZENFOGVA Alapítvány központi koordinációja mellett Hajdú-Bihar megyei ellátási területtel intézményünk biztosít szakképzett felügyeletet a szülők igényeihez igazodó, rugalmas időkeretben. Ezzel a szolgáltatással a szülők munkaerőpiaci részvételét és a **családok működését támogatja**. Szintén a családoknak nyújt segítséget a szülőklub, mely az intézmény támogatásával szülői önszerveződő csoportként működik számos programot szervezve.

Mindez úgy tud működni, ha a szakemberek **teamekben** dolgoznak, a különböző területek szakmai tudását átadva egymásnak, a szakmák közti ellentétet félretéve nyitottan, innovatív módon gondolkodnak, dolgoznak. Fontos, hogy túl lássanak intézményük keretein, ezért több bel-és külföldi tanulmányút, külső szakmai tanulás, továbbképzés biztosított számukra.

A **szolgáltatás minőségét** az említett elemek egyenként és azok egymásra épülése biztosítja. Tovább segíti és rendszeres kontrollját, átláthatóságát, a visszacsatolás lehetőségét biztosítja egy folyamatosan működő, évente auditált **minőségirányítási rendszer**, mely valóságos támogatója az intézményben zajló folyamatoknak.

### **A jó gyakorlat eredményei**

Fent leírt jó gyakorlatnak nehéz számszerűsíthető eredményét leírni. Azonban a szülői, munkatársi és fenntartói elégedettségi kérdőívek eredményei azt mutatják, hogy az igénybevevő családok elégedettek a komplex szolgáltatással, a munkatársak és a fenntartó a szakmai munkával, annak feltételeivel, munka- és szolgáltatásszervezéssel.

Legfontosabb azonban az elsődleges felhasználó, a tanuló elégedettsége. Esetükben korlátozott a mérés lehetősége, azonban a lehetőségeken belüli fejlődésükön, az állapotuk javulásán (vagy épp csak nem romlásán), a családok kiegyensúlyozottabb működésén látható ennek a komplex szolgáltatásszervezésnek az eredményessége.

Az intézmény szolgáltatása iránti egyre növekvő igény, a várólistán várakozó tanulók száma is azt mutatja, hogy igénylik a családok ezt az ellátási formát.

### **A jó gyakorlat adaptációja**

A gyakorlat adaptálhatósága során kulcskérdés a fenntartói rugalmasság, illetve a jogszabályi változások lehetőségének kérdése.

Jelenlegi szabályozás szerint az ágazatok ilyen rugalmas együttműködése egy iskola keretei között nem lehetséges.

A szociális ellátással való együttműködés még megoldható a civil és egyházi fenntartók esetén, a mozgásszervi rehabilitációt biztosító gyógytorna és gyógymasszázs azonban jelenleg csak OEP finanszírozott járóbeteg ellátás keretében valósítható meg. Ennek a szakellátásnak helyi szintű engedélyeztetésének kicsi a realitása, helyette azonban ezen tevékenységet végzőknek a fejlesztő

nevelés-oktatás szakmai létszámnormájába való beépülése egy jogszabályi módosítással megoldható.

A jó gyakorlat adaptálásának feltétele, az ahhoz szükséges erőforrás tehát csak kis mértékben van az intézmények kezében, az jogszabályi változással érhető el, mely szakmai összefogást, lobbist igényel. A komplexitás gondolata, elve, illetve a szolgáltatás filozófiája azonban elsajátítható. A jelenlegi rendszerben az ágazatok együttműködésével (esetleg a helyi kórház rehabilitációs osztályával együttműködve) megoldható ez a komplexitás.

A rehabilitációs intézmények többnyire helyhiánnyal küszködnek, de esetleg kapacitásuk lenne az ellátásra, vagy igényelhetnek nagyobb kapacitást az OEP-től. Így megoldható lenne, hogy az iskolai ellátás helyszínén, a tanórákon kívül megszervezhető lenne a rehabilitáció is.

*A korábbiak szerint intézményünk továbbra is nyitott más intézményekkel való együttműködésre, biztosítva a szakmai konzultáció, hospitálás lehetőségét.*

# Érzékenyítés és kapcsolatépítés a Debreceni Bárczi Gusztáv EGYMI fejlesztő iskolájában

Debreceni Bárczi Gusztáv Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény,  
Általános Iskola, Szakiskola és Kollégium

Dalmadi-Nagy Anikó  
gyógypedagógus

Szamosköziné Simon Erzsébet  
gyógypedagógus

## KITÁRUL A VILÁG

### Érzékenyítés és kapcsolatépítés a Tündérbert fejlesztő iskolai csoportban

---

#### A jó gyakorlat céljai

- A súlyos-halmozott sérültséggel élő emberek életének, értékeinek bemutatásával a társadalmi szemlélet változtatása
- Kölcsönösség, egymástól való tanulás
- A szűkebb - tágabb környezet megismerése együtt cselekvéssel
- Kapcsolatépítés, kapcsolati hálók fejlesztése
- Társadalmi integráció - az érzékenyítésben résztvevők befogadóvá válásának elősegítése közvetlen tapasztalatszerzéssel
- A családok elszigeteltségének oldása közösségi élményszerzés biztosításával
- Tankötelezettségi kor utáni életút lehetőségeinek felkutatása

#### A jó gyakorlat (ötlet) közvetlen **célcsoportja, életkori csoportok**

- Gyermekek, családok, szakemberek, külső kapcsolatok: az osztálykeretet és életkort átlépő komplex forma, amely az egyes csoportok kooperációjára épül.

*„Én nem tudok énekelni, pedig szeretem a zenét.*

*Én nem tudok egyedül járni, de veled megtehetem.*

*Én nem tudom elmondani neked, hogy mennyire szeretlek, de Te ezt szavak nélkül is megérted!”*

( A Tündérbert lakói)

A mottónak szánt gondolatot a szülőkkel és kollégákkal együtt fogalmaztuk meg, gyermekeink pedig gesztusok segítségével elmutogatják. Ezen gondolatok szellemében működik immár hetedik éve a Tündérváros fejlesztő iskolai csoport. A Bárczi Gusztáv EGYMI-ben 2010-ben elsőként alakítottunk ki fejlesztő iskolai csoportot hat fő súlyosan, halmozottan sérült tanuló részvételével. A súlyos és halmozott fogyatékosokra jellemző, hogy a testi struktúrák károsodása következtében a speciálisan humán funkciók – mint a kommunikáció, a beszéd, a mozgás, az értelem és az érzékelés-észlelés – minimum két területén súlyos, vagy legsúlyosabb mértékű zavar mutatható ki. Ennek következtében az érintett személy pszichofizikai teljesítményei extrém mértékben eltérnek az átlagtól, így tevékenységeiben erősen akadályozottá válik. Tanulóink egész életükben a környezetük fokozott mértékű, folyamatos, és komplex segítségnyújtására szorulnak. ( Márkus Eszter nyomán.)

Az 1993-as közoktatásról szóló törvény 2005. évi módosítása, illetve a 2011. évi CXC törvény a Nemzeti Köznevelésről értelmében a súlyosan-halmozottan sérült gyermekek tankötelezettségüket fejlesztő iskolában teljesíthetik. Debrecenben viszont 2010-ig egyetlen önkormányzati fenntartású intézmény sem biztosította ezt az ellátást. A fejlesztő iskola elindításának előzménye, indikátora az érintett szülők elszánt érdekérvényesítő képessége volt. Ennek eredményeként 2010 márciusában a fenntartó szándéknyilatkozatot fogalmazott meg fejlesztő iskola beindításáról. A folyamatot segítette, hogy áprilisban konferenciát rendezett Debrecenben a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Alapítvány az akkori Oktatási és Kulturális Minisztérium támogatásával „A Fejlesztő Iskolai Oktatást Bemutató Szakmai Nap” címmel. A rendezvény még inkább ráirányította az önkormányzati döntéshozók figyelmét a súlyosan, halmozottan sérült gyermekek és családtagjaik égető problémáira.

Mára tanulóink a képzési rendszer alapozó szakaszát végzik, ami jellemzően a 10-14 éves súlyosan, halmozottan sérült gyermekek számára a szűkebb-tágabb környezet megismerésén túl az önálló cselekvésre ösztönzi őket. A csoportunk működéséről 50 perces (5x 10 perces blokkokban) filmet készítettünk „Élet a Tündérvárosban” címmel, amit a szülők feltöltöttek a világhálóra. Ebben végigkísérjük a gyermekek egy napjának történéseit. Néhány percben bemutatunk minden csoportos foglalkozást, egyéni fejlesztést, és szabadidős tevékenységet. Megszólalnak a szülők is, akik megható őszinteséggel elmondják, hogy mit jelent nekik, a gyermekeiknek, és a családjuknak a fejlesztő iskola.

Az évek alatt elért eredményeinket és nehézségeinket részletes összeállításban mutattuk be a Svájci Magyar Egyesület jótékonyági bálján 2016 januárjában. Az egyesület támogatásával, valamint a tankerület és a DIM közreműködésével sikerült felújítani iskolánk Nagy-Gál István utcai telephelyét. A 2016/2017-es tanévet már az új helyen, tágasabb környezetben kezdhettük el a gyerekek, szülők és nevelők nagy meglepetésére. (Még vannak hiányosságok, - pl. az udvar speciális eszközeinek beszerzése, és tervezzük egy "mezítlábas ösvény" kialakítását is szülői segítséggel - de ez a következő időszak feladata lesz. )

Egy édesanya szavait idézve: „Gyermekeink a saját kis életükkel tanítanak másokat.”

Ez a kölcsönös tanulási folyamat a mozgatórugója annak a pezsgő életnek, ami jellemző a Tündérváros lakóira.

### **A jó gyakorlat eredete**

A programunk önálló fejlesztésű gyakorlat, amely a korábbi évek tapasztalatait és eredményeit használja fel. Egyediségét a szűkebb és tágabb környezet megszokottnál sokkal szélesebb körű bevonása adja.

Az ötlet az első tanévnyitó ünnepségen fogalmazódott meg bennünk, amikor az alábbi meglepő kérdés hangzott el egy kollégánunktól: „Ti is részt vesztek az ünnepségen?”

A kérdést követően elgondolkodtunk azon, hogy ha egy EGYMI gyógypedagógusának ez meglepetést okoz, akkor az intézmény falain kívül a hasonló szemlélet mekkora méreteket ölthet. Eldöntöttük, hogy minden lehetőséget megragadunk annak érdekében, hogy minél szélesebb körben megismertetjük a fejlesztő iskolásokat a társadalom különböző rétegeivel.

Gyakorlatunk alkalmazási területe az integrációs és inkluzív programok megvalósítására, valamint a társas kapcsolatok kialakítására irányul.

A kapcsolatépítésben az üzleti életből kölcsönzött gondolat szerint indultunk el: „Nem az a fontos, te kit ismersz, hanem az, hogy ki ismer téged.” Célul tűztük ki a súlyos, halmozottan sérült emberek életének, értékeinek bemutatását. Felkínáljuk az egymástól való tanulás élményét, amitől a társadalmi szemlélet pozitív irányú változását és az előítéletek oldását reméljük.

A gyakorlatunkban összegyűjtöttük azokat a lehetőségeket, amelyek segítségével tanítványaink legyőzhetik saját korlátjaikat és gátjaikat, feloldva ezzel az önmaguk és családjuk elszigetelődését. Keressük azt, ami összeköti a fejlesztő iskolásokat a közvetlen környezetükkel és a nagyvilággal.

A programunk időkerete nem korlátozódik a tanítási időszakra, ugyanis a tanítási szünetekben is folytatjuk a bevett gyakorlatot, ha előre nem tervezhető, de kedvező lehetőség adódik. Ez a tevékenység olyan speciális kompetenciákkal rendelkező és elhivatott kollégákkal valósítható meg, akikben kellő innovációs készség, szakma iránti elkötelezettség és nyitottság található a munkaidőn túli feladatvállalásokra. Az iskolán belül az ideális környezet és a tárgyi feltételek kialakításához, az iskolán kívüli helyszínek esetében pedig az utaztatáshoz és a szervezési munkákhoz feltétlenül szükséges a kellő számú felnőtt segítő közreműködése.

### *Programelemek:*

#### *1. Érzékenyítés a köznevelésben, kapcsolata a felsőoktatással:*

- Kapcsolatok kiépítése az óvodákkal: együttes élményszerzés, ünnepkörökhöz, tematikus hetekhez, terápiás foglalkozásokhoz kötötten
- Kapcsolat az általános és középiskolákkal: közös szereplés ünnepségeken, önkéntesség, illetve önkéntes munka vállalásához színtér biztosítása
- Felsőoktatási intézmények:
  - Hozzájárulás az intézmények közötti együttműködés kiépítéséhez: szakdolgozatra való felkészítés, egyetemi előadások tartása, hospitálások, óralátogatások lehetőségének felkínálása
  - Gyakorlati képzési lehetőség: együttműködési szerződés, közös projektek (osztálytalálkozó), gyakorlati hely biztosítása, média szakos hallgatókkal közösen kisfilm készítése tanulóinkról és a kutyaterápiás foglalkozásokról (nemzetközi fesztiválon való megmérettetés)
- Szakmai tapasztalatcsere és tudásmegosztás:
  - Kapcsolati háló építése gyógypedagógusokkal és más szakemberekkel: kölcsönös tapasztalatcsere a hasonló jellegű intézményekkel, nyílt nap, bemutató órák és foglalkozások, előadások tartása konferenciákon
  - Pályázatok keretében: prezentálás terápiákról és azok sajátos eszközigényéről, kiadvány készítése, előadás és képzés tartása a fejlesztő iskolai mérés-értékelés lehetőségeiről.

#### *2. Társadalmi kapcsolatok:*

- Gyermekkönyvtár: mesefeldolgozás könyvtári foglalkozásokon alsó tagozatos osztályokkal, beilleszkedés a könyvtár „SNI tanulók olvasóvá nevelése” című programjába, bábterápia tartása a könyvtáros kollégával közösen

- Idősek otthona: kölcsönös örömszerzés a szép korúakkal iskolai, és iskolán kívüli programokban való együttes részvétellel
- Városi rendezvények: debreceni programokon való részvétel- színházi előadások, koncertek, kiállítások, bábszínházi játszóházak, kézműves műhelyek
- Családok és ismerősök: közös programok a családokkal (kirándulás, rendezvények látogatása, fellépések), valamint társadalmi munka szervezése az iskola tárgyi feltételeinek fejlesztése érdekében

### 3. Érzékenyítő fellépések kulturális rendezvényeken:

- Karnevál: Debreceni Virágkarneválhoz kapcsolódó Galiba Gyermekkarnevál-a Csodakutya Alapítvánnyal közös felvonulás a szülők, ismerősök és támogatók segítségével
- Fesztivál: Nagyhát Feszt- hagyománnyá vált a különböző életkorú, és sérültségű csoportok körében szervezett fellépés
- Bábszínház: Vojtina Bábszínház – Hajdú-Bihar megyei Bábfórumon 2015-ben arany fokozatú minősítés elérése az ép csoportok között  
Intézményen belüli érzékenyítő programok: közös programok szervezése a tagozatok osztályaival, bemutatkozás tehetség napon, testvér osztályi kapcsolatok, közös kirándulások, iskolaújságban való rendszeres megjelenés, publikáció

### 4. Kapcsolatépítés a nagyvilággal, médiaszereplés:

- Hollandia: a Wolvega-i Protestáns Gyülekezet többszöri látogatása és adomány-gyűjtése szülői közreműködés segítségével
- Svájc: a Genfi Magyar Egyesület a 2016-os jótékonyági báljának kedvezményezettjévé választotta fejlesztő iskolánkat az előzetesen összeállított bemutatkozó filmünk alapján
- "Globális interakciók": Franciaország, Anglia, Dánia, Nigéria, Szíria - külföldi gyógytornász - hallgatók fogadása hospitálások, gyakorlatok alkalmával
- Médiaszereplés: az iskola életének bemutatása digitalizáció segítségével a helyi és országos média világán keresztül (írott sajtó, televízió, Youtube)

Gyakorlatunkkal a társadalmi integrációhoz szükséges készségeket, képességeket és kompetenciákat kívántuk fejleszteni:

- Szociális képességek, szociális kompetenciák
- Kooperációs és adaptív készségek, képességek
- Kommunikáció
- Kognitív készségek, képességek (gondolkodás, figyelem, emlékezet, érzékelés-észlelés)
- Személyiség
- Identitástudat
- Önkontroll
- Önbizalom
- Motiváció
- Választás és önálló döntéshozatal

Programunk specialitását képezi a különböző társadalmi csoportok bevonása.

Intézményen belül számos kolléga közreműködésére számíthatunk:

- A közvetlen kollégák érdeklődésére, részvételére egy-egy programmal kapcsolatban
- A technikai dolgozók aktív együttműködésére a teremrendezésben, pakolásban
- Az informatikus, könyvtáros kolléga segítségére az események megörökítésében, rögzítésében, dokumentálásában
- Tapasztalataink szerint a gyermekek állapota megkívánja, hogy minden tanulót segítsen egy-egy felnőtt



Az intézményen kívüli programok megszervezésében rendszerint szülői támogatásra van szükség. Közreműködésüket igényeljük az utazáshoz, az esetleges eszközök, felszerelések szállításához. A támogató szolgálat szintén az utazásban vállal szerepet, az önkéntes segítők pedig a fenti lehetőségeken kívül a jelmezek, díszletek, dekorációk elkészítésével járulhatnak hozzá az eredményekhez. A szülői ház családi kapcsolatait és ismeretségi körét számos területen tudjuk kamatoztatni.

### **A jó gyakorlat eredményei**

A közös és kölcsönös tanulási folyamat által gyermekeinek megismerése - elfogadása - befogadása lehetővé és könnyebbé vált. Kitűnő példa erre az a levél, amelyet egy szakgimnázium hallgatói írtak a közös karácsonyi műsort követően.

*„Sokkal gazdagabbak lettünk érzelmileg. Megtanultuk, hogy értékelünk kell azt, amink van. És ami nagyon fontos, hogy igenis le tudod győzni az előítéletedet és viszonyulni tudsz ezekhez a gyerekekhez. Egy-egy mosoly, ölelés, puzi vagy simogatás tőlük a szeretlek szónál is többet jelentett.*

*Végül pedig, hadd emeljem kalapom az összes pedagógusuk és gyógypedagógusuk előtt, akik nap, mint nap elérnek valamit, amit lehet, másnap előlről kell kezdeni, de mégis bennünk van a hit, hogy de igen egyszer menni fog úgylis.*

*Szeretet, kitartás, melegség, türelem és bizalom ez a Bárczi Gusztáv Egységes Módszertani Intézmény. Köszönöm, hogy ott lehettünk.”*

A társadalmi beilleszkedés, valamint a társadalmi élet aktív részeseivé válás az évek alatt folyamatosan alakul, erősödik, s ezáltal gyermekeink képességei, személyiségjegyei kibontakozhatnak.

Érdekes színpoltja az életünknek, amikor a városi gyermekkönyvtárban tartunk közös foglalkozást a könyvtáros kollégával. A kölcsönös tanulás lehetősége a kolléganő szakdolgozatában bontakozott ki a legszembetűnőbben. Arról írt tanulmányt, hogy milyen módon illeszthetők be a beszédképtelen, súlyosan értelmi sérült gyermekeink a könyvtár „olvasóvá nevelés” programjába. Hosszasan elemezte, hogy miként formálódott az ő szemlélete, módszertani kultúrája azáltal, hogy megismerte a csoportunkat. Elmondása szerint a könyvtáros kollégáinak is örömteli esemény, amikor látják a tanulóinkat csillogó szemmel, izgatottan megérkezni a könyvtárba.

Tudatosan törekszünk arra, hogy az intézmény valamennyi rendezvényén részt vegyünk, és hogy képviseljük az intézményünket az iskolán kívüli programokon is. Fontosnak tartjuk, hogy a lehető legtöbb élményt biztosítsuk a gyermekeinknek, ezért minden alkalmat kihasználunk, ahol nézőként vagy fellépő csoportként megmutathatjuk magunkat. A törekvésünket az nehezíti, hogy kizárólag szülői vagy támogató szolgálati segítséggel tudunk kimozdulni az iskola falai közül. A gyermekeink többségében nem tudnak beszélni és önállóan járni, de a felnőttek segítségével a zene és a tánc nyelvén ugyanúgy kifejezhetik érzelmeiket és gondolataikat, mint az ép társaik. Bizonyítja ezt az a megmérettetés, amikor a többségi kisiskolásoknak rendezett megyei bábfórumon arany minősítést értünk el.

Az idők otthonával fenntartott kapcsolatunk a leghosszabb, a legstabilabb. Szívet melengető érzés részesei lenni annak a meghitt együttlétnek, amikor az idős, segítségre szoruló emberek és a súlyosan sérült gyermekeink kölcsönösen örömet szereznek egymásnak közös zenéléssel, énekkel, beszélgetéssel, egymás vendégül látásával.

Kapcsolataink folyamatosan bővülnek azáltal, hogy egyre szélesebb körben mutatkozunk meg, illetve egyre több lehetőség nyílik arra, hogy bemutathassuk szakmai munkánkat és tanítványaink mindennapjait. A kapcsolatok az intézményen belüli megismertetéssel, elfogadtatással kezdődtek, majd kiléptünk az intézmény falai közül, és nyitottunk az óvodák, iskolák, szociális intézmények felé. Az óvodásokat és kisiskolásokat elkísérik hozzánk a nevelők és a szülők is, így alaposabban megismerhetjük egymást. A vendéglátás, vagy a készülődés és utazás izgalma még inkább emlékezetessé teszi az együtt eltöltött időt.

Az eseményeket megörökítjük, és nyilvánossá tesszük azokat a sajtó és az internet segítségével. Helyi lapokban, regionális és országos televíziókban adunk hírt a színes programjainkról, kisfilmet, tájékoztatókat készítünk a fejlesztő iskolai életéről, szakmai munkájáról.

A szülők aktív közreműködése nagymértékben elősegítette a kapcsolati hálónk szélesítését. Szülői ismeretség általa alakítottuk ki együttműködésünket a holland református gyülekezettel, akik már több alkalommal szerveztek gyűjtést a számunkra. A speciális fejlesztő eszközeink jelentős részét az ő adományukból finanszíroztuk. A tágasabb épületbe költözésünket elősegítette a Genfi Magyar Egyesület 2016-os jótékonyági báljának nagylelkű felajánlása, amelynek bevételéből fedeztük a legszükségesebb átalakítások költségeit.

Szülői kezdeményezésre a Játékvárban kifüggesztésre került egy felhívó jellegű plakát, amelyen szerepelt a szükséges fejlesztő eszközök listája. A vásárlók segíthették a kezdeti nehézségeinket azzal, hogy vásároltak számunkra egy-egy fejlesztő játékot.

Az anyagi források mellett óriási segítséget jelentenek számunkra a humán jellegű támogatások. Az évek során folyamatosan számíthatunk a középiskolások önkéntes szolgálatára és a „spontán megérintett” önkéntesek segítségére. Az esetek többségében meglátnak, és megszeretnek bennünket. A mindennapok valamennyi területén támaszt nyújtanak nekünk a gyermekfelügyelettől a dekoráció készítésén keresztül a kulturális előadásokon való szereplésekig. Tapasztalataim alapján nagyon lelkesek, és a gyermekek hamar elfogadják őket. Az első önkéntesünk egy másodéves bölcsészhallgató volt, akit a fejlesztő iskoláról szóló előadásunk oly mértékben megérintett, hogy egyből felajánlotta nekünk a segítségét. A tanárnője csodálkozva elmondta nekünk, hogy erről a hallgatóról gondolta volna a legkevesebbé, hogy ilyen feladatra vállalkozik. Orsi kitartása és lelkesedése a hátralévő egyetemi évek alatt töretlen maradt. Heti rendszerességgel számíthatunk rá, szinte családtagként szerettük. Szomorúak voltunk, amikor a tanulmányai befejezése után elköltözött a városból, de az örömmel, és büszkeséggel töltött el bennünket, hogy a gyógypedagógia területén választott hivatást magának.

Szívet melengető érzés töltött el akkor is, amikor egy másik debreceni egyetemista a közgazdaságtannak fordított hátat a velünk töltött hónapok után azért, hogy Budapesten, a gyógypedagógiai főiskolán kezdje újra a tanulmányait.

Intézményünkben a fejlesztő iskola 2010-ben lehetetlenséget nem ismerő szülői összefogás eredményeként jött létre. A családok tisztában voltak a súlyosan, halmozottan sérült gyermekeik jogaival, és ezt hosszú, de fáradhatatlan munkával képesek voltak érvényre juttatni. Az iskoláért folytatott nemes küzdelem összekovácsolta a családokat, így valóban összetartó és nyitott szülői csoport alakult ki. Ez az összetartás az évek alatt egyre erősödött, és kiterjedt más családok bevonására is.

Az eredményeink érdekében kifejtett erőfeszítések hozzásegítettek bennünket ahhoz, hogy tanítványaink számára is: „Kitárult a világ”, hiszen megismerhettek bennünket Hollandiától Svájcig, és ellátogattak hozzánk a világ távoli országaiból.

A gyakorlatunk megvalósulása során minőségi többlet létrehozására törekedtünk.

A társadalom különböző rétegeivel való kapcsolattartásban a gyermekek motiválttá váltak a számukra lehetséges önkifejezési módok tudatos alkalmazására, amely kiemelten erősíti kommunikációs és kognitív készségeiket.

A szociális készségek fejlődése, a társas kapcsolatok kialakítása fokozottan lehetővé válnak számukra. A személyiség kibontakoztatásának alapfeltétele, hogy a tanulók önmagukat autonóm személyként, az emberi és dologi világ aktív résztvevőjeként tapasztalják meg. Az önazonosság kialakításában meghatározó szerepet játszanak a személyes élmények.

Gyermekeinknek a tágabb világ fokozatosan válik megismerhetővé. A tágabb környezet megismerése a közvetlen tapasztalatokra és a már korábban megismert szűkebb környezetre támaszkodik.

A program hozzájárul tanítványaink szociális interakciójának fejlődéséhez. Elérhetővé válik számukra a kultúra alapvető fontosságú értékeinek megismerése, tapasztalatokat szerezhetnek a képzőművészeti alkotásokról, zeneművekről, irodalmi művekről.

A kooperáció elve alapján széleskörű együttműködést alakítunk ki gyermek – szülő – szakember – és belső partnerek részvételével. Az elv vonatkozik a tanulókkal kapcsolatba kerülő valamennyi személy folyamatos információ – és tapasztalatcseréjére.

A szülőkkel közösen átélt élmények hozzájárulnak a család és iskola sikeres együttműködéséhez. Építkezünk a múltbeli tapasztalatokra, élményekre. Nem csupán az aktív képzést tekintjük nevelésnek, hanem a részvételt, átélést, befogadást is.

A participáció alapelvét szem előtt tartva gyermekeink életkörülményeit igyekszünk úgy alakítani, hogy abban a képességeik maximumát nyújthassák, ezáltal sikeresen részt tudjanak venni a társadalom életében.

A tehetséggondozás fejlesztő iskolai vonatkozásban úgy valósul meg, hogy egyénre szabottan hozzásegítjük tanulóinkat a saját korlátjaik leküzdéséhez. Olyan körülményeket teremtünk a számukra, amelyben kiteljesedhetnek, és teljes életet élhetnek.

### ***A jó gyakorlat adaptációja***

Továbbra is motiválnak bennünket a program folytatására. Jó gyakorlatunk az évek során fokozatosan bővült újabb és újabb elemekkel azáltal, hogy éltünk a lehetőségekkel, és nyitottak voltunk mindenre, amiről úgy gondoltuk, hogy gyermekeink fejlődését, életminőségük javulását eredményezi közvetlen, vagy közvetett módon. Az az életmód és életszemlélet, amit egymás között „Tündé kert-módszer”-nek nevezünk, nem egy konkrét módszer követését jelenti, hanem azt a hat év alatt összegyűlt gyakorlatot, amit a mai napig lépésről lépésre gazdagítottunk. Visszatekintve az elmúlt évek történéseire, úgy tervezzük, hogy a tapasztalatainkat felhasználva összeállítunk egy programtervet, amely részletesen tartalmazza a programelemek megtervezését és megvalósítását segítő feltételek és folyamatok leírását.

A programelemek megvalósításával kapcsolatban az alábbi lépések kidolgozását tervezzük:

1. A köznevelési intézményekkel való kapcsolatépítés esetében
  - a. az intézmények kiválasztásának szempontjai (személyes érintettség, bemutatkozó anyag)
  - b. az együttműködés előkészítése, egyeztetése (közös programok...)
  - c. együttműködési megállapodás kötése (feladatok rögzítése adott időszakra)
2. A szakmai tapasztalatcsere és tudásmegosztás tervezése az iskolai munkatervvel összhangban, az arra épülő munkaközösségi tervek alapján készül. Ebben az esetben teret kell hagyni az előre nem tervezhető megkereséseknek, felkéréseknek, a spontán adódó lehetőségeknek.

A megvalósítás és a folyamatok dokumentálása valamennyi elemnél fontos tényező.

3. A kulturális rendezvényeken való megmutatkozás és a határon túli lehetőségek a gyakorlatunk egyedi sajátosságai, amelyeket más településeken a helyi adottságok függvényében célszerű kialakítani.

Általános szempontként megfogalmazzuk azokat az elveket, amelyeket a társadalmi kapcsolatok kialakításánál érdemes figyelembe venni. Részletezzük a tervezést, ütemezést, a felelősök, és együttműködési megállapodások szükségességét.

Az elkészült filmeket, fotógyűjteményeket, digitális felvételeket, előadások anyagát szívesen az érdeklődők rendelkezésére bocsátjuk, és igény esetén hospitálási lehetőséget biztosítunk.

Egy szülői gondolat, miszerint: „Gyermekeink saját kis életükkel tanítanak másokat” igaznak és találónak bizonyult. Az elmúlt hat év alatt elért eredmények, a közösen átélt élmények továbbra is motiválnak bennünket a program folytatására.

Örömmel megosztjuk tapasztalatainkat az érdeklődő kollégákkal, szülőkkel és intézményekkel.

Néhány fotó a mindennapjainkból:















## A fejlesztő nevelés-oktatásban használható tanári segédletek

**Napsugár Gyógypedagógiai Módszertani Központ**  
Kaposvár,

**Dr. Hegedüs- Beleznai Csilla**  
gyógypedagógus, intézményvezető

### **Az intézményről**

1997 februárjában a Mozgáskorlátozottak Somogy Megyei Egyesülete létrehozta a Napsugár Otthont, a szociális feladatokat ellátó fogyatékosok nappali intézményét, mely a súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekekért jött létre. 9 év gyógypedagógiai munkája, intézménylátogatásokon szerzett tapasztalatok, szakirodalmi tájékozottság, törvényi háttér biztosítása, fenntartói támogatás tette lehetővé, hogy szociális intézményből többcélú köznevelési intézmény fejlődjön ki és így a 2005-2006-os tanévben - kísérleti jelleggel – 23 gyermekkel elkezdődhetett a fejlesztő iskolai oktatás. 2006-tól intézményünk Napsugár Gyógypedagógiai Módszertani Központként működik tovább.

A Napsugár Gyógypedagógiai Módszertani Központ többcélú intézmény, amely pedagógiai, szakszolgálati és oktatási-nevelési (óvoda, fejlesztő nevelés-oktatás) feladatokat old meg.

Intézményünk profilját a tradíciónk és a helyi igények alakították ki.

Arculatunkat meghatározza a korai fejlesztésben részesülő és a sajátos nevelési igényű gyermekek közül a legsúlyosabban sérültek nevelésének – oktatásának - fejlesztésének igénye. Így, központunk nem a köztudatban megismert nagy létszámú EGYMI, hanem nonprofit szervezet által fenntartott kis létszámot ellátó köznevelési intézmény.

***Intézményünk olyan szemléletet képvisel, amely állandó megújulásra képes a gyerekek fejlődése érdekében és újabb és újabb szakmai kihívásoknak felel meg.***

### **Az intézmény feladatai:**

1. Intézményünk komplex korai intervenció (fejlesztés) központként működik, Somogy megyében elsőként indítottuk saját komplex fejlesztési programmal, amelyet azóta is folyamatosan fejlesztünk tovább
2. Súlyosan fogyatékos, halmozottan sérült sajátos nevelési igényű gyermekek számára óvodai nevelés
3. Fejlesztő nevelés-oktatás (fejlesztő iskolai oktatás)
4. Súlyosan-, halmozottan sérült gyermekek, fiatalok fejlesztő nevelése
5. Nem beszélő gyermekek, fiatalok számára, a Dél-Dunántúlon az Augmentatív Alternatív Kommunikációs módszer segítője és eszköz kölcsönzője



6. Akadálymentes járművel, személyi kíséréssel biztosítja gyermekek lakóhelyéhez igazodó útvonalon, „menetrend szerint” a súlyosan fogyatékos gyermekek szállítását (háztól az intézményig és vissza)

## **A jó gyakorlat bemutatása**

---

### **A jó gyakorlat célja**

- A fejlesztő nevelés-oktatásban dolgozó gyógypedagógusok tervező munkájának a segítése
- A fejlesztő nevelés-oktatásban az élményközpontú tanuláshoz kapcsolódó módszertani dokumentumok átadása más intézmények számára
- A pedagógusminősítésben résztvevő kollégák dokumentációjának segítése

### **A jó gyakorlat közvetlen célcsoportja:**

a fejlesztő nevelés-oktatásban dolgozó gyógypedagógusok

### **A jó gyakorlat eredete, ötlete:**

A fejlesztő nevelés-oktatásban a pedagógusok tervező dokumentációjához, semmilyen tanári segédlet nem létezett/létezik, csak a 2/2005. (III.1.) OM rendelet 3. számú melléklete adott információt a súlyos- és halmozottan fogyatékos gyermekek fejlesztő oktatásához.

A dokumentumtervezés jó gyakorlata a Napsugár Gyógypedagógiai Módszertani Központ saját fejlesztése. Olyan dokumentumok gyűjteménye, amelyet a súlyos- és halmozottan fogyatékos gyermekek fejlesztésében résztvevő munkatársak több mint 10 éves elméleti és gyakorlati tapasztalata alapján, TEAM munkában fejlesztettek ki.

### **A jó gyakorlat alkalmazási területe:**

Eszközfejlesztés: Tanári segédlet

### **A jó gyakorlat által fejleszteni kívánt készségek, képességek:**

- Szakmai feladatok, szaktárgyi tudás fejlesztése
- Tudatos, komplex tervezés képességének a fejlesztése
- Tanulás támogatása
- A tanuló személyiségfejlesztése, egyéni bánásmód érvényesülése, a sajátos nevelési igényű gyermekek sikeres neveléséhez, oktatásához szükséges megfelelő módszertani felkészültség.
- A tanulói csoportok, közösségek alakulásának segítése, fejlesztése
- Pedagógiai folyamatok és a tanulók személyiségfejlődésének folyamatos fejlesztő értékelése
- Kommunikáció, szakmai együttműködés fejlesztése
- A szakmai fejlődésért való elkötelezettség

### **A jó gyakorlat megvalósításának keretei:**

A tanév keretein belül a kötött munkaidőben valósítjuk meg a foglalkozások vezetését, felkészülést, dokumentációt.

### **A jó gyakorlat eddigi eredményei:**

*A jó gyakorlat innovatív eleme:*

- Az egész tanévre nyújt szakmai támogatást a tervező munka -Mit? Miért? Mikor? Hogyan? tervezzen a gyógypedagógus

A hagyományos gyógypedagógiai gyakorlathoz képest **újszerű tervező munkát** igényel a gyógypedagógusoktól a súlyos- és halmozottan fogyatékos gyermekek fejlesztő nevelés-oktatása.

- A tervező munka meghatározói:
  - A tanulás tág értelmezése
  - Élményszerű tanulás biztosítása
  - A gyermek lehető legnagyobb önállóságára törekszünk, még akkor is, ha tudjuk, hogy bizonyos tevékenységeket nem lesz képes önállóan végrehajtani.
  - Kommunikációjuk jelentős akadályozottsága miatt képi kommunikációt és AAK-s eszközöket használunk.
  - TEAM munka
  
- A jó gyakorlat eddigi eredményei:
  - A központunkban 10 fő gyógypedagógus a 3 dokumentum alapján tervezi meg a pedagógiai folyamatokat.
  - 2015/2016-os tanévben intézményünk nyílt napján 5 különböző intézményből igényelték kollégák a segédanyagokat.
  - 2016 decemberében az FSZK konferenciáján 3 kolléga kérte el szakmai anyagainkat.
  - Magas színvonalú szakmai munka megvalósulása.
  - Az ELTE Bárczy Gusztáv Gyógypedagógiai Kar és a Kaposvári Egyetem Gyógypedagógiai Karának pozitív visszajelzései intézményünk gyakorló helyével kapcsolatban
  - Belső tudásmegosztás során a csoportvezető gyógypedagógusok, a csoportokba betanító gyógypedagógusok és a konduktor munkatárs szakmai módszertani ismeretei, valamint a pedagógiai folyamatok tervezésének az ismeretei bővültek.

### **A jó gyakorlat lehetséges adaptációja:**

Az átvevő intézménynek legyen igénye a magas színvonalon végzett fejlesztő nevelés-oktatásra. A gyógypedagógus nyitott legyen a jó gyakorlat megismerésére.

A tervező dokumentációk átadása más intézmények számára egy 3 napos mentorálási gyakorlat után lehetséges. A mentorálás áll egy-egy foglalkozás megtekintéséből, a rehabilitációs pedagógiai program megismertetéséből, valamint a szakmai dokumentáció (jó gyakorlat) átbeszéléséből. A mentorálás végén a gyógypedagógus igényének megfelelően átadjuk a munkatervet, vagy a munkatervrészletet, a heti tervet és a foglalkozás tervezet egy-egy példányát.

A súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekek, tanulók fejlesztő iskolai oktatása *eltér a hagyományos gyógypedagógiai nevelésétől-oktatástól.*

A hagyományos gyógypedagógiában a pedagógusoknak rendelkezésre áll és rendelkezésre állt a NAT, tantervek, tanmenetek, különböző tanári segédletek, tankönyvek. A súlyosan és halmozottan fogyatékosokkal foglalkozó szakemberek számára négy szakirodalom állt rendelkezésre: Márkus Eszter szerkesztésében Franciska Shaffer Munka: Szórákozás - Fejlesztés valamint Halmozottan sérült súlyosan mozgáskorlátozott gyermekek nevelése, fejlesztése című szemelvénygyűjteménye, IME Ismerkedés, megértés, együttlét Súlyos-halmozott fogyatékossgal élő emberek életének kísérése, és Vágó Éva Anna: Speciális didaktika című könyve.

A gyógypedagógusok tervező munkájához, tanügyi dokumentációjához semmilyen tanári segédlet nem létezett. Amelyből ki lehetett indulni az a 2/2005.(III.1.) OM rendelet 3. sz. mellékleteként kiadott Súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő oktatásának irányelve.

Szükségesnek éreztük, hogy a gyógypedagógusok tervező munkáját megkönnyítő tanári segédleteket fejlesszünk ki. A dokumentumtervezés jó gyakorlata a Napsugár Gyógypedagógiai Módszertani Központ saját fejlesztése.

Első lépés a Rehabilitációs Pedagógiai Program kidolgozása volt, amely meghatározta pedagógiai munkánk irányvonalait. A gyógypedagógus tervező munkája a munkatervben, a heti tervben és a foglalkozás tervezetben valósul meg, amelyek szorosan egymásra épülnek.

Mindhárom dokumentumtípus esetén a mellékletben egy-egy minta bemutatására vállalkoztunk.

A **MUNKATERV (1. sz. melléklet)** több oldalas dokumentum, amelyben a tanév szintjén rögzítjük a csoport fejlettségének megfelelő **tanulási tartalmakat** (témakör-téma, foglalkozások anyaga, foglalkozásokhoz kapcsolódó fogalmak), így a jelentés- összefüggéseket elnyújtott tanulási folyamatban, lassabb ütemben biztosítjuk a súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekek részére.

Témakörtől függően kb.15 szűkebb-tágabb környezet, mint fő foglalkozás határozza meg a munka – szabadidő, valamint az ének-zene foglalkozás anyagait is. Így biztosítva a foglalkozások közötti koncentrációt. A munkatervben a témaköröket téma hetekre bontjuk. A munkatervben feldolgozásra kerülő téma részek megfelelnek a tematikus tervnek

A súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermek számára minél több érzékszerven keresztül történő sokoldalú megtapasztaltatás lehetővé teszi a benyomások értelmezhetőségét, így biztosítva az élményszerű tanulást. A tanulási tartalmak elnyújtott tanulási folyamata, koncentrikussága, valamint az élményszerű tanulás együttesen adják a gyermek számára a megtapasztaltatás sikerességét, a pedagógus számára a fejlesztő nevelés-oktatás komplexitását.

*A dokumentum felépítése:*

Borító oldalon olvasható:

- a tanév,
- intézmény neve,
- fn-o dokumentumaira vonatkozó jogszabályi beidézés (2011.évi.CXC.15.§ (3))
- csoport neve
- felhasznált irodalmat

Főrészben:

- témakör-téma
- foglalkozásokhoz kapcsolódó fogalmak
- foglalkozások anyaga

Minden témahét után leírásra kerül:

- a téma hét cél és feladatrendszere
- felsorolásra kerülnek a fejlesztési területek
- az alkalmazott módszerek
- foglalkozások eszközei

A munkaterv a csoportvezető gyógypedagógusok részvételével, team munkában havi bontásban készül. Témaköreinél a pedagógiai program alapján haladunk, az évszakok, hagyományok, ünnepek figyelembevételével.

A munkaterv alapján a csoportvezető gyógypedagógusok készítik el a **HETI TERVET, (2. sz. melléklet)**. Ennek a tervezésnél lehet a legjobban figyelembe venni az adott téma hét jellegzetességeit (időjárás, hagyományok, ünnepek, intézményi-, városi-, országos programok), valamint szem előtt tartjuk a súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek aktuális állapotát is.PI: A heti időjárásnak megfelelően a szabadterre tervezhetjük meg az „Intézményi Tökfesztivált”. A heti programok megvalósulását a TEAM keretein belül értékeljük ki.



A **FOGLALKOZÁSTERVEZET**: a foglalkozás levezetésének átgondolására készített dokumentum. Ez a dokumentum tartalmazza a foglalkozás anyagát, célját, 20-45 perces időkeretét, a felhasznált irodalmat, pozícionálást-segédeszközöket. Tartalmazza, továbbá a foglalkozás menetét- ahol megjelennek a fejlesztendő területek is. A feladatoknál szerepelnek a pedagógus utasításai és a gyermekek tevékenységei. A nevelési- oktatási stratégiáknál a feladatokhoz tartozó munkaformák, módszerek, eszközök kerülnek bemutatásra.

Központunkban ezeknek a dokumentumoknak a vezetése 10 éve kezdődött, a jelenlegi formáját mutatom be Önöknek.

A mozgásnevelő munkatársaim szintén terveznek a csoportok számára mozgásnevelésről munkatervet, amelynek szintén kidolgozottak a paraméterei.

Nagy segítséget jelent az intézményünkben kezdő munkatársak, a gyógypedagógus hallgatók, a hospitáló pedagógusok, valamint a pedagógus minősítésben résztvevők számára. Ugyanakkor a központban dolgozó munkatársak belső tudásmegosztását, szakmai módszertani, valamint a pedagógiai folyamatok tervezésének az ismereteit bővítette.

Dokumentumainkat **ajánljuk** azoknak a gyógypedagógusoknak, akik a fejlesztő nevelés-oktatásban dolgoznak és hasonló-azonos foglalkozások keretei között fejlesztik a gyermekeket.

Szeretném **megköszönni** Ballérné Kiss Angélnak és Ferenczi Barbarának, az odaadó munkáját, a poszter elkészítéséhez nyújtott segítségüket, valamint Arany Rudolfnak a fényképek készítését!



## „**TEMATIKUS TERV**” Fejlesztő nevelés-oktatás munkaterve

**„Tematikus terv” Fejlesztő nevelés-oktatás munkaterve a kaposvári Napsugár Gyógypedagógiai Módszertani Központ kidolgozott dokumentuma, az intézmény rehabilitációs pedagógiai programja szerint.**

**Tanév:** 2015/2016.

**Készült:** Napsugár Gyógypedagógiai Módszertani Központ, Kaposvár, Béke utca 47.

**A munkatervről:** A Köznevelési Törvény meghatározta/meghatározza a fejlesztő nevelés-oktatás szervezésénél alkalmazandó rendelkezéseket, a 2011. évi CXC. törvény 15. § (3) bekezdés:

**Fejlesztő nevelés-oktatás „Megszervezések** e törvénynek a tankötelezettségre, a pedagógiai munka szakaszaira, a NAT-ra és a kerettantervekre, az intézménytípusokra, a tanítási év rendjére, a tanítási képzési idő rendjére, a tanulói jogviszony létesítésére, a gyermek, tanuló kötelezettségének teljesítésére, és a felnőtt oktatásra vonatkozó rendelkezéseit **nem lehet alkalmazni.**”

A fejlesztő nevelésben – oktatásban részesülő gyermekek nevelése, oktatása eltér a hagyományos gyógypedagógiai módszerektől.

**Tematikus terv használata nem releváns.**

A **munkatervben** a tanév szintjén rögzítjük a csoport fejlettségének megfelelő **tanulási tartalmakat** (témakör-téma, foglalkozások anyaga, foglalkozásokhoz kapcsolódó fogalmak), így a jelentés- összefüggéseket elnyújtott tanulási folyamatban, lassabb ütemben biztosítjuk a súlyosan-halmozottan sérült gyermekek részére.

A szűkebb-tágabb környezet, mint fő foglalkozás határozza meg a munka –szabadidő, valamint az ének-zene foglalkozás anyagait is. Így biztosítva a foglalkozások közötti koncentrációt. A munkatervben a témaköröket téma hetekre bontjuk.

A munkaterv havi bontásban, team munkában készül, a csoportvezető gyógypedagógusok részvételével. Témaköreinél a pedagógiai program alapján haladunk, az évszakok, hagyományok, ünnepek figyelembevételével.

A foglalkozások neve és az ebben megjelenő tartalmak speciálisak. Eltérnek a sajátos nevelési igényű tanulók hagyományos gyógypedagógiai nevelésétől-oktatástól.

**2015/2016 tanév**

**Készítette:** Ballérné Kiss Angéla gyógypedagógus

**Pedagógus szakja:** Értelmileg akadályozottak pedagógiája

**Csoport:** Fejlesztő nevelés-oktatás „A” osztály

**Műveltségi terület:** nem releváns

**Témakör:** ÉLŐ TERMÉSZET Az őszi zöldségek

**Téma:** A tök

**Felhasznált irodalom:**

- Napsugár Gyógypedagógiai Módszertani Központ Pedagógiai Programja: II. Fejlesztő Nevelést- Oktatást Végző Iskolai Egység ( Fejlesztő Iskolai Oktatás) Rehabilitációs Pedagógiai Programja 2014.
- Vágó Éva Anna Speciális Didaktika II., APC Stúdió, 2006.
- Márkus Eszter: Halmozottan sérült, súlyosan mozgáskorlátozott gyermekek nevelése, fejlesztése, ELTE BGGYK Budapest, 1996.
- MÁSKÉ(P)? intellektuális fogyatékossgal élő emberek gyógypedagógusainak tankönyve Szerkesztette: Dr. Radványi Katalin

**Dátum:** 2015. október 3.

Témakör	Foglalkozásokhoz kapcsolódó fogalmak	Szűkebb-tágabb foglalkozás anyaga	Munka-szabadidő foglalkozás anyaga	Ének-zene, zeneterápia foglalkozás anyaga	Reggeli köszöntő foglalkozás anyaga
AZ ÉLŐ TERMÉSZET Az őszi zöldségek: Téma:A tök	Ősz, őszi termékek kert, föld, sütőtök, tök, díszök, (ehető- nem ehető) levél, szár, inda	38.A töktermesztés helyszínének (kert) megtekintése	22. A töktermesztés helyszínének (kert) megtekintése	16.Gryllus Vilmos: Szegény Vilmos éneke Ritmus hangszerek megszóllaltatása,	38-42. Énekes köszöntés, jelek, fényképek kiosztása. Időjárás megtapasztaltatása. Napirend tárgyakkal,képekkel.
	Tök, érdes, kemény, nagy, gömbölyű, narancssárga, szár, héj, hús, mag, nem ehető,	39.A tök megtapasztaltatása	23. Töklámpás készítése	17. Tökök megkopogtatása, a hangok tompább és élesebb megkülönböztetése	
	Sütőtök, sima, nagy, gömbölyű, hosszúkás, kemény, puha, narancssárga,	40. Ismerkedés a sütőtökkel Mi készül a sütőtökből?	24. Sütőtökből süteménykészítés		
	Sütőtök, díszök, tök, sima- érdes, kicsi-nagy, gömbölyű, hosszúkás, kemény, narancssárga, tarka, ugyanolyan, ugyanakkora	41.A tök felismerésének gyakorlása Válogatások csoportosítások	25. Tök festése (felület kitöltés)		
	Töklámpás, tök díszek, sütemények, csapatok, zsúri, oklevél	42. „Intézményi Tökfesztivál” Játékos feladatok a tökkel- oklevél			

**Cél-, feladatrendszer:** Különböző fajtájú tökkel, mint őszi zöldséggel való ismerkedés a lehető legtöbb érzékszerv bevonásával, az élményszerű tanulás biztosításával. Változatos tevékenységek végzése során ismeretanyaguk megalapozása, esetleges bővítése a különféle tökök jellemzőinek megtapasztaltatásán, megismertetésén keresztül. A tököket eszközként használva fel a készségek, képességek fejlesztésére. Egészséges táplálkozásra nevelés. Zenei élmény biztosítása.

**Kiemelt fejlesztési területek:** Érzékelés-észlelés, figyelem, emlékezet, gondolkodás, megfigyelőképesség fejlesztése. Azonosságok és különbségek felismerése, auditív figyelem, ritmusérzék fejlesztése, együttműködési készség fejlesztése, szociális képességek erősítése

**Módszerek:** Szemléltetés, bemutatás, elbeszélés, cselekedtetés-megtapasztaltatás, magyarázat, értékelés, ismétlés

**Eszközök:**

**Szűkebb - tágabb környezet:** Speciális kisbuszok, foglalkozások jelei, különböző méretű, fajtájú tökök, tökről és őszi zöldségekről képek, falevelek, kosárcák, vesszőkosár, kommunikátorok, laptop, projektor, CD-k, CD lejátszó, fényképek.

**Ének-zene:** hangszerek, csörgő, dob, rumbatök, CD lejátszó, furulya, Gryllus CD.

**Munka-szabadidő:** festék, szivacs, ecset, színes papírok olló, ragasztó, konyhai eszközök, tál, fakanál, tepsi, robotgép, sütemény alapanyagai, halloween tök, műanyag tálca, sütő, szalvéta, tojás, kés, mécses.

**Reggeli köszöntő:** kosár, gyerekek és a csoportban dolgozók fényképei, kommunikátorok, időjárás elemei, miniatürizált tárgyak képei (nap, felhő), napirendi tábla, foglalkozások tárgyai és jelei.

## ÓRAREND/HETI TERV

„A” osztály  
2015/2016

	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek
<b>8-8.45</b>	<b>Reggeli köszöntő/Önk.</b> Énekes köszöntés, csengő megszólaltatása	<b>Reggeli köszöntő/Önk.</b> Jelek kiválasztása.	<b>Reggeli köszöntő/ Önk.</b> Fényképek kiválasztása.	<b>Reggeli köszöntő/Önk.</b> Időjárás megfigyelése, megtapasztaltatása.	<b>Reggeli köszöntő /Önk.</b> Napirend tárgyakkal, képekkel.
<b>9-9.45</b>	<b>Szűkebb-tágabb Környezet</b> A töktermesztés helyszínének (kert) megtekintése	<b>Szűkebb-tágabb Környezet</b> A tök megtapasztaltatása	<b>Szűkebb-tágabb Környezet</b> Ismerkedés a sütőtökkel Mi készül a sütőtökből?	<b>Szűkebb-tágabb Környezet</b> A tök felismerésének gyakorlása, válogatások csoportosítások	<b>Szűkebb-tágabb Környezet</b> „Intézményi Tökfesztivál” Játékos feladatok a tökkel
<b>10-10.45</b>	<b>Munka-szabadidő</b> A töktermesztés helyszínének (kert) megtekintése	<b>Munka-szabadidő</b> Töklámpás készítése	<b>Munka-szabadidő</b> Sütőtökből süteménykészítés	<b>Mozgásnevelés</b> Négykézláb helyzet felvételének tanulása, gyakorlása	<b>Mozgásnevelés</b> Törzsrotációs gyak. old.fekvésből és négykézláb helyzetből kiindulva
<b>11-11.45</b>	<b>Mozgásnevelés</b> Egyensúlyozó tányéron, billenő lapon, deszkán billegés különböző testhelyzetben.	<b>Mozgásnevelés</b> Ujjal végzett feladatok, gyakorlatok, taktilis ingerléssel kiegészítve.	<b>Mozgásnevelés</b> Kúszás lejtőn, padon, szőnyegen, hang irányában. Hason fekvésben kúszás.	<b>Ének –zene</b> Gryllus Vilmos: Szegény Vilmos éneke Ritmus hangszerek megszólaltatása	<b>Ének- zene</b> Tökök megkopogtatása, a hangok tompább és élesebb megkülönböztetése

## FOGLALKOZÁS TERVEZET 3.

### FEJLESZTŐ NEVELÉS-OKTATÁS

**Intézmény neve, címe:** Napsugár Gyógypedagógiai Módszertani Központ Kaposvár, Béke utca 47.

**Pedagógus neve:** Ballérné Kiss Angéla

**Csoport:** A osztály

**Foglalkozás neve:** Szűkebb-tágabb környezet

**Foglalkozás ideje:** 2015. november 4.

**Foglalkozás anyaga:** Ismerkedés a sütőkkel. Mi készül a sütőtkből?

#### **A foglalkozás célja:**

- A természeti környezetből szerzett élményeik megélése, értelmezése, elraktározása
- A sütők tulajdonságainak megtapasztaltatása, a sütők kiválasztása
- Egészséges táplálkozásra nevelés

**Időkeret:** 20-45 perc

#### **Felhasznált irodalom:**

- Napsugár Gyógypedagógiai Módszertani Központ Pedagógiai Programja: II. Fejlesztő Nevelést-Oktatást Végző Iskolai Egység (Fejlesztő Iskolai Oktatás) Rehabilitációs Pedagógiai Programja 2014.
- Vágó Éva Anna Speciális Didaktika II., APC Stúdió, 2006.
- Márkus Eszter: Halmozottan sérült, súlyosan mozgáskorlátozott gyermekek nevelése, fejlesztése, ELTE BGGYK Budapest, 1996.
- <http://www.operencia.com/versek/oeszi-versek/482-mentovics-eva-mi-lehet-a-toekbl>
- Móricz Zsigmond: Iciri-piciri, Móra kiadó 1987

#### **Pozicionálás-segédeszközök:**

**A:** Amőba asztalnál nagyméretű széken talptámaszos ülőkorzettben ül. Mindkét lábán J-SpD sánt visel. Segítője jobb oldalról irányítja tevékenységét.

**B:** Kisasztalnál gyermekülésben ülve, kissé félre húzva a nagy asztaltól.

**C:** Amőba asztalnál nagyméretű széken Cheneau fűzöt viselve ül, talptámaszát lába alatti dobogó biztosítja. Segítője folyamatosan, jobb oldalról segíti a feladathelyzetben tartását.

**D:** Amőba asztalnál nagyméretű széken talptámaszos ülőkorzettben ül. Mindkét lábán J-SpD sánt visel, gyakran kell figyelmeztetni, hogy a jobb karját tegye ki a korzettben kívül. Segítője jobb oldalról terelgeti munkáját, a tevékenységekbe való bekapcsolódását.

**E:** Amőba asztalnál nagy széken ül, Cheneau fűzöt és mindkét lábán J-SpD sánt viselve, talptámaszát lába alatti dobogó biztosítja. Nem igényel folyamatos, aktív segítséget a tevékenységek alatt.

**F:** Amőba asztalnál nagyméretű széken talptámaszos ülőkorzettben ül, talptámaszát lába alatti dobogó biztosítja.



Időkeret	A foglalkozás menete	Feladatok	Nevelési-oktatási stratégia			Megjegyzés
			Módszerek	Tanulói munkaformák	Eszközök	
5 perc	<b>BEVEZETŐ RÉSZ: Pozicionálás</b>	A fentiekben leírt módon minden gyermeket igényeinek megfelelően optimális helyzetbe pozicionáljuk.				A pedagógiai munkát segítők a gyógypedagógiai asszisztens és a gondozó. A foglalkozások időtartama alatt jelen vannak.
1 perc	<b>Foglalkozás jelének kiválasztása</b> <i>Időbeli orientáció fejlesztése</i> <i>Szem-kéz koordináció fejlesztése</i> <i>Kommunikációs készség fejlesztése</i>	<b>Képkiválasztás:</b> <i>„Válasszátok ki a szűkebb-tágabb foglalkozás jelét!”</i> Mindenki kettő közül kiválasztja az adott jelet, 3 gyermek tárgyi - 3 gyermek képi szinten. A kiválasztott jelet egyikük a csipeszre tűzi.	Gyakorlás Szóbeli irányítás mellett történő önálló cselekedtetés	Egyéni munka	1. melléklet 2. melléklet	
2 perc	<b>Ellenőrzés, visszacsatolás az előző órára:</b> <i>Emlékezet, gondolkodás és kommunikáció fejlesztése</i> <i>Auditív és akusztikus figyelem fejlesztése</i>	<b>Kérdésekre válaszadás tárgy, illetve képkommunikációval:</b> <i>1. "Milyen évszak van?"</i> Három gyermek két Boardmaker kép közül választ, illetve „válaszol”. Három gyermek őszi levéllel teli kosárkákban turkál, szagolja a levél és az „ősz illatát”.  Énekhallgatás: Gryllus Vilmos: Ősz szele zümmög....	Ismétlés, gyakorlás	Egyéni munka  Differenciálás	Boardmaker kép 3. melléklet  leveles kosárkák 4. melléklet	

2 perc	<p><i>Kommunikátor használatának gyakorlása</i></p> <p><b>Versmondás:</b> <i>Kommunikáció iránti igény felkeltése</i></p> <p><b>FŐ RÉSZ:</b> <b>Mesehallgatás</b></p>	<p>(Tanári bemutatás)</p> <p>2. „Melyik őszi terméssel, zöldséggel foglalkoztunk tegnap?” „A tökkel vagy a hagymával?”</p> <p>Két gyermek kommunikátorral, egy gyermek két kép közül választ, illetve „válaszol”. Három gyermek tök és a sárgarépa közül választ.</p> <p>3. „Mit készítettünk belőle? Töklámpást?”</p> <p>„Ki szeretne a töklámpásról verset mondani?”</p> <p>Egy gyermek kommunikátoron a Töklámpás című verset „elmondja”.</p> <p><b>A mese bábozása, élményszerű előadása:</b> Móricz Zsigmond: Iciri-Piciri... című verses mese „A mesében a tökbe bújtak el az ökrök. A mai órán is tökkel fogunk foglalkozni, a sütőtökkel.”</p>	<p>Ismétlés</p> <p>Gyakorlás: Szóbeli irányítás mellett történő önálló cselekedtetés</p> <p>Motiválás</p>	<p>Differenciálás Egyéni munka</p> <p>Frontális munka</p> <p>Egyéni munka</p> <p>Frontális munka</p>	<p>Tök, hagyma, kép, kommunikátor, 5. melléklet</p> <p>Töklámpás 6. melléklet</p> <p>Vers 7. melléklet Kommunikátor</p>	<p>cselekvésbe ágyazva.</p>
--------	---	--	---	--	---	-----------------------------

3 perc	<p><i>Auditív figyelem, beszédértés fejlesztése</i></p> <p><b>A tök bemutatása:</b></p> <p><b>Tök mérete, nagysága:</b> <i>Vizuális figyelem, megfigyelőképesség, szem-kézkoordináció fejlesztése</i></p>	<p><b>A tök megfigyeltetése, megtapasztaltatása pedagógus irányításával.</b></p> <p><b>Méretének, nagyságának érzékeltetése:</b> <i>„Fogjátok meg! Belefér a tenyeretekbe?”</i></p>	Célkitűzés		Bábok, kis tök 8. melléklet	
2 perc	<p><b>Formája:</b> <i>Vizuális figyelem, megfigyelőképesség fejlesztése</i></p>	<p><b>Formájának érzékeltetése:</b> <i>„Nézzétek meg a formáját! Húzzuk végig a kezünket rajta! Simogassuk meg!”</i> Az előző órán megismert takarmánytök felhelyezése az asztalra: <i>„Olyan gömbölyű a formája, mint a másik töknek?”</i> <i>„Nem, ennek <b>hosszúkás</b> a formája!”</i></p> <p><b>Összehasonlítás:</b> A takarmánytök elé egy almát, a sütőtök elé körtét helyezünk. <i>„Mihez hasonlít a sütőtök</i></p>	<p>Szemléltetés, megtapasztaltatás, elbeszélés, cselekedtetés.</p> <p>Szemléltetés, megtapasztaltatás, elbeszélés, cselekedtetés</p>	<p>Frontális munka, egyéni munka</p> <p>Frontális munka, egyéni munka</p>	<p>Sütőtök 11. melléklet</p> <p>Sütőtök, takarmánytök, alma, körte</p>	<p>A munkatársak segítségével minden gyermek kezébe beletesszük a nagy sütőtököt. Így közvetlenül megtapasztalhatják a tök méretét.</p> <p>Munkatársak közreműködésével a gyerekek vezetett aktív segítséggel végig simogatják a sütőtököt.</p>

2 perc	<p>Gondolkodás fejlesztése</p> <p>Tapintása, keménysége: Taktilis érzékelés, gondolkodásfejlesztés</p>	<p>formája? Az almához vagy a körtéhez?”</p> <p><b>Tapintásának érzékeltetése:</b> „Simogasd meg a tököt!” „ Nem barázdás, nem rücskös, <b>sima!</b>”</p> <p>„Kopogtassátok meg ezt a tököt! Hallgassuk meg kopog, kong?” Kipp, kopp, kopogok.... mondóka mondása alatt kopogtatják a tököt. „Bele tudod nyomni az ujjadat a tökbe?” „Nagyon <b>kemény!</b>”</p>	<p>Szemléltetés, megtapasztaltatás, elbeszélés, cselekedtetés</p>	<p>Frontális munka, egyéni munka</p>		
2 perc	<p>Tök színe:</p> <p>Vizuális figyelem,</p>	<p><b>Színének megfigyeltetése, színegyeztetés:</b> „Figyeld meg, milyen a színe!” Narancssárga laminált lap bemutatása. „Nézd, ilyen narancssárga, mint ez a lap a kezembe! Milyen színű? Két gyermek kommunikátorral, egy tanuló színkártyákkal egyezteteti a tök színét. Három tanuló a kiválasztott színkártyát követi a szemével.</p> <p><b>Tárgy - kép egyeztetése:</b></p>	<p>Motiválás</p> <p>Szemléltetés, megtapasztaltatás, elbeszélés, cselekedtetés</p>	<p>Differenciálás</p>	<p>Sütőtök,</p>	<p>Munkatársak közreműködésével a gyerekek vezetett aktív segítséggel végig simogatják a sütőtököt és kopogtatják, közösen mondjuk a mondókat.</p>

2 perc	<p><i>megfigyelőképesség fejlesztése</i></p>	<p>„Nézd meg újra a tököt! Itt van a tök képe! Ugyanolyan tök van a képen is?”</p>		munka, egyéni munka		
	<p><b>Tök képe:</b> <i>Gondolkodás, figyelem, emlékezet, megfigyelőképesség fejlesztése</i></p>	<p><b>Vers meghallgatása:</b></p> <p>„Emlékeztek, mit lehet a tökből készíteni?” „Tegnap töklámpást készítettünk, ma sült tököt készítettünk!”</p>	Visszacsatolás	Frontális munka	Narancssárga laminált lap Kommunikátor 9. melléklet	
	<p><b>Vershallgatás:</b></p> <p><i>Emlékezet, figyelem, beszédértés fejlesztése</i></p>	<p><b>Tök részeinek megfigyeltetése a sült sütőtök készítése során:</b> A tök részeit megnevezzük. A félbevágott sütőtökön mutatom be a tök húsát, magját. (Az ehető részeit.)</p>		Frontális munka, egyéni munka	Sütőtök, sütőtök képe	
2 perc	<p><b>Tök részei:</b> <b>Szár, héj, hús, mag</b></p>	<p><u>Tárgy-kép egyeztetés félbevágott tökről:</u> <i>Kaparjuk ki kanállal a tökmagot!</i> „Majd kezünkkel is kaparjuk, szedjük ki a magocskákat!” „Kapard ki a közepéből” kezdetű versike mondása. „Vágjuk fel szeletekre!”</p>	Szemléltetés, cselekedtetés, Megtapasztaltatás.		10. melléklet	

2 perc	Taktilis érzékelés fejlesztése, szem-kéz koordináció fejlesztése	<p><u>Tárgy-kép egyeztetés a szeletelt sütőtökről:</u>  <i>„Helyezzük a tepsire a felszeletelt tököket!”</i>  A tökszeletek tepsire rakása közben mondóka mondása.</p>	Motiválás	Frontális munka, egyéni munka	Félbevágott sütőtök, kép 12. melléklet	Munkatársak közreműködésével a gyerekek vezetett aktív segítségével szedik ki a magokat.
2 perc		<p><b>A tök illatának és ízének érzékeltetése:</b>  <u>A tök megszagolása:</u>  <i>„Szagoljuk meg milyen az illata?”</i></p> <p><i>Meleg, mert a sütőből vettük ki!</i>  (Tepsi, tök megérintése- a balesetvédelmi szabályokat betartva!)</p> <p><i>Puha, mert már megsült!</i>  (Ujjukat belenyomjuk a tökbe!)</p>	Megtapasztaltatás, Cselekedtetés			
2 perc		<p><b>Tök illata és íze:</b></p> <p><u>A sült tök megkóstolása:</u>  <i>„Kóstoljuk meg, milyen az íze!”</i>  <i>„Édes? Finom?”</i></p> <p><b>A foglalkozáson elhangzott fogalmakat ismételjük:</b>  <i>Melyik őszi terméssel ismerkedtünk meg? Mivel foglalkoztunk ma? Milyen formájú? Stb.</i></p>	Ismétlés, visszacsatolás	Frontális munka	Vers 13. melléklet	Előre elkészítettük a sütőtököt, hogy foglalkozáson lehetőség legyen a kóstolásra.
			Csoport munka	Szeletelt sütőtök kép 14. melléklet		



2 perc		<p><i>Mit készítettünk belőle?</i></p> <p><b>Zenehallgatás:</b>  <i>„Hallgassuk meg Gryllus Vilmos:  Szegény Vilmos éneke c. dalt!”</i></p>	<p>Tapasztaltatás,  cselekedtetés,  magyarázat</p>	<p>Frontális  munka</p>	<p>Sült sütőtök  15. melléklet</p>	
10 percc	<p><i>Íz érzékelés  fejlesztése</i></p> <p><b>Összefoglalás:</b>  <i>Figyelem, emlékezet,  gondolkodás,  kommunikáció  fejlesztése</i></p> <p><b>Zene meghallgatása  CD és CD lejátszó  segítségével:</b>  <i>Auditív és akusztikus  figyelem, ritmusérzék  fejlesztése</i></p>	<p>Minden gyermeket egyenként,  egyénre szabottan értékelem.  Az egész foglalkozás ideje alatt  pozitív megerősítés dominál.</p> <p><b>A foglalkozás jelének órarendre  helyezése:</b>  <i>„Vége az órának, tegyük fel az  órarendre a foglalkozás jelét!”</i></p> <p>Egy gyermek a foglalkozás jelét  felteszi az órarendre,  egy gyermek a foglalkozást  jelképező házikót a polcra.</p>	<p>Motiválás</p>		<p>Kommunikátor  Sütőtök, sütőtök  képe,  alma, alma képe,  Sült tök, töklámpás</p>	<p>Minden gyermek a  kommunikációs  szintjének  megfelelően  válaszol a  kérdésekre.</p>

	<p><b>BEFEJEZŐ RÉSZ:</b></p> <p><b>Értékelés:</b> Személyiségfejlesztés, önértékelés fejlesztése</p>				CD, CD lejátszó	
1 perc	<p><b>Foglalkozás jelének helyére rakása:</b> <i>Időbeli orientáció fejlesztése</i> <i>Szem-kéz koordináció fejlesztése</i></p>			Differenciálás Csoport munka		<p>Mozgás állapotuknak megfelelő segítség adás</p> <p>Az óra keretének biztosítása fontos minden foglalkozás során.</p>
1 perc					Foglalkozás jelek, órarend 16. melléklet	

## MELLÉKLETEK



1. melléklet



2. melléklet



3. melléklet



4. melléklet



5. melléklet



6. melléklet





Szája sarkán kaján mosoly  
tűz lobog a szemében...  
sárga tökből faragták ki  
vigyorog az egészen

*7. melléklet*



*8. melléklet*



9. melléklet



11. melléklet:

Mentovics Éva: Mi lehet a tökből?

Zöldségeskert legvégében  
tengette az életét,  
s ott várta be, hogy majd a fagy  
megcsipdesse levelét.

Zöld szárain vagy száz inda  
ekeredik, kanyarog.  
Olyan tök ez, mely szereti  
a hideget, a fagyot.

Az elsárgult leveleit  
ősz szellő kergeti.  
Orcáját a dér megcsípte  
- igaz, jól is áll neki.

Szeletekre felvagdosta  
akár meg is sütheted.  
Tetejére mézet csorgatsz,  
és már nyomban eheted.

De ha mókás kedved támad:  
fogj egy kést és kanalat,  
vagdoss ki az oldalából  
szemet, orrot, fogakat!

Kapard ki a közepéből  
a lapos kis magvakat -  
azoknak majd hidd el, télen  
örülnek a madarak

Közepére tégy egy gyertyát,  
kérd meg anyát: gyűjtsa meg...  
tedd vissza a kis kalapját,  
s ott vigyorog majd neked.



11. melléklet



12. melléklet

Kapard ki a közepéből  
a lapos kis magvakat -  
azoknak majd hidd el, télen  
örülnek a madarak

13. melléklet



14. melléklet



15. melléklet



16. melléklet

# Tematikus projektek megvalósulása a fejlesztő nevelés- oktatásban

## A négy elem megjelenítése az évszakok tükrében (föld-víz-tűz-levegő)

### Dió Általános Iskola, EGYMI és Kollégium, Budapest, Friss utca 2.

**Zechmeister Andrea**

gyógypedagógus

#### Az intézményről

Intézményünkben 2010 szeptemberétől folyik a súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelés-oktatása. Kezdetben 2 csoporttal, 12 fővel kezdtük meg a *fejlesztő iskolai* ellátást, majd évről évre egy-egy csoporttal bővült az intézményi keretek között ellátott tanulók köre. 2012 októberétől iskolánk otthoni fejlesztés keretében 21 főt látott el, jelenleg ez a szám 47 főre növekedett, míg az iskolai ellátást 24 fő számára tudunk biztosítani.

Az iskolánkban folyó szakmai munkának köszönhetően a fejlesztő nevelés-oktatást végző gyógypedagógus team országos kezdeményezéseket is elindított, így 2014-ben iskolánk megrendezte a „Kézzel foghatóan a fejlesztő nevelés-oktatásról” konferenciát, ahol már a *jó gyakorlatok* iránti igény feltárása volt az elsődleges cél.

Megismerni egymás munkáját, létrehozni egy kapcsolati hálót a területen dolgozók között, feltárni a fejlesztő nevelés-oktatás helyzetét, pl. milyen személyi és tárgyi feltételek mentén folyik a munka, milyen a gyógypedagógiai gyakorlat az egyes intézményekben. A konferencia eredményeként megfogalmazódott az igény, hogy képviseltesük magunkat a MAGYE keretein belül is egy önálló szakosztály létrehozásával, illetve a korábban elhalt kezdeményezést élesszük újjá, töltsük meg új tartalmakkal.

Ennek nyomán 2015 júniusától hivatalosan is elindult az SHF Szakosztály. Intézményünk az idei tanév során is hangsúlyt fektet a kapcsolatépítésre, „ *felnőt*” intézményeket látogatunk, hogy tapasztalatokat szerezzünk az ott folyó munkáról, mivel tanulóink 6-23 éves korig kaphatnak fejlesztő nevelés-oktatást, később a felnőttkor küszöbén megfelelő alternatívákkal szeretnénk segíteni tanulóinkat (a szülőket), hogy a legoptimálisabb keretek között, a lehető legmagasabb életminőséggel éljék felnőtt életüket is.

#### A jó gyakorlat kialakításának szakmai előzményei

Iskolánkban tehát egy munkaorientált team dolgozik, ugyanakkor a terület jellegzetessége, hogy kislépések, kis sikerek, monotonitás, egyhangúság, sokszor kudarc jellemzi a munkát, amihez elengedhetetlen egy jól működő egymás munkájára reflektáló szakmai team együttműködése, egy ilyen közösségben megtárgyalgató pl. a differenciálás nehézsége a korcsoportok eltérése miatt, a *mit és hogyan* kérdése. Megfogalmazódhatnak közös célok a tapasztalatok alapján. Iskolánkba a tanulók folyamatosan érkeztek, sokszor különböző életkorral, az életkori különbségeken túl a képességbeli különbségek is jelentősek lehetnek. Ezért egyes foglalkozásokat pl. a kézműves foglalkozást csoportbontásban tanítunk, 3 tematika szerint, hiszen van, akinél a produktum a lényeg, de van, akinél

az egyes folyamaton, a megismerésen van a hangsúly. Ezzel a működési struktúrával tanulóink kapcsolatrendszerét is bővítjük, iskolán belüli mozgásterét szélesítjük.

A korábbi koncepciókat a korai fejlesztő tematikájára építettük, azonban az évek alatt azt tapasztaltuk, hogy új koncepció szükséges az iskolás tanulók részére, bővebb ismeretekkel kell feldolgozni számukra a szűkebb és tágabb környezetet. Ezért tanmenetünket, mint egy ötlet-tár építettük fel, ami nem egy konkrét leírást jelent az egyes tartalmakról, hanem egy folyamatosan bővíthető, különböző alternatívákat biztosító alap. PI. az idei tanév során a négy évszakot( tavasz-nyár-ősz-tél) kötöttük össze a négy elemmel (föld-levegő-víz-tűz). A témakörök négy-öt hetet ölelnek át, kapcsolódnak az évszakokhoz, ünnepekhez. Folyamatosan bővíthető mind a tartalmat mind a témaköröket tekintve.

## A jó gyakorlatról

A tartalom konkrét megvalósításának leírására e keretek között nem vállalkozhatunk: a csoportok és csoportokon belül a tanulók közötti eltérések, az egyéni igények közötti jelentős különbségek ezt nem teszik lehetővé. A pedagógusok feladata, hogy a foglalkozások tervezése során minden tanulóra lebontsák a tartalomhoz kapcsolódó konkrét célokat, feladatokat, módszereket, eszközöket.

### Témakörök

IDŐSZAK	TÉMA
Szeptember - október eleje/közepe	Kezdődik az iskola Víz
Október eleje/közepe – november közepe	Ősz: időjárás, öltözködés, természet
November közepe – december	Mikulás, karácsony Hideg-meleg Tűz, meleg, fény
Január	Tél: időjárás, öltözködés, természet
Február	Farsang
Március – április eleje/közepe	Tavaszi: időjárás, öltözködés, természet
Április eleje/közepe – május közepe	Hideg-meleg Levegő
Május közepe - június	Nyár: időjárás, öltözködés, természet

Egy példa az ötlettárból:

## Témakör: Tűz, meleg, fény

Időtartam: November közepe-december

### Célok:

- Hőmérsékleti különbségek megtapasztalása
- Meleg hatásainak megtapasztalása, folyamatok megélése
- Kint-bent ellentétének megtapasztalása
- Közel-távol ellentétének megtapasztalása
- Karácsonyi készülődés hangulatának megélése, aktív részvétel az előkészületek és az ünneplés során
- Együttlét, csoporttársak jelenlétének megélése

### Fogalmak:

- tűz, gyertya, gyufa, füst
- meggyújt, elfúj
- hideg-meleg
- kint-bent

FOGLALKOZÁS	TARTALOM
Téri tapasztalatok	Pokrócba tekerés, kigurítás
	Ejtőernyő lengetése hónapsoroló mondókával, végén együtt maradunk az ejtőernyő alatt, mindenkit megérintünk, mondjuk a nevét→mi együtt
	Meleg kuckóba bújás – bent gyertya
Kézműves	Meleg lábfürdő
	Lehűtött, felmelegített golyók, rongyok tapintása, megfogása, szétválogatása
	Hideg, meleg tárgyak szétválogatása kék és piros színű edénybe
	Festés meleg piros festékkel, hideg kék festékkel
	Gyurma, agyag – puhítás meleg vízzel
	Takaró festése
	Méhviasz-gyertya
	Viaszfestmény készítése
	Gyertyaöntés
Harang készítése kaspóból	

	Mézeskalács-díszítés
	Mézeskalács-csillagokból karácsonyfa
	Kézlenyomattal tábortűz festése
<b>Zene-mese-báb</b>	Udvaron: hideg – pokrócba tekerés – tűzrakás, melegedés a tűznél, forró ital
	Téli, karácsonyi dalok
<b>Főzés</b>	Csokoládé és sajt olvasztása mécses fölött
	Olvasztott csokoládéba gyümölcs mártása.
	Forró ital készítése
	Mézeskalács
<b>Kutyaterápia</b>	Kutya melegít: összebújás
	Pokróc lehúzása a kutyáról
	Kutya húzza le a pokrócot a gyerekekről
	Kuckóba bújás a kutyával
<b>Egyéb</b>	Kézdörzsölés
	Gyertyázás: láng megfigyelése, meleg megéreztetése, gyertya
	Fújás
	Részvétel a Luca-napi vásáron
	Részvétel a karácsonyi ünnepségen

A többi témakör hasonlóan kerül feldolgozásra: a kollégák számára megfelelő szakmai autonómiát biztosítva a fejlesztési igények figyelembevételéhez, mind egyéni, mind csoport szinten egyaránt. A bemutatott jó gyakorlat alapján kiküszöbölhetőek a csoporton belüli korkülönbségből eredő fejlesztési nehézségek, illetve megfelelő választási lehetőséget kínál a gyógypedagógus számára a differenciálás megvalósításához.

A leírt jó gyakorlat még tovább bővül az igények szerint a gyakorlati tapasztalatok alapján, amit folyamatában ellenőrzünk, értékelünk. A munkánk bemutatására rendszeresen szakmai nyílt napokat szervezünk az érdeklődő kollégák részére. A hospitálások alkalmával a jó gyakorlat tartalmait szívesen átadjuk, továbbá a fejlődés érdekében nyitottak vagyunk szakmai napokon való részvételre más intézményekbe.



Fényképeink a jó gyakorlat bemutatására







## Élményközpontú tanuláshoz kapcsolódó komplex fejlesztő tevékenységek

Zalaegerszegi Nyitott ház Óvoda, Általános Iskola, Fejlesztő Iskola, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény,

**Stummer Mária**  
gyógypedagógus

**Kovács Beáta**  
konduktor-tanító

### A jó gyakorlat szakmai előzményei

Megjelenés /tudatos, tervezett megmutatkozás/a település különböző társadalmi helyszínein, közösségi programjain:

- Megjelenés könyvtárban
- Megjelenés piacon
- Megjelenés színházban
- Megjelenés játszótéren
- Megjelenés városi gyermekrendezvényeken
- Megjelenés a család(ok) otthonában stb.
- Összességében: kimozdulás a gyógypedagógiai intézmény óvó, védelmező, több aspektusból is biztonságot nyújtó zárt rendszeréből.

Cselekvéses tanulás megvalósulása:

- Aktuális ünnepekhez kapcsolódó dekorációk készítése a növendékek bevonásával
- Tanulók születésnapjának közös megünneplése
- Hagyományörzés (Down-nap, karácsonyi Nyitott Ház Napja)
- Megjelenés társadalmi és jótékonyági eseményeken

### A jó gyakorlatról

---

#### A jó gyakorlat célja (i):

A súlyosan-halmozottan fogyatékos személy(ek) TANULÁSÁNAK támogatása:

- tevékenységközpontú, cselekvéses tanulás biztosítása (kötődés a tárgyakhoz és a jelenhez)
- komplex (totális) kommunikáció használata (kapcsolatépítés, kapcsolatfenntartás)
- a testi és lelki egészség karbantartása

#### A jó gyakorlat közvetlen célcsoportja:

- Értelmi képességeikben legsúlyosabb mértékben fogyatékos tanköteles korú gyermekek, fiatalok.
- Motoros aktivitásukban legsúlyosabb mértékben fogyatékos tanköteles korú gyermekek, fiatalok.

- Kommunikációs megnyilvánulásaikban a legextrémebb eltéréseket mutató tanköteles korú gyermekek, fiatalok.
- Az önkiszolgáló tevékenységeikben leginkább megsegítésre szoruló tanköteles korú gyermekek, fiatalok.
- Viselkedésmódjukban, szokásaikban a legextrémebb eltéréseket mutató tanköteles korú gyermekek, fiatalok.

#### **A jó gyakorlat életkori csoportja:**

A tankötelezettség időtartama:

- 6-16 éves életkor
- 6-23 éves életkor

#### **A jó gyakorlat területi alkalmazása a gyógypedagógiai nevelésben-oktatásban:**

- Fejlesztő nevelés-oktatás osztálycsoportban. Helyszín: gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézmény, ápoló- gondozó otthon
- Fejlesztő nevelés-oktatás egyéni formában. Helyszín: gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézmény, ápoló- gondozó otthon, a család otthona

#### **A jó gyakorlat közvetett célcsoportja:**

A fejlesztő nevelésben-oktatásban résztvevők:

- gyógypedagógus, gyógytornász, konduktor
- gyógypedagógiai asszisztens, dajka
- szociális szakszemélyzet
- a mintaadás tekintetében különösen a szülő(k)
- a program aktuális civil partnerei

#### **A jó gyakorlat eredete:**

A Nyitott ház EGYMI fejlesztő nevelésben-oktatásban résztvevő növendékei a legsúlyosabban fogyatékos gyermekek közé tartozók. Legtöbbjük az intézményben részesült korai fejlesztésben és speciális óvodai nevelésben. Vannak, akik már 14-16-19-20 év óta az egységes gyógypedagógiai módszertani intézmény tanulói. Számukra a pedagógiai munka tervezése tanévről tanévre kihívást jelent a velük foglalkozó szakembereknek. A módszertani repertoár gazdagításaként jelent meg a „megjelenés szűkebb-tágabb társadalmi környezetben program”.

#### **A jó gyakorlat alkalmazási területe:**

Az élményközpontú tanulás megjelenik:

- tanórákon
- szabadidős programokban
- családi táborozás során (nyaralás segítőikkel/segítők nélkül)
- a fentiek mind szülők bevonásával illetve szülők bevonása nélkül
- tanulmányi kirándulások alkalmával
- tágabb környezet megtapasztalása és megtapasztaltatása során

#### **A jó gyakorlatot alátámasztó szakmai háttér:**

„Nihil est intellectu, quod prius non fuerat in sensibus..” vagyis: semmi sincs az értelemben, ami előtte ne lett volna jelen az érzékelésben. Az ember lát, hall, ízlel, szagol, tapint, érzékeli a világot, ahogy a mozgásában és értelmi képességeiben súlyosan fogyatékos ember is.

A basalis terápia, mint a gyógypedagógiai intervenció leggyakrabban alkalmazott módszere, alkalmas arra, hogy a gyermeket a terapeutakülönböző helyszíneken és változatos tevékenységformákkal fejlessze és biztosítsa az élményhatást. Ez a hosszabb idejű terápiás kapcsolat szempontjából a felek részére egyaránt előnyös.

Basalis stimuláció és Snoozelen terápia erősen hajaz a kaland és élményterápiákra. Vélekedésünk szerint azzal egyenértékű csak az előbbiek a fogyatékos emberek életében utóbbiak a nem fogyatékos emberek életében váltják ki ugyanazt a hatást.

A kaland- és élményterápiák központi eleme, hogy lelki fejlődést elősegítő intenzív élményekhez juttassa a résztvevőket.

A kalandterápia lényegéhez tartozik az önkativizálás, amely a nem kívánatos állapotot megváltoztatja. Olyan feladatokat állít az egyén elé, melyek kihívást jelentenek a számára és megoldásra várnak, amellel élvezetes és önfeledt szórakozást, élményt nyújtanak számára, mely ahhoz vezet, hogy növekszik az egyén önbizalma, önértékelése, pozitívan változik az önmagáról alkotott képe, így válik képessé az életének más területén is jelentkező kihívások leküzdésére. Fontos tehát, hogy a terápia résztvevője aktívan vegyen részt a folyamatban, tevékenységekben, ugyanis az egyén önmagáról alkotott képe élményeire és cselekedeteire kapott visszajelzések hatására változik (Kun, 2010).

Az élményterápiás módszerek hatékonysága jól magyarázható Csíkszentmihályi (1997) elméletével, mely szerint azok az élmények örömteliek igazán, melyek lehetőséget teremtenek a pszichológiai fejlődésre, és az Én komplexebbé válását idézik elő. A pusztán élvezetes élmények hatására nem fejlődik az Én, a fejlődéshez önfegyelem és kitartás szükséges (Csíkszentmihályi, 1997).

Csíkszentmihályi „flow”-nak nevezte azt az állapotot, amikor az ember teljesen egygyé válik azzal, amit csinál, az eredményektől függetlenül úgy érzi, hogy minden milyen tökéletes, és teljes lényével átérzi az élet áramlását.

Hivatkozás:

1. Keresztesi Debora – Mersdorf Anna – Surányi Zsuzsanna: A személyiségfejlődés útjai a kalandterápiákban
2. Kun Zsuzsanna (2010): Élményterápia a Bátor Tábortban. Fejlesztő Pedagógia 2010/4. szám, 48-53.
3. Csíkszentmihályi, M. (1997). Flow, az áramlat. Akadémiai Kiadó, Budapest.

### **A jó gyakorlat által fejleszteni kívánt képességek:**

- **Kommunikáció:** a másik ember megértése, az önkifejezés és az interakció fejlesztésének elősegítése, a kommunikáció kulturált formáinak elsajátítása
- **Mozgásnevelés:** a mozgás örömeinek átélése és az önálló cselekvés ösztönzése
- A dologi, az emberi és a természeti világ jelenségeinek **megértése:** az érzékelés-észlelés és az értelem fejlesztése, a valóság kognitív birtokba vétele
- **Kreativitásra, játékra, szabadidős tevékenységre nevelés:** az emberi lét különböző dimenzióinak megtapasztalása
- **Érzelmi és szociális nevelés:** az én pozitív megélése, megnyílás a közösség felé
- **Önkiszolgálás, egészséges életmódra nevelés:** az önállóság és önellátás képességének elsajátítása, az emberi szükségletek kielégítése kultúrájának megismerése. Vö: 3. melléklet a 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelethez

### **A jó gyakorlat megvalósításának feltételei:**

- a program megvalósítására (kimozdulás a gyógypedagógiai intézményből) fogékony szakemberek
- a program megvalósítására fogékony szülők

- a program megvalósítására fogékony társadalmi partnerek
- a program megvalósításához szükséges költségkeret rendelkezésre állása
- a súlyosan-halmozottan fogyatékos személyek mozgatásának, szállításának megoldási módjai (személygépkocsi/ akadálymentesített autóbusz/
- akadálymentesített középületek, fogadó terek
- előzetes információk gyűjtése a programokról (pl.: releváns-e a növendékek aktuális állapotával)

#### **A jó gyakorlat eddigi eredményei:**

- motivált szakszemélyzet, motivált szülők, motivált növendékek
- toleráns fogadóintézmények, toleráns külső partnerek
- saját élményű tapasztalat a település akadálymentesített státusáról (épületek, parkolók...)
- a társadalmi integráció valóságának tanulságai
- a súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermeket nevelő családok igényinek/szükségletinek erőteljes szakmai és társadalmi érdekképviselete

#### **A jó gyakorlat dokumentációja:**

- fotógyűjtemény az intézmény archívumában
- forgatókönyvek az aktuális ünnepek és programok menetéről

Munkánkban alkalmazzuk az eddig megjelent speciális szakmai irodalom útmutatásait. Mindezeket mindennapi fejlesztő munkánk során a súlyosan, halmozottan sérült növendékeink aktuális állapotához, szükségleteihez, igényeihez, érdeklődéséhez, meglevő képességeihez igazítjuk.

#### **Élményközpontú tanuláshoz kapcsolódó komplex fejlesztő tevékenységek 6-23 éves életkorú növendékeknél (Isd.: mellékletek)**

- Tanoda osztálycsoportban (integrációs lehetőségeket nyújtó programok szervezése)
- Méhecske osztálycsoportban (mindennapi tevékenységek: önkiszolgálás)
- Eszterlánc osztálycsoportban (mindennapi tevékenységek: cselekvéses tanulás)

## FORGATÓKÖNYV - MIKULÁS ÜNNEPÉLY

Menetrend	Feladatok	Időbeosztás
<b>I. Tervezés</b>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Ötletek, elképzelések gyűjtése (Mindig legyen B terv is!)</li> <li>2. Személyi, tárgyi, anyagi feltételek feltérképezése</li> <li>3. Helyszín és az esemény pontos időpontjának kijelölése</li> <li>4. Mikulás személyének „megtalálása”, tervezett fellépőkkel előzetes egyeztetés.</li> <li>5. A helyszínnek megfelelő dekoráció megtervezése, anyagszükséglet felmérése.</li> <li>6. Szervezési feladatok átgondolása.</li> </ol>	<p><b>1. 2.</b> Az esemény tervezett időpontja előtt 1-2 hónappal.</p> <p><b>3. 4. 5. 6.</b> Az esemény tervezett időpontja előtt 1 hónappal.</p>
<b>II. Megvalósítás</b>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. A program konkrét összeállítása (a megvalósulásig többször fog módosulni!), intézményvezető tájékoztatása.</li> <li>2. Meghívó műsorocskák készítése, szereplőinek (Tanoda nevelői) a szöveg kiosztása (Az idei tanévben ennek előadása sajnos elmaradt!)</li> <li>3. Papír alapú meghívó elkészítése, kifüggesztése az intézményi faliújságra, illetve eljuttatása a csoportokba, osztályokba.</li> <li>4. Egyeztetés „A Remény Gyermekai Alapítvány” kuratóriumával az intézménybe járó gyermekeknek felajánlott ajándécsomagokat illetően.</li> <li>5. Csoportok, osztályok vezetőinek felkérése a gyermekekről szóló jellemzés megírására (amit a Mikulás olvas majd fel).</li> <li>6. Esetleges vásárlás, dekoráció elkészítése, ajándék készítése a Mikulásnak, a fellépőknek, ajándécsomagok elkészítése.</li> <li>7. Konkrét egyeztetés a Mikulás személyével, a fellépőkkel (Kakaó zenekar).</li> <li>8. Megbeszélés a csoportvezetőkkel a Mikulás-váró délelőtti menetével, a tornateremben történő</li> </ol>	<p><b>1. 2. 3. 4.</b> Az esemény tervezett időpontja előtt 3 héttel.</p> <p><b>5. 6. 7. 8. 9.</b> Az esemény tervezett időpontja előtt 2 héttel.</p>

	<p>elhelyezkedéssel, a segítő személyekkel kapcsolatban.</p> <p><b>9.</b> Fotós személy kijelölése, vele egyeztetés.</p> <p><b>10.</b> Tornaterem berendezése, dekoráció felhelyezése.</p> <p><b>11.</b> Fellépők fogadása.</p> <p><b>12.</b> Rendezvény lebonyolítása.</p> <p>Menete:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Köszöntés, felvezetés</li> <li>– Kakaó zenekar interaktív műsora</li> <li>– Mikulás-várás dalolással</li> <li>– Mikulás köszöntése</li> <li>– Gyermekek megajándékozása</li> <li>– a Mikulás által és viszont</li> <li>– Elköszönés a Mikulástól</li> <li>– Program zárása</li> </ul>	<p><b>10.</b> Az esemény reggelén (munkakezdés előtti órákban)</p>
<p><b>III. Utómunkálatok</b></p>	<p><b>1.</b> Helyszín rendbe tétele.</p> <p><b>2.</b> Megmaradt ajándécsomagok elosztása.</p> <p><b>3.</b> Kiértékelés, következtetések levonása.</p>	<p><b>1. 2.</b> Az eseményt követő órákban.</p> <p><b>3.</b> Az eseményt követő napokban.</p>



## ***Integrációs lehetőségeket nyújtó alkalmak teremtése***

***„Néni, ezek a gyerekek nem tudnak sétálni?”***

### **Intézmény, csoportprofil:**

A Nyitott ház Módszertani Intézet nevelési-oktatási tevékenységei közé tartozik a fejlesztő osztályok működtetése. A 2016/2017-es tanévben négy ilyen csoport működik, a növendékek mindegyike tankötelezett korú, tanulói jogviszonyuk van. Ők mindannyian fejlődésmenetükben jelentősen akadályozott, döntően súlyosan, halmozottan sérült gyermekek.

A fejlesztő nevelés-oktatás osztálycsoportjainak pedagógusai /gyógypedagógiai tanárok, konduktorok/, valamint a pedagógiai munkát segítő személyek /gyógypedagógiai asszisztensek, dajkák/ heti 20 órában, az életkornak és a mentális érettségnek megfelelő foglalkoztatást, elfoglaltságnyújtást biztosítanak a csoportokba járó növendékek számára.

*Tanoda fejlesztő osztály*

*Létszám: 7 fő /5 fiú, 2 leány/*

*Életkor: 12-20 év*

*Az osztály összetétele a diagnózisok tekintetében:* Jacobsen szindróma tetraparesis spastica, hemiparesis, ataxiás paraparesis, Wolf-Hirschorn szindróma, athrogryposis multiplex congenita, corpus callosum dysgenesis, s valamennyi gyermek esetében súlyos értelmi fogyatékoság.

Társuló diagnózisok: epilepszia, kancsalság, nystagmus, kérgi vakság, szívfejlődési rendellenesség.

*Az osztályban dolgozó személyek a 2016/2017-es tanévben:*

- 1 fő konduktor-tanító /osztályfőnök/
- 1 fő gyógypedagógiai tanár
- 2 fő gyógypedagógiai asszisztens
- 1 fő dajka,
- 1 fő önkéntes segítő /heti 2 órában/



A Nyitott ház Módszertani Intézetben már 2006 óta működik a fejlesztő iskolai oktatás, mint a tankötelezettség teljesítésének egy módja. Az akkori csoport 4 gyermekkel indult. Konduktor-tanítóként és egyben osztályfőnökként én a 2007/2008-as tanévtől „kaptam meg” az osztályt. Az ezt megelőző években a korai fejlesztésben és óvodai nevelésben részesülők mozgásfejlesztését végeztem, tehát a „tanodás” gyermekeket már egészen korai életkoruktól ismertem, amikor is még ők

voltak óvodások. A nehézséget talán a különféle fogyatékoságok egy csoportban kezelése, az egyéni terápiás lehetőségek megtalálása, a fejlesztés menetének kiszámíthatatlansága jelentette. Mindezek tekintetében tűztük ki hosszú és rövid távú céljainkat, s fogalmaztuk meg feladatainkat.

### **Célok és feladatok a jó gyakorlat tekintetében:**

- Megjelenés a szűkebb-tágabb társadalmi környezetben, integrációs lehetőségeket nyújtó alkalmak teremtése.
- Szoros kapcsolattartás /napi szintű/ a szülőkkel a gyermekek eredményes fejlesztése, segítése érdekében.
- A családban már kialakított szokások, jelzések, megszerzett képességek, készségek lehetőség szerinti beépítése az iskolai életbe, s ezek fejlesztése.
- Pozitív élmények nyújtása, örömteli mindennapok kialakítása.
- A súlyosan-halmozottan sérült gyermekek épen maradt funkcióira alapozva a sérült funkciók fejlesztése egyéni lehetőségeik szerint.
- Elemi szintű ismeretek elsajátíttatása szűkebb és tágabb környezetük jelenségeiről.
- Szociális készségek, társas kapcsolatok, elemi magatartási formák megismertetése.
- A kommunikáció egyénenként változó lehetőségeinek felismerése, a gyermekek ösztönzése a számukra lehetséges önkifejezési módok tudatos alkalmazására.
- A mozgásállapot lehetőség szerinti javítása, a meglévő funkciók állandó fejlesztése, szinten tartása, az önállóan kivitelezhető mozgások adta lehetőségek kihasználása.
- A játéktevékenységben való aktív részvétel elősegítése.
- Az osztályközösség életének megszervezése, a hagyományok ápolása és új hagyományok kialakítása, szabályrendszer kialakítása, osztályprogramok szervezése és lebonyolítása.
- Az intézmény hagyományrendszeréhez kötődő tevékenységek elvégzése, az intézményi programokon való aktív részvétel az osztállyal.
- Kapcsolattartás társintézményekkel, közművelődési és egyéb intézményekkel, szervezetekkel.
- Szállító- és támogató szolgáltatásokkal kapcsolattartás.



## **A jó gyakorlat szinterei:**

A Nyitott ház Módszertani Intézetben az évek folyamán hagyománnyá vált a jeles alkalmak megünneplése. Ezek a tanév rendjébe illeszkedő ünnepek lényeges szerepet játszanak a csoportok mindennapjaiban, hiszen olyan közösségi alkalmakat jelentenek, ahol a növendékek találkozhatnak egymással, s a többi nevelővel. Természetesen a szülőket, testvéreket, családtagokat sem zárjuk ki az ünneplésből, gyakran nem csak nézői, hanem aktív résztvevői is ezen összejöveteleknek. Hiszen a gyermekek szociális készségeinek fejlesztésén, közösségi élmény nyújtásán, az egymás jelenlétének megélésén túli célunk a családokkal való kötetlenebb együttlét is.

Növendékeink születésnapjára is lehetőséget biztosítunk, ezen alkalmak a csoportokon belül, kisebb közösségekben zajlanak. Az ünnepélyes napok, órák történéseit, mozzanatait fotó- és videó dokumentációk őrzik, róluk forgatókönyveket készítünk, a dekorációkat megőrizzük.

Tanévenként 4-5 alkalommal meglátogatjuk a „Tarka-forgó” színház előadásait a város egyik művelődési központjában. Az épület már akadálymentes, az oda és visszautazásunkat egy közlekedési társaság speciális, rámpával ellátott helyi járatú autóbuszával oldjuk meg, melyet minden alkalommal a társaság vezetője biztosít számunkra térítésmentesen.

Könyvtári foglalkozásokon veszünk részt az intézményünk szomszédságában található művelődési központban, tanévenként 6 alkalommal. A lelkes népművelők már megismerték, megtapasztalták növendékeink korlátait, s a foglalkozások anyagát az ő képességeik figyelembe vételével állítják össze. Így felnőttek és gyerekek számára egyaránt örömet, szórakozást, feltöltődést, változatosságot hoznak ezek az alkalmak.

A Zalaegerszegen található „Bóbita” integrált játszótér olyan játékelemeket tartalmaz, melyek az egészséges gyermekek mellett a fogyatékkal élők számára is lehetőségeket kínálnak az önfelelt kikapcsolódásra. További előnye, hogy intézményüktől néhány méterre található, így gyakori használói vagyunk.

Két tanéven keresztül „testvér-osztály” kapcsolatot ápoltunk az egyik városi általános iskola alsó tagozatos osztályával. Nagyon jó és hatékony kapcsolatot sikerült kialakítanunk a pedagógusokkal és a gyerekekkel. A közös programok, fellépések, látogatások, együtt tevékenykedések pozitív magatartásmintákat közvetítettek mindkét gyermekcsoport és a felnőttek felé egyaránt.

Az évek során tanulmányi kirándulásainknak, sétáinknak rengeteg célpontja volt, vásároltunk piacon és szupermarketben; nézelődöttünk fesztiválokon és kiállításokon; aktívan részt vettünk érzékenyítő és esélyegyenlőségi programokon; tansütődében kalácsot, az erdei tisztáson szalonnát süttünk; állatokat etettünk és simogattunk; fagyalittal és süteménnyel jutalmaztuk magunkat.

Mi mindannyian - akik sérült gyermekekkel foglalkozunk – tudjuk, hogy a legtöbb súlyosan, halmozottan fogyatékos gyermek egyáltalán nem tud játszani, szórakozni, szabadidejét maga alakítani.

Ezért is fontosnak tartom az épekkel és a sorstársakkal közös eseményeken való részvételt, a közösen végzett játéktevékenységet, a szűkebb-tágabb társadalmi környezetben történő megjelenést, hiszen ily módon - az értelmi, észlelési és motoros képességek fejlesztésén túl - segíthetjük a gyermekek társadalmi beilleszkedését, elősegíthetjük egymás jelenlétének megtapasztalását, az egymással való kapcsolatfelvételt, a szociálisan elfogadható viselkedési formák tanulását, a közösségi élmény megélését.

Ilyen alkalmak valamelyikén kerekedett egy aranyos történet, amikor is kerekesszékekben ülő növendékeinkkel sétálva az egyik óvoda kerítéséhez érve aprócska gyermekcsereg szólított meg bennünket:

- Néni, ezek a gyerekek nem tudnak sétálni?
- Sajnos nem, kicsim. – válaszoltam.
- És miért nem? Mert fáj a lábuk? – kaptam az újabb kérdéssort.
- Igen, a lábuk is fáj.
- És már akkor is fáj a lábuk, amikor még meg sem születtek?

**Kovács Beáta, konduktor-tanító**

## **Az önkiszolgálási képesség fejlesztése a fejlesztő nevelés-oktatás keretén belül**

**Nyitott ház Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézet, Zalaegerszeg  
Méhecske csoport, 2016/2017-es tanév**

A Méhecske csoport tanulói egy Zalaegerszegen található szociális intézmény ellátotti köréhez tartoznak. Mindennapjaikat intézményi keretek közt, állandó napirend szerint élik. A csoport 6 főből áll, akik súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók. A fejlesztő iskolai oktatás az intézményen belül működik.

A jó gyakorlat közvetlen célja az önkiszolgálási képesség, ezen belül az egyszerű házimunkákban való részvétel kialakítása, gyakoroltatása. Napi munkánk során a mindennapos tevékenységekben az önkiszolgálás, ezen belül a már meglévő önellátás szint gyakoroltatása, annak lehetőség szerinti emelése az egyik legfontosabb feladatként jelenik meg. Az egyszerű házimunkákba tanulóink egyéni képességeik szerint kapcsolódnak be. A rendszeresen ismétlődő feladatvégzés biztosítja az ismeretszerzést, a meglévő ismeretek folyamatos gyakoroltatását, fejleszti a megismerőtevékenységet, pozitívan alakítja a társas kapcsolatokat. A személyre szabottan tervezett és felkínált tevékenységek, valamint az esetenként kialakult váratlan szituációk a tanulás számos lehetőségét kínálják fel tanulóink számára.

A csoport tanulói az iskolai napot megkezdve a reggelit már a csoportszobában fogyasztják el, az ebédet viszont már állandó étletterükben intézményi társaik közt. Az iskolai kiscsoportos közös étkezés utáni időszak az egyszerűbb házimunkában való közreműködés kialakításához, folyamatos gyakoroltatásához jó lehetőséget biztosít csoportunk egy növendéke számára.

N. N. 12 éves súlyos értelmi fogyatékos gyermek. Környezete iránti nyitottsága, meglévő utánzóképesége, a nagyon egyszerű mindennapi élethelyzetekkel kapcsolatos verbális irányíthatósága volt az alapja fejlesztő munkánknak. N. N. járása széles alapú, időnként megbillen, megtántorodik. Nagy mozgásigénnyel rendelkezik. Önállóan étkezik, tisztálkodásnál teljes segítséget igényel, öltözésnél-vetkőzésnél közreműködő, szobatisztaság nem alakult ki. Intenzíven igényli a figyelmet, szeret a történések középpontjában lenni. Reggelente az iskolai foglalkozásokra érkezvén felügyelet mellett egyik társának segítve, annak kocsiját szívesen tolja.

N. N. részvétele az egyszerű házimunkában folyamatos segítői közreműködés, együtt cselekvés és intenzív verbális irányítás, megerősítés mellett a következőképpen alakul:

A reggelit követő kéz-fogmosás után N. N. először vizes, majd később már száraz ruhával is elkezdli letörölni az asztalokat. Önállóan kivitelezett 3-4 mozdulat után eldobja a törölőruhát, de az elkezdett

munka folytatásaként az együtt cselekvést a segítővel elfogadja. Eközben cselekvésbe ágyazva megtapasztalhatja a vizes-száraz textildarab közti különbséget is. A mosdóhelyiségben egy számára elérhető helyen két nagyobb méretű fali kampó lett kihelyezve, ahova a törülőruhákat a rá varrt akasztó segítségével fel tudja akasztani. Az asztaltörülés lassan és fokozatosan kibővült: a társak étkezéshez használt előkéjének tisztításával, a vizes törülőruha, olykor a szivacs csapnál történő kiöblítésére, csavarására. Mindeközben sikerült megtanulni a vízcsap megnyitását és elzárását. A csapnál történő tevékenységek, a vízzel a vízben való munka kellő motivációval vannak, ezeket a tevékenységeket végzi a legnagyobb örömmel. Gesztussal kísért kérésre a székeket kissé megemelve a helyükre tolja. Heti törülközőcserében közreműködik, együtt gyűjtjük össze a törülközőket és visszük a mosodába, ahonnan pedig elhozzuk a tisztákat. A törülközők együtt végzett fel-levétele a fali akasztóról jó lehetőséget ad a finommotorika-manipuláció gyakoroltatására.

A szemetest gyakran minden kérés nélkül már önállóan, s egyre többször használja. Kérésre a játékpólcról leveszi egy társa kedvenc, állandóan kézben tartott játékát, majd odaviszi és felé nyújtja. Házimunkában való részvételének megerősítésére, a tevékenységek végzésére napos kötényt is kapott. Kérésre a kötény felé nyúl, próbálkozik a fogasról való fel-leakasztásával mely szintén elérhető magasságban van számára. A naponta végzett egyszerű házimunkák sikerességét természetesen N. N. aktuális napi hangulati állapota és irányíthatósága döntően befolyásolja.

N. N. számára a felkínált tevékenységi formák jó tanulási lehetőséget biztosítanak, nagymértékben építve az utánzóképeségére, a megismerő kedvre és az elvégzett tevékenységek által átélt élményekre és sikerélményekre.

Az életvitel keretében egyéni képességek figyelembevételével párhuzamosan az egyszerűbb önkiszolgálási teendők gyakoroltatásával, lehetőséget biztosítunk a közös egyszerű étel készítésére. Gyakran készítünk gyümölcspépet. Az édesség elkészítése alkalmat ad arra, hogy a környezet iránt kevésbé érdeklődő tanulónk érdeklődését is felkeltsük. A turmixgép hangjára minden tanulónk felfigyel, nagy örömet jelent számukra, ha felügyelet és segítség mellett ők is megnyomhatják a háztartási készülék gombját.

A tányérok, kiskanalak előkészítése, kiosztása N.N. feladata. A turmixgép tartályába egy kerekesszékes tanulónk önti a dobozos gyümölcslevet. A banánpép készítésénél együtt húzzuk le a gyümölcsshéját, villával együtt cselekvéssel törjük össze a gyümölcsöt. Ebbe a tevékenységbe két tanulót tudunk sikeresen bevonni.

Az önkiszolgálás, a meglevő önellátási szint emelése nagyon fontos a pedagógiai munkában, mert a környezet iránti kiszolgáltatottság, függőség csökkenthető. Az egyszerű háztartási munkafolyamatok megismerése segít az együttműködés kialakításában. Az apró lépésekben végzett sikeres feladatvégzés a nagyobb önállósági szint elérésére, a beszédértésre, a kognitív funkciókra, egyszerű ok-okozati viszonyok felismerésére és megértésére, valamint a társas kapcsolatokra érzékelhető eredménnyel van.

Fontos a kialakított egyszerű házimunkák további gyakoroltatása és a fokozatosság elvét követve lehetőség szerinti bővítése. Mindezeknek a feladatoknak a napirendbe rendszeresen és szorosan illeszkedve és az egyéni képességekhez igazodva a megfelelő időkeretet biztosítva szükséges megvalósulnia.

**Weich Beatrix, gyógypedagógiai tanár - Méhecske csoport**



## **Cselekvéses tanulás és totális kommunikáció**

### **az Eszterlánc osztálycsoportban**

Az Eszterlánc osztálycsoportba hat tanuló jár. Életkori eloszlásuk szerint 9-18 évesek. Mivel minden tanuló súlyosan, halmozottan fogyatékos, ezért az ő esetükben nagyon fontos a cselekvéses tevékenység, érzékelés és tapintás által. Két vak tanuló is jár a csoportba, az ő esetükben a tapintás és hallás útján történő érzékelés a fő megismerési forma.

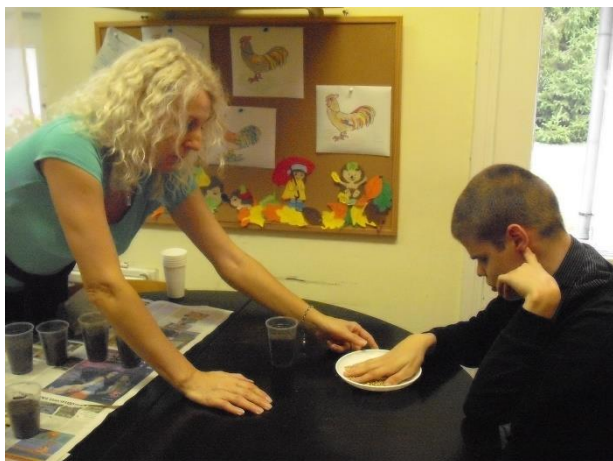
#### **Jó gyakorlat: növényültetés, gondozás**

A foglalkozásokat minden esetben úgy kezdjük, hogy megbeszéljük mit fogunk csinálni. Utána megtapogatójuk a különböző anyagokat, babot, búzát, virágmagot. A gyermekek számára élményt jelent, hogy minden anyagnak különböző a tapintása

Hallás útján is próbáljuk megkülönböztetni a különböző anyagokat olyan módon, hogy tálcára szórva különböző hangot adnak.

A foglalkozást vezető pedagógus segítségével a gyermekek elültetik a magokat.





A szűkebb és tágabb környezetünk foglalkozás keretében megnézzük, hogyan növekednek, fejlődnek. Meglocsoljuk, gondozzuk a növényeket. Kimegyünk a teraszra, megtapasztaljuk a hőmérsékletet, a napfény áldásos hatását. A gyermekek saját élményként megtapasztalják, hogy milyen egy növény gondozása. Élményt jelent számukra a mozgásos tevékenység, a tapintás, a bőrérzékelés, és a hallás útján történő felfedezés.



**Ajtai Edit**  
konduktor/ osztályfőnök



# „Legyen közös élmény a tanulás”

## Projekt az őszben

Egri Szalaparti Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Óvoda, Általános Iskola, Készségfejlesztő Iskola és Kollégium, Eger

Varróné Borzsák Anna

gyógypedagógus, intézményegység vezető

<b>Cím</b>	„Legyen közös élmény a tanulás”. Projekt az őszben.
<b>Alkalmazási területe</b>	módszertani jó gyakorlat
<b>Intézménytípus</b>	fejlesztő nevelés-oktatást végző iskola
<b>Korosztály</b>	7-22 éves korig

### A jó gyakorlat céljai

- A természetes környezethez való pozitív viszonyulás kialakítása.
- Sokoldalú tapasztalatszerzéssel a közvetlen környezet megismerése.
- Az őszi hangulat érzékeltetése.
- Élmények felkínálása.
- Őszi termékekkel való ismerkedés.
- Együttműködésre nevelés, közös élmények szerzése közös munka közben.
- Empátia, szociális érzékenység fejlesztése.
- Érzékszervek működésének direkt, célzott fejlesztése konyhai munkálatok során.
- Az előzetes tudás, a tapasztalatok mozgósítása.

### A jó gyakorlat által fejlesztett területek

A fejlesztés a következő kompetenciaterületeket érinti: intellektuális, verbális, szociális, testi. Közös játéktevékenységek által szocializáció fejlődésének elősegítése, alkalmazkodó képesség kialakítása.

**Értelmi képességek terén:** pontos, differenciált vizuális észlelés, hallott információk pontos észlelése, megkülönböztetése, látott-hallott információk összekapcsolásának képessége, rövid idejű vizuális, verbális memória, énkép, szándékos figyelem, művészetekhez való pozitív viszony kialakítása, információkezelés, problémakezelés, önismeret fejlesztés, döntési képesség megalapozása, kreativitás fejlesztése (rugalmasság, nyitottság, eredetiség)

**Szociális képességek terén:** tervszerű, motivált munka-végzés, akaraterő, kitartás, kreativitás, problémamegoldó gondolkodás, konfliktuskezelés, szabálytartás, empátia, tolerancia, nyitottság, együttműködés készség, önállóság, önbizalom

**Verbális képességek terén:** szóbeli kommunikáció, beszédbátorság, szókincsbővítés, szókincs aktivizálás, belső képkészítés (mesehallgatás), mozgáskoordináció, beszédlégzés, artikuláció, beszédtempó, hangsúly, hanglejtés, beszédpercepciók képesség

**Testi képességek terén:** összerendezett, koordinált mozgás, nagymozgások, finommotorika fejlesztése, testséma

### **A projekt konkrét feladatai**

- Őszi kerti munkálatok, ahhoz tartozó eszközök megismerése, használata.
- Érzékelési, észlelési tapasztalatszerzés biztosítása a kerti munkák alkalmával.
- Őszi termések válogatása (dió, gesztenye, mogyoró, falevél, toboz).
- A figyelem tartósságának fokozása levélgyűjtés alkalmával, pozitív megerősítésekkel.
- Őszi gyümölcsök feldolgozása, megismerése, kóstolása.
- Illatok, ízek érzékeltetése, megkülönböztetése.
- Különböző minőségű felületek, anyagok megtapasztalása különböző érzékszervekkel.
- Differenciált ujjmozgás alakítása, fejlesztése, diótöréssel, almareszeléssel, téstagyúrással.
- Almás-diós lepény készítésekor mozzanatok sorrendjének kialakítása és folyamatos kontrollja.
- Őszi fa készítése különböző technikával, alkotás örömeinek megélése.
- Alak- háttér differenciálása térben, síkban.
- Formaészlelés a kreatív tevékenységek során.
- Őszi dalok hallgatása, éneklése, ritmusfejlesztés, szókincsbővítés, szókincs aktivizálás.

### **Alkalmazható (alkalmazott, kipróbált) módszerek:**

A program során **a projekt módszer és az élménypedagógia** egyes elemeit alkalmaztuk, adaptálva a helyi viszonyokhoz.

A képesség fejlesztés a mindennapos tevékenységbe ágyazottan, játékosan valósult meg az őszi projekt alkalmával, egyéni sajátosságokat figyelembe véve, csoportokra szabottan.

A tanulók a projektben egyéni érzékelési- észlelési, kognitív, mozgásos lehetőségeiktől függően vettek részt. A feladatok nagy részét a csoportok együttesen végezték.

Témakörök témákra bomlottak és tevékenységekben valósultak meg.

Sok gondot fordítottunk a megfigyelésre, megfigyeltetésre. Ennél is lényegesebb a súlyos értelmi fogyatékos tanulóknál a cselekedtetés, személyes tapasztalás, hiszen az élethelyzetben való tanulás eredményez maradandó tudást.

Fontos, hogy a tanulók részesei legyenek a folyamatnak a tervezéstől a megvalósulásig.

### **A jó gyakorlat kialakulásának folyamata**

#### *Az ötlettől a megvalósulásig*

Éves terv, heti tervek adták a lehetőségét projektek bevezetésének, tervezésének.

A kezdeti nehézséget a 6 csoport együttes tevékenykedtetésének gyakorlati megvalósítása jelentette. A tapasztalatok azt mutatták azonban, hogy a projektek kiválóan alkalmazhatóak a teljesen eltérő képességű, sérültségük és életkorukat tekintve is heterogén célcsoportban.

A differenciálásra, az egyéni fejlődési tempót figyelembe vevő ismeretátadásra ragyogó módszernek bizonyult.

A fejlesztő nevelés-oktatás munkaközössége az idei évtől (2016) tehát munkatervében és az egyes csoportok heti tervében is tudatosan fogalmazta meg az egyes témakörökhöz kapcsolódó projektjeit. Ilyen a „Jó gyakorlatként” bemutatott Őszi projektünk is.

A „Legyen közös élmény a tanulás” elnevezés a munkaközösségünk tagjainak javaslata, hiszen a legfőbb cél a közös élmény, melyben mindenki a saját tudása, képessége alapján vesz részt.

### **Előkészítő, szervezési feladatok**

A környezeti adottságok, a helyi lehetőségek figyelembevétele fontos szempont.

Intézményünk teljes épületét és a hozzá tartozó udvart, parkot is használhatja az intézményegység, így a tervezésnél erre is építhettünk. (Pl. tankonyha, konyhakert).

A 6 csoport közös benti tevékenységéhez az egyik csoportszoba nagysága megfelelő (dupla terem), a többi tevékenységhez a gyermekek kíséretét a gyógypedagógiai asszisztensek aktív bevonásával lehet megoldani.

### **A projekt megvalósítása**

<p><b>1. nap</b></p> <p><b>Itt van az ősz</b></p>	<p>A hetet a projektnyitó rendezvény nyitotta meg.</p> <p>A terem őszi termésekkel, dekorációval, bábokkal, gyümölcsökkel díszítettük, ezzel őszi hangulatot teremtve.</p> <p>Vendégként Őszanyót fogadtuk.</p> <p>A gyermekek őszi dalokat hallgattak, közösen énekeltünk.</p> <p>Játékos feladat során őszi terméseket válogattak (diót, gesztenyét, falevelet), amiben a tanulók örömmel vettek részt.</p> <p>A tanulók érdeklődéssel fogadták a játékos feladatokat. 2 tanuló verset adott elő.</p> <p>A gyermekek megkóstolták az őszi gyümölcsöket (almát, körtét, diót).</p>
<p><b>2. nap</b></p> <p><b>Ősz a kiskertben</b></p>	<p>A kertet téliesítettük, dughagymát ültettünk.</p> <p>A gyerekek megismerkedtek a kerti szerszámokkal (gereblye, lombseprű, ásó, ültetőfa, vödör, seprű), azok biztonságos használatával.</p> <p>A szerszámok használatakor folyamatosan ügyeltünk a tanulók biztonságára, és felhívtuk a figyelmet az előforduló balesetveszélyes helyzetekre.</p>

<p>3. nap 4. nap</p> <p><b>Az ősz ízvilága</b></p>	<p>A játék folyamán összegyűjtött diót a tanulók a pedagógus irányításával megtörték az intézmény tankonyhájában, amit darálás után felhasználtunk a süteményhez.</p> <p>A sütést megelőzően megismerkedtek a felhasznált anyagokkal (liszt, cukor, fahéj, alma, dió, vaj, tejföl, só), konyhai eszközökkel (fakanál, reszelő, daráló, gyúródeszka, sodrófa).</p> <p>Illatokról, ízekről szereztek tapasztalatokat.</p> <p>Mindenki a képességeihez mérten vett részt a munkálatokban.</p> <p>Közösen almás-diós lepényt sütöttünk.</p>
<p>5. nap</p> <p><b>Őszi hangulat</b></p> <p><b>a fejlesztő nevelés-oktatást végző iskolában</b></p>	<p>A hét folyamán a csoportok különböző technikával (festés, ragasztás, viaszolás, pasztellkréta rajz, krepp papírsodrás) őszi fákat készítettek, amivel a faliújságot díszítettük a projekt zárásaként.</p> <p>A gyermekek a közösen készített almás- diós süteményt elfogyasztották.</p> <p>Az eseményekről készített fényképeket megnéztük az interaktív táblán, ezzel a rövidtávú memóriát is fejlesztettük.</p> <p>A gyermekek örömmel élték újra át a közös tevékenységeket, élményeket.</p>

### A projekt eredményei

#### *Az eredményesség kritériumai*

- A tanulók az őket körülvevő világot jobban megismerik, azokhoz pozitívan viszonyulnak.
- A cselekvésbe ágyazott, sokoldalú tapasztalatszerzéssel tanult ismereteik rögzülnek, más helyzetekben is alkalmazni tudják őket.
- A tevékenységek során fejlesztett képességeikre, készségeikre a továbbiakban lehet építeni.
- Attitűdjükbe, értékrendjükbe beépül a közös élmények által átélt együttműködésre, kooperálásra való igény.
- Mindezek nyomon követhetőek a tanulók egyéni fejlesztési-fejlődési naplójának bejegyzéseiben.

### A hasznosulás tapasztalatai

A projekt módszer elemeit felhasználó tudásátadás, ismeretbővítési módszer az eddigiek alapján a fejlesztő nevelés-oktatásban hatékonyan alkalmazható.

Oly módon hoz minőségi többletet a nevelés-oktatás területén, hogy azt mégis játékosan, élményszerűen teszi. Lehetőség van arra, hogy minden gyermeknek személyre szabott feladatot adjunk, ezzel bevonhatóvá válik az összes tanuló. Ugyanakkor az egyéni differenciálás mellett a csapatmunkát is támogatja a projekt, ezzel segíti a tanulók közötti együttműködést.

*Az általunk bemutatott „Jó gyakorlatot” nem kínáljuk egyelőre adaptálásra. A bevezetés óta kevés idő telt el, feltételrendszerének, folyamatának kidolgozása még nem zárult le. Finomításán, bővítésén dolgozunk.*

### **Fényképek a projekt megvalósítás folyamatáról**











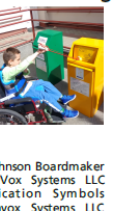
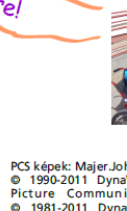
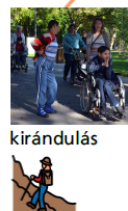
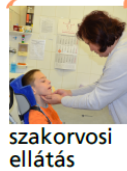




# POSZTEREK

# SZÜKSÉGLETALAPÚ SZOLGÁLTATÁSSZERVEZÉS AZ IMMÁNUEL OTTHON ÉS ISKOLÁBAN

Debrecen- Nagytemplomi  
Református Egyházközség  
Immanuel Otthona és  
Fejlesztő Nevelés-Oktatást  
végző Iskolája



gyülekezet



A közösséghez tartozom!  
Nem vagyok egyedül!



Anyának is  
vannak barátai!

inkluzív programok



szakmai háttér



totális kommunikáció



A tanáraink is sokat tanulnak!  
Van mondanivalóm!

órarend, napirend



Tele van az órarendem!



Vannak jogaim és kötelességeim!



Iskolába járok!

Ma megint ünneplőbe öltözöm!  
Vigyázzok a környezetemre!

rendezvények, nemzeti és egyházi ünnepek



Ugye, mi jó barátok vagyunk?



Sokszor kirándulunk!  
Nyáron sem unatkozom!



Minden délután más szakkörre járhatok!



segédeszköz ellátás

szakkörök

kirándulás

tematikus programok

ökotudatosság

szociális ellátás iskolai szünetekben

PCS képek: Majer Johnson Boardmaker  
© 1990-2011 DynaVox Systems LLC  
Picture Communication Symbols  
© 1981-2011 Dynavox Systems LLC

## MINŐSGKÖZPONTÚ SZOLGÁLTATÁS, MIR

info@immanuelotthon.hu



# KITÁRUL A VILÁG



## FELLÉPÉSEK

Fellépések kulturális rendezvényeken

- Galiba fesztivál
- Nagyhátfeszt
- Vojtina hábszínház - megyei bábtalálkozó
- Iskolán belüli programok: tehetségnap, ünnepek



## KÜLFÖLD

Kapcsolatépítés a nagyvilággal, médiaszereplés

- Hollandia: Wolvegai Protestáns Gyülekezet
- Genfi Magyar Egyesület
- Franciaország, Anglia, Dánia, Nigéria, Szíria
- Megjelenés a médiában: DTV, Haon, EchoTV



## KAPCSOLATOK

Társadalmi kapcsolatok

- Idősek otthona
- Gyermekkönyvtár
- Városi rendezvények
- Családok és ismerősök



## ÉRZÉKENYÍTÉS

Érzékenyítés a köznevelésben

- Óvodák
- Általános iskolák
- Felsőoktatási intézmények
- Szakmai tapasztalatscere és tudásmegosztás

Debreceni Bárczi Gusztáv EGYMI,  
Általános Iskola, Szakiskola és Kollégium  
4024 Debrecen Budai Ézsaiás u. 2. [barczi@iskola.debrecen.hu](mailto:barczi@iskola.debrecen.hu)



## TEMATIKUS PROJEKTEK MEGVALÓSULÁSA A FEJLESZTŐ NEVELÉS-OKTATÁSBAN

A NÉGY ELEM MEGJELENÍTÉSE AZ ÉVSZAKOK TŰKRÉBEN ( FÖLD–VÍZ-TŰZ-LEVEGŐ)



## FEJLESZTŐ NEVELÉS-OKTATÁS OTTHONI SZÍNTÉREN







Egri Szalaparti Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény,  
Óvoda, Általános Iskola, Készségfejlesztő Iskola és Kollégium  
3300 Eger, Szalapart u. 81.  
E-mail: kapu@szalaparti-eger.sulinet.hu

## FEJLESZTŐ NEVELÉS-OKTATÁST VÉGZŐ ISKOLA

### Csoportjaink



Jó gyakorlat:  
„Legyen közös élmény a tanulás!”



Egyéni fejlesztés  
otthoni ellátás keretében



Egyéni fejlesztés intézményünkben



Egyéni fejlesztés a tanuló  
gondozását ellátó intézményben



Készítették: Dr. Hegedűs-Beleznai Csilla  
Ballérné Kiss Angéla  
Ferenczi Barbara  
7400 Kaposvár  
Béke u. 47.  
82/511-735  
napsugar@nappgyogy.tonline.hu



## NAPSUGÁR GYÓGYPEDAGÓGIAI MÓDSZERTANI KÖZPONT - JÓ GYAKORLAT: TANÁRI SEGÉDLETEK - BEMUTATÁSA

### TÖRTÉNET

1997 februárjában a Mozgáskorlátozottak Somogy Megyei Egyesülete létrehozta a Napsugár Ortohout, szociális feladatokat ellátó fogyatékosok nappali intézményét.  
Szociális intézményből több célú köznevelési intézmény fejlődött ki, amelyben a 2005-2006-os tanévben - kísérleti jelleggel, 23 gyermekkel elkezdődhetett a fejlesztő iskolai oktatás.



Korai fejlesztés



Óvodai nevelés

### A KÖZPONTROL

Intézményünk olyan szemléletet képvisel, amely állandó megújulásra képes a gyerekek fejlődése érdekében, újabb és újabb szakmai kihívásoknak felel meg.  
2006-tól Napsugár Gyógypedagógiai Módszertani Központként működünk, amely pedagógiai szakszolgálat, óvodai nevelés és fejlesztő nevelés-oktatás feladatait oldja meg. Arculatunkat meghatározza a korai fejlesztésben részesülő és a sajátos nevelési igényű legfolyósabban fogyatékos gyermekek nevelésének - oktatásának - fejlesztésének igénye.



Augmentatív Alternatív Kommunikáció



Gyógypedagógiai lovaglás



Fejlesztő nevelés - oktatás



Akadálymentes szállítás



HRG-gyógyúszás

## JÓ GYAKORLAT BEMUTATÁSA Tanári segédletek

### MUNKATERV

A munkatervben éves szinten rögzítjük a csoport fejlettségének megfelelő tanulási tartalmakat (témakör, foglalkozás anyaga, foglalkozáshoz kapcsolódó fogalmak), így a jelentős-összefüggéseket elnyújtott tanulási folyamatban, lassabb ütemben biztosítjuk a súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekek részére.  
A munkatervben a témaköröket téma hetekre bontjuk.  
Témakörtől függően 10-15 szűkebb-tágabb környezet, mint fő foglalkozás határozza meg a munka -szabadidő, valamint az ének-zene foglalkozás anyagait is. Így biztosítva a foglalkozások közötti koncentrációt.

### HETI TERV

A munkaterv alapján készítjük el a heti tervet. Ennek a dokumentumnak a tervezésénél lehet a legjobban figyelembe venni az adott téma hét jellegzetességeit (időjárás, hagyományok, ünnepek, intézményi-, városi-, országos programok).

Téma kör	Foglalkozásokhoz kapcsolódó fogalmak	Szűkebb-tágabb foglalkozás anyaga	Munka-szabadidő foglalkozás anyaga	Ének-zene, zeneterápia foglalkozás anyaga	Reggeli köztöltés foglalkozás anyaga	"A" osztály ÓRAREND HETI TERV 2015/2016															
						Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek											
AZ ÉLŐ TERMÉSZET AZ ÉRTÉKELÉSEK	Óz, őzi termések kert, föld, sűrűk, tők, díszek (ehető- nem ehető) levei, szar, inda	38. A töktörzsmérés helyszínének (kert) megtekintése	22. A töktörzsmérés helyszínének (kert) megtekintése	16. Gryllus Vilmos: Szegény Vilmos éneke Rímus hangszerek megszólaltatása.	38-42. Énekes köztöltés, jelek, fényképek kiértékelése Napidíjazás megszólaltatása	8-8:45 Reggeli köztöltés-Önk. Énekes köztöltés, csendő megszólaltatása	9-9:45 Szekebb-T. Körny. A töktörzsmérés; helyszínének (kert) megtekintése	10-10:45 Munka-szabadidő A töktörzsmérés; helyszínének (kert) megtekintése	11-11:45 Mozgásművelés Egyenúlyozó tányeron, billenő lapon, deszkán billegés különböző területekben.	8:45 Reggeli köztöltés-Önk. Jelek kiértékelése.	9:45 Szekebb-T. Körny. A töktörzsmérés; helyszínének (kert) megtekintése	10:45 Munka-szabadidő Töklámpás készítése	11:45 Mozgásművelés Ujjal végzett feladatok, gyakorlatok, taktilis megérintéssel kiegészítve.	8:45 Reggeli köztöltés-Önk. Fényképek kiértékelése.	9:45 Szekebb-T. Körny. Immerkedés a sűrűkkel Mi kémsül a sűrűkkel?	10:45 Munka-szabadidő Sűrűkkel sűrűmentés	11:45 Mozgásművelés Kézbe lejtőn, padon, szőnyegen, hang irányban. Hason felvételben kézzel.	8:45 Reggeli köztöltés-Önk. Naprend tárgyakkal, képekkel.	9:45 Szekebb-T. Körny. A töktörzsmérés; helyszínének (kert) megtekintése	10:45 Munka-szabadidő Töklámpás készítése	11:45 Mozgásművelés Ujjal végzett feladatok, gyakorlatok, taktilis megérintéssel kiegészítve.
	Tők, érdes, kemény, nagy, gömbölyű, narancssárga, szür, búj, his, mag, nem ehető	39. A tök megtapasztaltatása	23. Töklámpás készítése	17. Tökök megköpogtatása, a hangok tempóbb és elesebb megkülönböztetése			9:45 Szekebb-T. Körny. A töktörzsmérés; helyszínének (kert) megtekintése	10:45 Munka-szabadidő Töklámpás készítése	11:45 Mozgásművelés Ujjal végzett feladatok, gyakorlatok, taktilis megérintéssel kiegészítve.	9:45 Szekebb-T. Körny. Immerkedés a sűrűkkel Mi kémsül a sűrűkkel?	10:45 Munka-szabadidő Sűrűkkel sűrűmentés	11:45 Mozgásművelés Kézbe lejtőn, padon, szőnyegen, hang irányban. Hason felvételben kézzel.	8:45 Reggeli köztöltés-Önk. Naprend tárgyakkal, képekkel.	9:45 Szekebb-T. Körny. Immerkedés a sűrűkkel Mi kémsül a sűrűkkel?	10:45 Munka-szabadidő Sűrűkkel sűrűmentés	11:45 Mozgásművelés Kézbe lejtőn, padon, szőnyegen, hang irányban. Hason felvételben kézzel.	8:45 Reggeli köztöltés-Önk. Naprend tárgyakkal, képekkel.	9:45 Szekebb-T. Körny. Immerkedés a sűrűkkel Mi kémsül a sűrűkkel?	10:45 Munka-szabadidő Sűrűkkel sűrűmentés	11:45 Mozgásművelés Kézbe lejtőn, padon, szőnyegen, hang irányban. Hason felvételben kézzel.	
	Sűrűk, sima, nagy, gömbölyű, hosszúkás, kemény, narancssárga, tarka, ugyanolyan, ugyanakkora	40. Immerkedés a sűrűkkel Mi kémsül a sűrűkkel?	34. Sűrűkkel sűrűmentés				9:45 Szekebb-T. Körny. Immerkedés a sűrűkkel Mi kémsül a sűrűkkel?	10:45 Munka-szabadidő Sűrűkkel sűrűmentés	11:45 Mozgásművelés Ujjal végzett feladatok, gyakorlatok, taktilis megérintéssel kiegészítve.	9:45 Szekebb-T. Körny. Immerkedés a sűrűkkel Mi kémsül a sűrűkkel?	10:45 Munka-szabadidő Sűrűkkel sűrűmentés	11:45 Mozgásművelés Kézbe lejtőn, padon, szőnyegen, hang irányban. Hason felvételben kézzel.	8:45 Reggeli köztöltés-Önk. Naprend tárgyakkal, képekkel.	9:45 Szekebb-T. Körny. Immerkedés a sűrűkkel Mi kémsül a sűrűkkel?	10:45 Munka-szabadidő Sűrűkkel sűrűmentés	11:45 Mozgásművelés Kézbe lejtőn, padon, szőnyegen, hang irányban. Hason felvételben kézzel.	8:45 Reggeli köztöltés-Önk. Naprend tárgyakkal, képekkel.	9:45 Szekebb-T. Körny. Immerkedés a sűrűkkel Mi kémsül a sűrűkkel?	10:45 Munka-szabadidő Sűrűkkel sűrűmentés	11:45 Mozgásművelés Kézbe lejtőn, padon, szőnyegen, hang irányban. Hason felvételben kézzel.	
	Sűrűk, díszek, tők, sima-érdes, kicsi-nagy, gömbölyű, hosszúkás, kemény, narancssárga, tarka, ugyanolyan, ugyanakkora	41. A tök felismerésének gyakorlása Válogatás csoportosítások	25. Tök festése (felület kitöltés)				9:45 Szekebb-T. Körny. Immerkedés a sűrűkkel Mi kémsül a sűrűkkel?	10:45 Munka-szabadidő Sűrűkkel sűrűmentés	11:45 Mozgásművelés Ujjal végzett feladatok, gyakorlatok, taktilis megérintéssel kiegészítve.	9:45 Szekebb-T. Körny. Immerkedés a sűrűkkel Mi kémsül a sűrűkkel?	10:45 Munka-szabadidő Sűrűkkel sűrűmentés	11:45 Mozgásművelés Kézbe lejtőn, padon, szőnyegen, hang irányban. Hason felvételben kézzel.	8:45 Reggeli köztöltés-Önk. Naprend tárgyakkal, képekkel.	9:45 Szekebb-T. Körny. Immerkedés a sűrűkkel Mi kémsül a sűrűkkel?	10:45 Munka-szabadidő Sűrűkkel sűrűmentés	11:45 Mozgásművelés Kézbe lejtőn, padon, szőnyegen, hang irányban. Hason felvételben kézzel.	8:45 Reggeli köztöltés-Önk. Naprend tárgyakkal, képekkel.	9:45 Szekebb-T. Körny. Immerkedés a sűrűkkel Mi kémsül a sűrűkkel?	10:45 Munka-szabadidő Sűrűkkel sűrűmentés	11:45 Mozgásművelés Kézbe lejtőn, padon, szőnyegen, hang irányban. Hason felvételben kézzel.	
	Töklámpás, tök díszek, sűrűmentés, csapatok, zúrt, oklevél	42. „Intézményi Tökfesztivál” Játékos feladatok a tökkel					9:45 Szekebb-T. Körny. Immerkedés a sűrűkkel Mi kémsül a sűrűkkel?	10:45 Munka-szabadidő Sűrűkkel sűrűmentés	11:45 Mozgásművelés Ujjal végzett feladatok, gyakorlatok, taktilis megérintéssel kiegészítve.	9:45 Szekebb-T. Körny. Immerkedés a sűrűkkel Mi kémsül a sűrűkkel?	10:45 Munka-szabadidő Sűrűkkel sűrűmentés	11:45 Mozgásművelés Kézbe lejtőn, padon, szőnyegen, hang irányban. Hason felvételben kézzel.	8:45 Reggeli köztöltés-Önk. Naprend tárgyakkal, képekkel.	9:45 Szekebb-T. Körny. Immerkedés a sűrűkkel Mi kémsül a sűrűkkel?	10:45 Munka-szabadidő Sűrűkkel sűrűmentés	11:45 Mozgásművelés Kézbe lejtőn, padon, szőnyegen, hang irányban. Hason felvételben kézzel.	8:45 Reggeli köztöltés-Önk. Naprend tárgyakkal, képekkel.	9:45 Szekebb-T. Körny. Immerkedés a sűrűkkel Mi kémsül a sűrűkkel?	10:45 Munka-szabadidő Sűrűkkel sűrűmentés	11:45 Mozgásművelés Kézbe lejtőn, padon, szőnyegen, hang irányban. Hason felvételben kézzel.	



Élményszerű tanulás



Tökfesztivál



Halloween tök megtapasztaltatása



# Élményközpontú tanuláshoz kapcsolódó komplex fejlesztő tevékenységek 6–23 éves életkorú növendékeknek.



Zalaegerszegi Nyitott ház Óvoda, Általános Iskola, Fejlesztő Iskola,  
Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény  
8900 Zalaegerszeg, Apáczai Csere János tér 5/a OM azonosító: 038582  
Tel.: +36 92 510 571 • E-mail: nyitott haz@gyogyped-zeszeg.sulinet.hu



## Kristóf 13 éves

Fejlesztő nevelés-oktatás (egyéni forma) a család otthonában.



## Tanoda

Fejlesztő nevelés-oktatás Nyitott ház Tanoda osztálycsoportjában. • Megjelenés a szűkebb-tágabb társadalmi környezetben.



## Eszterlanc

Fejlesztő nevelés-oktatás Nyitott ház Eszterlanc osztálycsoportjában. • Cselekvéses tanulás és totális kommunikáció.



## Szivárvány

Fejlesztő nevelés-oktatás Nyitott ház Szivárvány osztálycsoportjában. • A mindennapok strukturálása autizmus specifikus eszközökkel.

Fejlesztő nevelés-oktatás Nyitott ház **Méhecske** osztálycsoportjában

A Zala Megyei Gondoskodás Egyesített Szociális Intézményben található a tanterem, az osztálytanu-

lói az ápoló-gondozó otthon lakói.

- személyközpontúság
- komplexitás

- kooperáció
- kommunikáció
- differenciálás
- interakció

- individualizáció
- normalizáció
- participáció
- érzékelés-észlelés



## Richard 11 éves

Fejlesztő nevelés-oktatás (egyéni forma) NYH EGYMI helyszínen.